

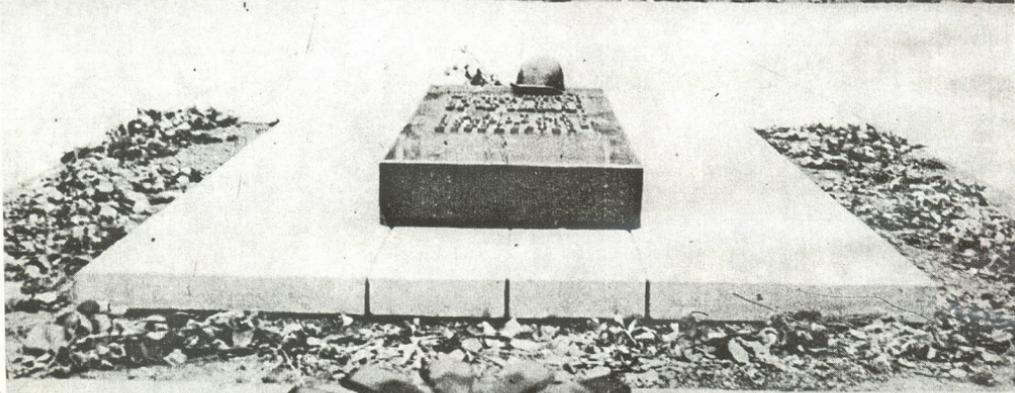
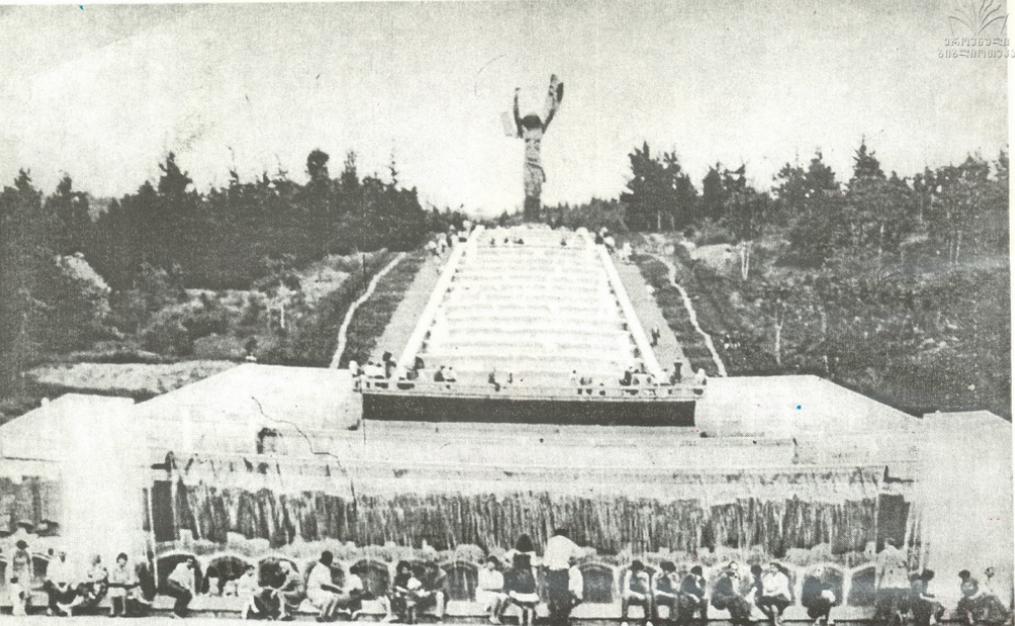
19
998

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՏՆՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԵՐՄՅՆ

№ 5-6 1998

ბაზილიკის პანკი

მუშლი მუხასა

№ 5-6 1998 (698)
ქოველთვიური საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური და სალიტერატურო-
სამხატვრო ჟურნალი

დროჲა

შინაბარსი:

ვასილ გვიტაძე. ლექსი
ანზორ აბულაშვილი. ლექსები.
ნოდარ კოჭლავაძე. „რონ
სისხლ არ ნავეირყენია...
ქონსტანტინე ლორთქიფანიძე.
ცაბუნია (მოთხრობა).
ჯუშგარ ზინჰარინი.
უვერცხო მკურნალი.
ანა გუზუგაბათილი.
ენტუზიაზმის პასტიონი.
გია ჭანტურია. მონარქია
ესპანეთში.
მერაბ აბაშიძე. როგორც
ზღაპარში.

კპა ჩილჩაგვა. ქართველები დიდ
თეატრს იპყრობენ.
მანანა მახტაძე. მის მხრებს
ღვთიური ვალი ადევს...
მერი ბაბრიძე. ჩვენი სიამაყე.
ეთერ ჯაფარიძე. თვალები,
თვალები, მაცურებლის თვალები.
ლაშარა ბაბუა. მადლი შენ
თანამომძეთა, მინა მახილეს
მშობელი...

XX საუშუნის რუსი პოეტი.
ნუნუ ჰარაიშივილი.
ოქროპირიძის კული თოჯინები.
ვასილ შუჰშინი. ვანკა
ტებლიაშინი.
ამბაში, ამბაში, ამბაში...
პროსპორდი.

სარელაქციო კოლეგია

ჯანსუღ ჩარკვიანი - თავმჯდომარე,
გულნარა პახტაძე - პასუხისმგებელი
რელაქტორი, ვასილ გვიტაძე, ნატა
თათარაშვილი, ზურაბ კანატრაიშვილი,
თედო ნინიძე, დინარა ნოღია (მხატვარ-
რელაქტორი), მადლა შინგაია, ზურაბ
წარაიძე, თაგა ჰილაპა.

5 მაისი პარსის დღეა

საქართველოს ვეტერანთა გაზეთი - „მუშლი მუხასა“ ერთი წლისაა. მან გა-
სული წლის პერიოდში აიღვა ფეხი. იგი იმ გაზეთის ნაფუქარზე იშვა, რომელიც
ადრე, წინა წლებში გამოდიოდა და, რომელსაც „ვეტერანი“ ერქვა. პირველი
რელაქტორი ამ გაზეთის, ცნობილი ჟურნალისტი და საზოგადო მოღვაწე ბო-
რის ნანიტაშვილი იყო.

„ვეტერანი“ სახით, ომსა და შრომში გამოიმჩმედილ, სამშობლოს წინაშე
ვალმოხდილ ადამიანებს თავისი ბეჭდვითი ორგანო ჰქონდათ.

მაგრამ ქვეყნად მომხდარი ცნობილი მოვლენები, ისევე, როგორც მთელი
ჩვენი ცხოვრებისათვის, ამ გაზეთისთვისაც საგადასწერო აღმოჩნდა.
იდეოლოგიურ-სახელმწიფოებრივი მართვის მღერე ტალღებზე ამოტივ-
ტივდენ ამბიციური სენთი შეყრობილი პოლიტიკოსები. მათ ბრალი ადამს
მეორე მსოფლიო ომის ქარცეცხლში გამოვილ, სასნაულებრივად ცოცხლად
გადარჩენილ ადამიანებს, იმის მტკიცება დაიწყეს, თითქოს, გერმანიის ფაშიზ-
მის წინააღმდეგ წარმოებული ომი ქართველი ხალხისათვის სამამული ომი არ
იყო, თითქოს ამ ომში ქართველებმა უაზროდ დაღვარეს სისხლი.

ასეთმა ვითარებამ შეინარა სწორედ გაზეთი „ვეტერანი“. მან სიცოცხლე
შენჯიტა.

მაგრამ 1997 წლის გაზაფხულზე საქართველოს ვეტერანთა საბჭოს მაშინ-
დელი თავმჯდომარის, აკადემიკოს გიორგი ციციშვილის კაბინეტში შეიკრბა
ვეტერან ჟურნალისტებისა და ვეტერან ოციერთა საინიციატივო ჯგუფი. აქ
გადანწყდა განახლებული გაზეთი „ვეტერანი“. შეიქმნა სარელაქციო კოლე-
გია. კოლეგიის წევრთა ხმის უმრავლესობით გაზეთის „მუშლი მუხასა“ ეწოდა.

„მუშლი მუხასა“ (რელაქტორი გ. გვეტაძე) მებრძოლი სულის გაზეთია, ლი-
ტერატურულ-შემოქმედებითი აღმასვლით ცხოვრობს. საქარისია, დაკვირვ-
ებით გადავლით თვალი მის ნომრებს და დარწმუნდებით, რომ ჩვენს საზოგა-
დოებრიობას, მწერლებს, ჟურნალისტებს, ომისა და შრომის ვეტერანებს თავ-
ისი გაზეთი აქვთ.

მოუხდავად ბევრი გადაუჭრელი ფინანსური და ტექნიკური პრობლემისა,
„მუშლი მუხასა“ მყარ ნიადაგზე დგას. მის ყოველ ნომრს განსაკუთრებული
ინტერესით მოვლიან ომისა და შრომის ვეტერანები.

ვისურვით ვეტერანთა ახალფეხადგულ გაზეთს, მის შემოქმედებით კო-
ლექტივს, რომ მკითხველთა კიდევ უფრო მეტი სიყვარული და პატივისცემა
დაემსახურებინოს.

ამ ეკალ-ბარდს რა გამოიღვს; ან რა ხელი წაშლის. ქარს ვაჩენდით დაგლვკილი მაზარების გამოლით. გელენჯიკთან, ქლუნხორთან თუ ბელოღორსიაში.

ეს ვინ მოდის, დანიანებ, ხელი მოიჩრდილე...
— გენერალი ლესელიძე მოუძღვება შვილებს...

— ის ვინაა, ხმლის ქნევით რომ ჩაიარა ავერ, უბით დროშა მიჰქონდა და გზა ვერ გაუტარვებს, და მალდიდან გადაპყურებს რაინსტაგის ნანგრევს...

ნაომარი რომ ვენახე ჩემს მუხებზე და ყანებს, მეც ეს სული პრუსიამდე სიმწრით მივიტანე.

— ვეცემოდით და გვეკონა, მკერდი აფავარეთ უკრაინის ტრამალებში საქართველოს კარებს.

ვის ჰგონია, არ გვექონია ჩვენ სიკვდილის შიში, ქლოშინით რომ დავეყარეთ საპუნგორას ძირში.

თვალები რომ დაგვედლა ტრამალების ჰვრებით, რა წაბალი მოგვარჩენდა, საქართველის მეტი.

შენ ვინა ხარ, ჩემს დაჩუტულ ჩრდილს რომ დასდევ დანით, ომში მამა არ გყოლია, ანდა ბიძა-მძანი?

შენ არ იცი, სხვები სდუმან და არაგის უთქვამს. რა მნელია, ოთხი წელი ტყვიის კვამლში სუნთქვა,

გორა-გორა დაყრილები ტრანშეების ზემოთ... და ღრუბლებად წამოსული ტყვიის წამლის გემო.

რა მნელია, რა მძიმეა ნებთა თუ ძალით, სხვის მიწაზე რომ დაიციე შენი მიწა-წყაილი.

სულში შავად მოიდანა ჰვარტლის ნამცეცები. ჩვენ ვებრდებთ და უთუოდ მალე დავეცემით.

და დროდადრო ჩვენ აქედან იქით ვიყურებით, სადაც ზღვაა, სანგრები მომცროსი ჯიხურებით.

სილია და, სველ სილაში ასეულვებს ძინავთ, წვანან ისე, წყება-წყებად, როგორც იწვენი წინათ.

ყურმა ამ დროს სხვა ტყვილი და წივილი იცის, რეკავს, რეკავს ზარიანი ჩვენი ძველი ფიცი.

— დე, ბოლომდე დიწრიტის სისხლი დასაწრეტი, სხვა სამშობლო ჩვენ არ გვინდა, საქართველოს მეტი.

ვიდა სანჭაროს უღელტეხილზე, კოდორის ხეობაში და სვანეთში სოფელ აუარაში გამაგრდა. აფხაზეთსაც შემოუტრია და სოფელი საკენი დაიკავა.

სულ რაღაც 30-40 კილომეტრი აშორებდათ გაგრძიდან. დერბენდი გადმოიარეს. დარბალი შემოლევწეს. თერგის ვიწროებში ჩასაფრდნენ.

ვინა ხართ თქვენ, თავისუფლების ინსტიტუტებო, იმ ადამიანების დასჯას რომ ითხოვთ, ვინც აუტანელ ჰირ-ვარამს გაუძლო და ეს ყველაფერი გადაარჩინა. ვინ ეთამაშება ნაომარი კაცის სახელს. გავარკვეთ, გვითხარით, რა ხდებდა? ვის აძლევს ხელს ასეთი ბიძაძური, უმწეო და უსუსური, მაგრამ სიძულვილითა და არაკეთილი ზრახვებით გაულენთილი ინფორმაციების ბეჭდვა?

ჩვენ, „კავკასიონის“ გვიკვირს, ბევრი სხვა გაზეთისა — არა...

ვასილ ჩალაპა,

გალამზადი კოლმონიკი, თბილისის ვებტარანთა საბოოს თავმჯდომარე.

გოსე მდინარაძე,

გალამზადი კოლმონიკი, თბილისის ვებტარანთა საბოოს თავმჯდომარის მოადგილე.

გამარტივებული კონსტიტუცია

სოფელი ხოა ჩვენი ქრელი, უნდო და მშური, შეჭირვებისას კაცმა შევლად მაინც სხვას უხმო... რა ვუყოთ, ხდება, იქნებ ძმამაც გატყინოს გული, მაგრამ შენ იმას გულის ტკეპით არ უპასუხო.

არის სიგჷე, რია-რია, ჟამი აცვენის. ზოგჯერ ბახუსიც გონამრევი ისე ბახუსობს, ხდება სიმუხლთეც მეგობრისგან თავზარდამცემი, მაგრამ სიმუხლეს შენ სიმუხლთით არ უპასუხო...

მშობელი ქვეყნის შავბნელ ბედზე გატანჯა ფიქრმა, ხშირად იმის მწარე კენესით ნაგვემ-ნასუსხო. ვერც შეგამჩნიოს ნანამებმა სამშობლომ იქნებ, მაგრამ შენ წყენით არასოდეს არ უპასუხო.

იედი სიხი

ვატიკანის სახელმწიფოს, პირადად რომის პაპის იოანე პავლე მეორის მეოხებით, „კამილიელთა ორდენის“ იტალიური საქველმოქმედო ორგანიზაცია „კარიტასის“, საქართველოს საერო და სასულიერო ხელი-სუფლების ძალისხმევით, 5 აპრილს, თბილისში, თემქის დასახლებაში, გაიხსნა „კაცთა მაცხოვრის პოლიკლინიკა“.

სამედიცინო დანებებულების დაფუძნების ინიციატივა ეკუთვნის კარდინალ აკილე სილვესტრინსა და წმინდა საყდრის სადესპანოს ყოფილ ნუნცს საქართველოში მოწინაიორ ჟან პოლ გობელს. პოლიკლინიკა, რომელიც ყოველდღიურად 600-მდე ადამიანს მოემსახურება უწინარესად, დედაქალაქის გლდანის და ნაძალადევის რაიონებშია, მთლიანად ქართველი მედიკოსებით არის დაკომპლექტებული. განსაკუთრებით

მიაყურადებს სიძულვილის მძვინვარე ყიყინს.

ვაი, ვარამი მტკივან გულში როგორ დაბლიო... და მხოლოდ მცდელებს - მოძმისადმი ავავსო ზიზლით, ეს კი არავის არასოდეს არ აპატიო.

შეხვე

მე მხარმომხსენებულს ვინ შემეძდა შემწე-საყრდენად, ან გაბზარულ გულს ვინ დაედო სალბუნ-მალამოდ... უმადურობაც სულს ამძიმებს, როგორც წარწყმედა, რაც ბევრს არ ახსოვს, სამწუხაროდ და სავალალოდ. ვარ გასრესილი ნაყვედრები სიკეთით ქმნილით, ვალით ტვირთშიმემ სული ჩემი სიმწრისფრად ვხატე. მხოლოდ ეგ შენი შემწეობა სხივივით ღლილი, თითქოსდა მხრებზე არც მებება, სხივზედაც მჩატე.

უირონიო

ვით დავიჯერო და ვისარწმუნო ყველა აბსურდზე უფრო აბსურდი:

„ძმო აბხაზო, ნამდვილ ქართველს, ასე რანაირ გამოაფსუვდი.“

შუარადლაჲო ჩინოსან კოლაპავს

მასაც ვესალმე... უპასუხოდ მრჩება სალაში, მისი მაღალი ყურადღების ვერ გავხდი ღირსი. ჩემი არმცნობის სულ სხვას ყივი ოქროს მამალი, ზეცა და მთვარეც სულ სხვა ჟამად ამოდის მისი.

აქეთ ჩემი ხმის დაფლეთილი მოდის მდინარე, ხანდახან ზართ მიამიტიო - უმეტეს სხვათა. ვით წითელ ნაჭერს კორიდაზე, მეც ვაფრიალებ ჩემს მწუხარ სიზმრებს, ყურადღება მივიპყრო რათა.

მაგრამ ამაოდ... და საძოვარს სხვადასხვა მიდევნო, ზემოთ და ქვემოთ, რლიქიანნი და უჩლიქონი... ზნის ვერ შემცვლელი, თუმც კირთვას ძლივასა ითმენს, ვერ იქმს ჭრულობას შავგვრემანი ჩემი სტრიქონი.

ზურაბ ჟვანია პენტაგონში შეხვდა ამერიკის შეერთებული შტატების თავდაცვის მინისტრს ულიამ მკოენს, მის პირველ მოადგილეს და პენტაგონის ექსპერტთა ჯგუფს. ამერიკულმა მხარემ დაადასტურა თავდაცვის უწყების მზადყოფნა, ყოველმხრივი დახმარება გაუწეოს საქართველოს.

სახელმწიფო დეპარტამენტში ზურაბ ჟვანია ესაუბრა სახელმწიფო მდივნის პირველ მოადგილეს სტროუბ ტელბოტს და ელრ სტივენ სესტანოვიჩს. საუბარმა ცხადყო, რომ ამერიკის ადმინისტრაცია საქართველოსთან ურთიერთობას კავკასიაში თეთრი სახლის პოლიტიკურ პრიორიტეტად მიიჩნევს.

საქართველოს პრეზიდენტი ედუარდ შევარდნაძე შეხვდა ფრანკცია „ალორძინების“ წევრებს.

გაჭირვებულებსა და უმწეოებს ენევათ უფასო სამედიცინო მომსახურება. მედიკამენტებით მომარაგებას ითავეს „კამილიელთა ორდენი“. მართლმადიდებელი ავადმყოფებისათვის საქართველოს საპატრიარქო სამკურნალო დანებებულებაში მიაველენს მოძღვარს.

მსოფლიო ბანკი, რომლის მონაწილეობა საქართველოს სახალხო მეურნეობის მრავალი დარგის განვითარებაში უაღრესად სიღრმისეული ვახება, აპირებს შესაბამის პროგრამების შემუშავებით აქტიურად ჩაერთოს ქვეყნის სახელმწიფო სტრუქტურების რეფორმებისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის პროცესშიც. ეს საქმიანობა წარმართება საქართველოში სიღარიბის დაძლევისა და ქვეყნის მიგნით ეკონომიკური ინტეგრირების გზების ძიების პარალელურად.

პურის სიკვდილი

ნაგავთან პურის ნატეხი გვდია, კისერწანველი დაჭყურებს ჩიტი. იქვე თვალს ახელს - ცნობისმოყვარე და მეტიწარა ალუჩის კვირტი.

სანაგვე ყუთთან ცახცახებს პური, ზედ თათი უდევს კრუტუნა კატას. მშველელი არ ჰყავს იმ ჩიტის მეტი, ირგვლივ მართის მზე გაზაფხულს ხატავს...

ზის ჭირისუფლად ჩიტი პანია, იმის ყრუ კენესას მიუგვდეთ უური... ნავაგვი, ჭუჭყში, შექვამდე მკედარი, კატის კლანჭებთან აგვდია პური.

ხომ სჯობია სიკვდილი ასე - შუა მაისში?

იაფია ყვავილი, ამინდს ქება არ უნდა... მოდის, რაკი მანატრე, ბარემ ნულარ დამიშლი, გესმის, მწუხრის ვარსკვლავი, რა ხმით გამოსწარუნდა!

მომანოდეთ მყინვარის ფერქათქათა ბაღში.

უღარესად გულახდილი საუბრის დროს, რომელსაც, როგორც სახელმწიფოს მეთაურმა აღიწინა, არ ჰქონდა საჯანგებო ხასიათი, მუხვედრის მონაწილეებმა განიხილეს ბევრი კონკრეტული საკითხი, მათ შორის, აჭარის ავტონომიის, ფინანსურ-ეკონომიკური და სხვა პრობლემები.

ფრაქციის წარმომადგენლებმა მაღლობა გადაუხადეს ქვეყნის მეთაურს გულახდილი და საჭირო დიალოგისათვის.

რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტი ბორის ელცინი გამომეხმარა საქართველოს პრეზიდენტის მიმართებას, რომელიც იგი ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მიღების 50 წლისთავთან დაკავშირებით მოუწოდებდა საერთაშორისო საზოგადოებრიობას, გაეროს ევროსიონი ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა დაცვის თაო-

ყვავილებით მოხატულს ველს ლიბად გაევილი. არტისტული და სევდიო იდუმალ-მოზიემე მიცდის ტყეის ქუხილი - ასე, შუა მაისში.

დღეს ისაა ნამალი ჩემი ჭირ-ავადობის, სიტყვით ვერ გამოთქმული - დღემდე გრძნობის ვანდობის. ღირს ამ რომანტიკული და ნაფთალიწაყრილი გულუბრყვილო ფიქრითაც შევაყრფოლოთ აპრილი.

უცებ, თითქოს, მწუხარე სიმის რხევა ჩამესმა, მოვარდება საცაა კარს მომდგარი მაისი... ვაი, ერთი ვახედეთ ამ აპრილის მწვანე ზღვას, ისეთია ლაფვარდი, ქუდს რომ ცაში ასიყრი.

მაგრამ ბოლო ისაა, ასერივ რომ მენატრის და მწამს, თუკი ქარონის ნავთან მართლა მიიშვეს, შენი სულის ღრუბელი შუქს დააფენს კელაპტრის ჩემგნით რესტავრირებულ - იმ არქაულ სიგეფს.

ბაზე ახალი დოკუმენტის შემუშავების შესახებ.

ბორის ელცინი წერს, რომ საქართველოს პრეზიდენტის წინადადება ეხმიანება რუსეთის 1993 წლის ინიციატივას გაეროს გენერალურ ასამბლეაზე ლტოლვილთა პრობლემის ყოვლისმომცველი განხილვის თაობაზე.

ქვეყნის პრეზიდენტის თავმჯდომარეობით გამართული მთავრობის მორიგი სხდომის დღის წესრიგში ჭარბობდა საკითხები, რომლებიც ცალკეულ სახელმწიფო სტრუქტურათა ფუნქციონირების საკანონმდებლო ბაზის შექმნას ეხებოდა.

განსახილველად გამოტანილი იყო კულტურის სამინისტროს დებულებების პროექტი, რომელიც წარმოადგინა ამ უწყების ხელმძღვანელმა ვალერი ასათიანმა. ორი წლის წინათ

გუმბელ ნაყარაღარა სიმღერა

მომხდურს ვეომე, მამული ვინაც ფლთა და მარაგცრო, მიცამ მეც ნილი დედაცრო იმ თავდადების სანაცვლოდ. მომეცა ვაგარ-ტამითთან თუ ნაპირებთან გუმბელის - სამშობლოს ძარცვის უფლება, სამშობლოს სამსახურისთვის.

რაც ტვირთი მხრებით, ხოლო გულით ვარამი ვზიდე, მასვე შესძლებდა, ვეჭვობ, სხვათა გული და ქედი. რის ზეფის ახვლა, სულ ქვესვლისთვის მჭირდება კიბე, სულ ქვედამავალ კიბისაკენ მაგდებდა ბედი.

არ არის პოზა, ღვთით როლები გვეგრეო სხვადასხვა, არა სჭირდება გამუქება კუთვნილ ჩემს როლებს. მაინც მაღლს ვწირავ - კიბისთვისაც განგებას ახლა, ხომ შეიძლება ძირს პირდაპირ გადმოვესროლო.

დამტკიცებულ ანალოგიურ დოკუმენტთან შედარებით ახლანდელი დებულება, როგორც მინისტრმა აღნიშნა, შეიცავს უფრო მეტ ფართო წრის საკითხებს. შესაბამისად გაფართოვდა სამინისტროს საქმიანობის სფეროც, რომელიც მოიცავს თეატრალურ, კინო-მუსიკალურ, სახეობ, ქორეოგრაფიულ, დეკორატიულ-გამოყენებით, საესტრადო და საცირკო ხელოვნებას, ხალხურ შემოქმედებას, ისტორიისა და კულტურის ძეგლთა დაცვასა და გამოყენებას, კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობას, კულტურის სფეროში ერთიანი სახელმწიფო ლიცენზირების განხორციელებას, კულტურულ ღირებულებათა დაცვას, აღრიცხვას, ექსპერტიზას, მათი ვატანის ან ქვეყანაში შემოტანის რეგულირებას და ბერეს სხვას. წარმოდგენილმა პროექტმა მაღალი შეფასება დაიმსახურა.

ფერეიდნელ ქართველ ქალზე ბევრი დღევრეილა და ბევრიც უნდა დაიწეროს! და მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი ღირსნი არიან, რათა ყველა ქართველმა კარგად გაიგოს დღდამაშობოდღდამ მოწვევითი ძველი ქართული სულის ვაკეკუერა შემადართება.

დაუჭრებელი და საოცარი, რომ დაახლოებით ოთხი საუკუნის წინ შაჰ-აბასის მიერ დატყვევებულმა და შორეულ ირანში გადასახლებულმა ქართველმა, ამ საუკუნეების მანძილზე ბახჩიარის მთებში, ფერეიდნელ მცხოვრებელ, დიდი გურქისგანის დღეგრა შემოინახა და არა მარტოა ის, არამედ ბევრი ისეთი თინეკუი ზნე-ჩვევა და წესი, რომელიც დღეს საქართველოში დაიწყებულია და დაკარგულია.

ყველაფერი ეს უაღრესად დიდი თემაა, ხოლო ამგვარი მხოლოდ ფერეიდნელი ქართველი ქალის ფერიომენ შევებებით, რაც ჩემი აზრით ბევრათვის, განსაკუთრებით ქართველ ქართველთა და მეცნიერ ეთნოგრაფთათვის, საინტერესო იქნება.

უკეთესად რომ წარმოვიდგინოთ ფერეიდნელი ქართველი დედის სახე, მორალა და ენა, — ეს ხომ სწორედ მან დაიწყო უნახა საუკუნეთა მანძილზე ქართველი, — საქორდ ვთვლი, ვაგახსენოთ ის განგლონი ძნელი და სისხლიანი წლები, რომელიც მათ ფერეიდნეში გაატარეს.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებანი, რომელმაც ხელი შეუწყო ფერეიდნელს თავიანთი ეროვნული და ტრადიციების შემონახვაში. მთავარი ფაქტორი ვახლავთ ქართული ეროვნული ფსიქეა, ტრადიციებისა და პატრიარხული, ეროვნული გენი, მთის გარემო და სხვა. აუცილებელია ერთი გარემოების აღნიშვნაც. აღრეულ წლებში ფერეიდნელზე მხოლოდ სამკურთი პოზიციებიდან უნდა გვეყრია, რომ ფერეიდნელები და სერთოდ საზღვარგარეთ მცხოვრები ჩვენი თანამემამულეები, დახმავებელი იყვნენ როგორც ეროვნულად, ასევე მატერიალურად. წარმოიდგინეთ, ტყვედქნილი და გასახლებული უცხო მიწაზე მკერდისცხოვანი ქართველი, ეროვნულად დაჩაგრულ-დაბეჩავებული რომ ყოველიყვნენ, თითქმის ოთხი საუკუნის მანძილზე გასაღებდნენ იქ? თანაც ისეთი მუზობლების გვეყრია, როგორებიც იყვნენ მომთაბარე ნომად ტომები: ბახტიარი, ქურთი, ლუბი და კაშგაკლი. უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთ გარემოში დაბეჩავებული ეროვნულად და კაშგაკლი, მაშინვე, რამდენიმე წელიწადში გადაშენდებოდა! ხომ ცნობილია ბუნებისა თუ აქუნდის კანონი — მხოლოდ მღიერი იმარჯებს!

ქართველმა კი შემოინახა თავისი ეთნოსიცი და ენა!

ტყვედქნილია ქართველმა, პირიქით, თავისი ეროვნული გენი, მებრძოლი სული, სიამაყე და ბრძოლისუნარიანობა არ დაკარგა და მიუხედავად დიდი მსხვერპლისა, თავი არაკითვისი არ მოუზრა, არც მოწვეულმა უთხოვია! პირიქით, იქით შეუტრია და საუკუნეების მანძილზე უთანასწორო ბრძოლაში გამარჯვებული გამოდგა და დღესაც, ეს ხაზგასმულია, ფერეიდნეში გერეგებს უბატონოდ ხმის ვერგან და გაცემს.

ფერეიდნეში ქართველმა, სისხლიან ქართველებს საუკუნეებით რომ გაუძლო, ქართველი ქალის წყალობაა. სხვათა შორის, ფერეიდნელი თავის ლექსიკონში სიტყვა ცოლს არ მხარობს, არ თქმა უნდა, მან არ იცის, რომ ეს სიტყვა „მოწოდება“ არის წარმოებული. მას მაგვირავს ხმარობს დედაკაცს (რა მშვენიერად განსაზღვრა დიდმა ილიამ ამ სიტყვის დედა აზრი). სწორედ ეს ფერეიდნელი დედაკაცი უცხო მიწაზე ვაკეკუერად აწოდებდა მზარბი მამაკაცს, იწყებს შენება და ბრძოლა არსებობისათვის და ვადაჩრებისათვის.

დაბს, დღეს შორეულ ბახჩიარის მთებში ფერეიდნელი, ოთხი საუკუნის წინ, სამშობლოშია მოწვევითი ტყვედქნილი ქართველმა თუ ქართველი უნდობს და სიამაყით გაიბნის, რომ გურქები ვართ — ეს მხოლოდ და მხოლოდ ქართველი დედაკაცის დამსახურებაა, რადგანაც იგი ზრდიდა მომავალ თაობებს იმ სულითა და გულით, რაც საქართველოდაც გამოეკვა.

ქართველმა დედამ იცოდა, რომ ის იყო ქართველი და რომ ჩრდილოეთით არის მისი სამშობლო დიდი გურქისტანი — თოგლიანი მთებით, ცივი წყაროებითა და აშუაგნებელი ტყე-მინდვრებით, რომ მოვიდა შაჰ-აბასზე, გაავრცელა მათი სოფლები და ისინი, ნახშირით გაღმურევა ფერეიდნეში. აი, ეს იყო ის ძირითადი საზრდო სულიერი, რითაც ზრდიდნენ ფერეიდნელი ქართველების შთამომავლობა, განგლოლი საუკუნეების მანძილზე. ამიტომაცაა, რომ ყველა ფერეიდნელმა იცის თავისი წარსული ცხოვრება ისე ერთხანობად, თითქმის ყველა მათგანს ერთ სკოლაში უსწავლიათ ერთი მასწავლებლისგან.

სანდრეფისო ისიც, რომ ფერეიდნელმა ქართველმა დედამ ამ საუკუნეების მანძილზე ცოცხლად შემოინახა ბავყი რამ ისეთი, რაც ჩვენს წინაპრებს ჰქონიათ მეჩვიდმეტე საუკუნის დასაწყისში: ადათი, ზნე, ჩვევა, წესი, სანახაობანი, დღეობანი თუ გართობა-თამაშობანი, რომელთაგანაც დღესათვის ბევრი რამ ჩვეთვის უკვე დაკარგულია და რა თქმა უნდა, ამასაც ჰქონდა თავისი მიზეზები.

ფერეიდნელი ქართველმა ბოლორებულად ცხოვრობდა იქ მაცხოვრებელ ხსენებულ ტომებისაგან და არ ერეოდნენ საერთოდ ირანის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. კომპაქტობადა და ერთო-

ბა ფერეიდნელთათვის წესი და ადათი იყო. ასევე ფრიალ მნიშვნელოვანია უგზობობისა და მთის ფაქტორი. აი ძირითადი მიზეზები, რამაც განაპირობა ფერეიდნელი ქართველი კონსერვატულია. ამ კონსერვატულობამაც იგი ფერეიდნელი ქართველ შემოსევის პირობებში იმისა, რომ მას მტკიცედ შეეზღოვანა საუკუნეების მანძილზე თავისი ზნე, ეროვნული და წეს-ჩვეულება.

სანახაობითოდ რამდენიმე ფაქტს მოვიყვანოთ ფერეიდნელი ქალი ოფიციალურად მამაშიანი მაგრამ იგი შერიანობის განხორციელების ნაწილს არ იზიარებს. იგი ოჯახში არა მარტო დიასახლისია, არამედ ბატონ-პატრონისა და დედა-ბიძგა და ქართველი შორის ჩინის არ აფარებს. ჩანდს არა მარტო მხოლოდ მამის, როდესაც არა ქართველია შორისა. ასევე ქართველი შორის მტკიცედდა დატული ერთობლიანობა, მეორე ცოლი ჰყავს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ქმრის პირველი ცოლი უშვილოა და თუ მისი თანხმობაც არის. ცოლქმრის გაყრა ფერეიდნელთათვის, საერთოდ, წარმოუდგენელია. ფერეიდნელი ქართველი ცოლად არ თხოვლობს უცხო ეროვნების ქალს და არც ქალი მიჰყვება სხვის, ქართველის გარდა. ეს მათი წმინდანისაა. კანონია და წესით ფერეიდნელები ამჟამად კიდევ და ამბობენ: „ჩონ სისხლ და ბრძე არ წაგვირყვინია, სუფთად შვიანახეთ ყვირით ახლა ეს ადათი უკვე ირეცება, რასაც ქართველი მიზეზები გააჩნია. მასხვებს, 33 წლის წინათ თიარბანი გავიანი გულნაზ დღითია გული, ახალგაზრდა ღიბნა ხილი, რომელმაც გულმოკლულმა მკითხა: პატრონო, ჩემი ცივი ფრისი და საქართველოში შემოშვებენ-ყვი“.

ფრიალ დამაჯერებელი და გასათვალისწინებელია, განსაკუთრებით დღესათვის, რომ ფერეიდნელი ქალი თუ კაცი სიტყვა „დედას“ იმდენად უწინა ყოფილია ქართველთათვის ეს სიტყვა თავისი შინაარსით თუ არსებით!

ფერეიდნელი ქართველი ქალი ირანულ საზოგადოებაში არ ტრიალებდა. მას ამის შიშობა განაპირობა ის, რომ მან ბრწყინვალედ შემოინახა ძველი ქართველი ტრადიციები და ადათ-წესები.

ფერეიდნელი ქართველებთან შეხვედრა...

ანდა საღ უნდა წასულიყო, არ ერთ უნდა გეზხარა სამშობლოდან გასახლებულ ქალს თუ არა ისევე საკუთარ სახლში და საკუთარ თანამშრომლებზე-თან ერთად, ფერვიდენული ზამთრის გრძელ და-მეგებში. აი, სწორედ ამ მიცილობის ვაშს იგი შთაბოძავალი უაზობობა, თუ ვინ არიან და საი-დან.

და მიუხედავად ცხოვრების მძიმე პირობები-სა, ქართველი ქალი მაინც პოეზიას ცოტათი და-დროს ვართობისათვის. ეს ვართობა მისთვის შრომისთან ერთად მიმდინარეობდა და მა, დღე-ობა ეწოდებოდა. ზაფხულობით კაცის ხის ძირ-ში, ხოლო ზამთრით გომურ-ბრასლში ქალები იკრიბებოდნენ და მაჟინ-დოს დღებდნენ. თან ერთობოდნენ, მღეროდნენ, მაირობდნენ და ხე-მობდნენ.

მართალია, ფერვიდენული ქართველი ქალი უწევს, მაგრამ მისმა საღმა გონებამ ბევრი ისეთი ქართული ჩვევა თუ თამაშობანი შექოინა-ხა, რაც ჩვენს წიგნებში თუ ხალხში აღნუსხული არ არის და რაც უაღრესად დიდ ინტერესს იწვევს, რადგან ეს ვართობა-თამაშობანი ირანულ ქალ-თათვის უცნობია. და კიდევ ის, რომ ბევრმა ფე-რიდენელმა ქალმა ირანული ვენა არ იცის და არც მისი შესწავლის სურვილი აქვს.

ამ შავალ ვართობა-თამაშობათა შორის რაც ფერვიდენელმა ქართველმა ქალმა შექოინა, ამ-ერად მხოლოდ ერთს და თანაც უაღრესად საინ-ტერესოს აღნიშნავთ, რომელიც ჩვენთან კარგა ხანია დაკარგულია, და რაც ქართველი ეთნოგრა-ფისათვისაც უცნობია. ეს არის „დღდაკვების დღეობა“. აღსანიშნავია, რომ ამ დღეობას თით-ქმის ყველა ფერვიდენული ქალი და ვანაკუთრე-ბით ბოლო წლებში, ფერვიდენის მხარის ქართვე-ლი ქალები მართავდნენ.

„დღდაკვების დღეობა“ აღნიშნებოდა სო-ფელ რეისარში, წყაროს თიანეთს, რომელსაც ქართველობა „სალოცვე“ უწოდებდა. აღსანიშ-ნავია ისიც, რომ როცა ამ სალოცვეთან შეხა-რავს კლდეს ქართველი, სიტყვა „ალაჰს“ კი არ ხმა-რობს, არამედ „დურთო“, შეწირავს საკლავ ჩემ ყე“ და სხვა.

1965 წლის ზაფხულის ჩანაწერი. მონაყოლია ამირან მიწეშვილი (სამრის პაპიაშვილი). ვა-ზაფხულის ერთ დღესაც ყე, თოვლი ერთ აბლებს, მინდორსა და ველსაც ყე ყოფილივან გამოიშინებს, ყოლა ჩინი დღდაკვება და ყირი (გასათხოვი ქა-ლი შეიღოს ასე უწოდებენ) მართავდნენ, მაკაზნე-ბის, საი რამეც აქვს საჩინო, ჩაიქმევის ყე და მი-ლის სალოცვეს წყაროსთავთან. იქაც ყე წყაროს-თავთან. აირჩევენ ნევისა. ნევე უნდა იყოს ყო-რე. ვეცოხეს სახრინა და ღაბში. თავზე ყოფილ-ბე, გაიჭიროს აღმავნე, ტახტსაც ყოფილობით მიერთებენ და დასაქმე ზღა, ნევე წახირ-ვე-ზობის ირჩევენ და მთელი დღე მღერასა, ცეკ-ვას და შეუმობას იქნინან.

სხვათა შორის, მათი თქმით, ამ დღეობაში ქართველი ქალი კრებული რამაკლებს ახლოს არ იკავებს.

უაღრესად საინტერესო რიტუალია. საფე-რეულია, მატრიარქატის გადმონახვის ხომ არ არის, რომელიც ფერვიდენელმა შექოინა? როგორც თქვა, ეს უწველესი რიტუალი თუ ვართობა-თამაშობანი, ფერვიდენული ქართველი ქალს რომ შემოუნახავს, ჩვენთან დიდი ხანია და-კარგულია, ფერვიდენელშიც კი უკვე იკარგა.

„დღდაკვების დღეობის“ — თამაშის მეცი-ნეობით ვერსიებიდან და ახალბოლოდან თავს ვი-კრებ. მხოლოდ ვფიქრობ, რომ ეს შეიძლება თა-მარ მეფის კულტის თავისებური აღნიშვნაცაა ან შესაძლოა — ამირთალების“ ცხოვრების განსახი-ებრება იყოს.

სიტყვა ქართველი ეთნოგრაფების კეთებით.

ნოდარ კობახიძე

სურნაზი ხისხური

თინათინ კობალაძე

1958 წლის შემოდგომა იყო. მოსკოვში, ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დედაბუე სხვა თვალსაჩინო მოღვაწეებთან ერთად შამ დავითაც დადიანიც მონაწილეობდა. კრემლის სვეტიცხანს დაბნაზში დრამა მოხუ-ცებულმა მწერალი სიტყვითაც გამოვიდა.

შემონახულია ამ დღის ამსახველი კინო-კადრები... აი, იგი ტრიბუნასთან მიდის. ხალ-ხით სავსე დარბაზში შესტეკრის კაცს, რომლის სიღარბიანობა და სილაბაზეზე ბევრ მათე-განს უპირავს რამ სენია.

...იგი ტრიბუნებიდან გადმოიხარა. დააცქერ-ბა ხალხს. სახეზე ღიმილი გამოიხატა. — მე მიყვარხართ თქვენ... თქვა მან.

ასეთი იყო შალვა დადიანი ყოველთვის და ყოველგვარ ურთიერთობაში.

დღეს ამ პატარა ნერილის მიზანი არ არის შალვა დადიანის შემოქმედებაზე საუბარი. ამ-ჯერად მინდა იმ რამდენიმე ჩანაწერზე ვიგა-მობო, რომლებიც საქართველოს რადიოს „ოქ-როს ფონდში“ ინახება.

ხშირად ვაგვიერთია, შალვა დადიანი იმ-პროვიზაციის შეუდარებელი ოსტატი იყო. ხოლო მისი მეტყველება, დარბინილური ქარ-თული, რომელიც ამ ჩანაწერებიდან ისმის, ჩვენს თვალწინ ავოცხლებს მის უაღრესად სულიერ სამყაროს. თვითონ კი თავის ცხოვ-რებას, შემოქმედებას „მწირ ნამოღვიწარდ ეგვლება და ამბობდა: მე თუ ამყვამდ რასმე წარმოვადგენ, ეს იმდენად ჩემი ბრალი არ არის, რამდენადც ჩემი წინაპრები. მე თითო-ქის მემართა, ვალდებულ ვიყავ, თუ რჩეულ-თავანი არა, აუცილებლად სასარგებლო მო-ქალაქე ვყოფილიყავი. ვასაკვირის ის კი არ არის, რაც ვარ, არამედ ის, რატომ უკეთესი არა ვარო.

განსაკუთრებით მინდა გამოვყო ერთი ჩა-ნაწერი...

1958 წლის 20 დეკემბერია. ახლოვდება ახალი წელი, რადიოკომიტეტის მუშაკები მწე-

რალს ბინაზე უწვივინე. შალვა დადიანი მაშინ ავად იყო, მაგრამ მაინც სიხარულით მიიღო თხოვნა, ხელახლა კიდევ გასაუბრებოდა თავის მშობლიურ ენას და მისთვის ახალი წელი მიე-ლოცა. ამ მილოცვით გახსნა მაშინ საქართვე-ლის რადიოში თავისი პირველი გადაცემა 1959 წელს.

მთორე ჩანაწერი კი, ეს შალვა დადიანის უკანასკნელი ჩანაწერია. უკანასკნელი და მართლაც საოცარი. აი, ისიც:

ბასუპარავა სიკვდილისა

ასე იტყვიან ჩვენში, კარგა მონელოლია. მეც ვკრე მონეული ვარ, 84 წლის. შენ კი, სიკ-ვიდლი, არავითარი მკაცრი ზომები არ მივი-და. სრულიად არ მეხსნის ჩემს ახლოს შენი ჩონჩხის ძელების ჩხრილი. პირიქით. მეტად გეტყვამერად მაგრძობილებ დაუძლეურე-ბას, გულსიკვების ზოგჯერ აჩქარებულ ძვარას (მა მსიცილე, ოდნავ ნელი, ოდნავ ხმადაალი და მოკლ ნთი, სულ თითქმის შეკუმშვა). ჩემ-დამი რატომღაც მეტად ზრდილობიანი ხარ, არ გინდა დამამირო, თუმცა აგერ ერთი ხანი ვაგვიბანი, სიკვდილი არ შემეძინა-მეთქი და ეს მართლაც ასე მონია.

მოვიდეს თუნდა, აი ახლა, როდესაც ამ სიტყვებს მე თქვენ გეუბნებით. მართლაც რა კარგი იქნებოდა, ევეცქერო, მე ხომ თქვენის კაცებაც ვარ, მიყვარს ევეცქერო. მოვიდეს თუნდა, რას დამაკლებს. დღევანდის ნამართლეს სიტყვებისა?

ოჰ, დიდი ამაზი. ვანა არ იცის, რომ მე უკ-ვე ჩემს ცხოვრებაში ჩემი კალი ვაგულენე? მწერილობის, საზოგადოებრივ მუშაობაშიც. მართალია, ვასაკეთებდი კიდევ ბევრია ჩემს ქვეყანაში ჩემისთანა პიროვნებისთვისაც, მაგრამ ასე რომ ვაგვეყო, აკაკის არ იყოს, ის მოკლავს მამულიშვილის წყურვილს.

დევს ესრთო, სანამ ჩემი სხეულის კომ-პლექსს შენოვანი კიდევ აიტანოს ცხოვრების ტროსი, მისი ან თუ უკავი დრო, შენ ნუ მეფე-რები სიკვდილი, ნუ შემაფაცოცები?

როდესაც წვიმის (თუმცა იმერეთში როდის აღარ წვიმს მარტას და აბრინის).

როდესაც წვიმის და რიონის ჰალიდან წამოსულ ქაის მიწაზე დასტავა-დასტავ ჩამოაქვს აბტასი და ტყეშიცა ყვავილი. პატარა ცაბუნია ღლდის გეთიხება:

- ლეოხებური შენი დაწლი?
- კი, შეილი.

ცაბუნია ღმელს ვამოსწავს ძველი კარადის უჯრას და თითქოს იქიდან თეთრი ბატო ამოფრინდეს, ოთახში ღინღულა და ზლი გაიფრიალებს და უხილავ ნაბურღვლებს გაკარის.

სახლს სულ ახალია. მისი მოთხოვლივი ბეწვი ჯერ კიდევ მუშავს თავიკონის. სამაგიეროდ ცაბუნია მის შიგ თბილად გაცხვია, და ზლიდან მარტა ჰორფლიანი ცხვირი და ბუხარითან დაბარაული წვევები მოუჩანს.

მამის ნაჭირი ცხვირიანი კალოშივე კარებთან უღის დატარა გოგოს. — ეი, ჩარა აბულაძის ძღამმა! — ამბობენ მეგობრები, როდესაც ნაწვიმარ თემწარაზე იმ დღივი კალოშების ტყაპუნს ვეზოიხებენ.

ლუღების უბანში ყველა იცი, ამ სისხამ დილაზე საინი მოიჭარის პატარა ცაბუნია. ბათუმის მატარებელს უნდა დადგეს. საინი ტარებულ ვაგონს. თუ საველი გადავადგა და ცოტა გამოიღრია, ცაბუნია ყვირილი სანდებს მხარზე გადაიკიდებს და ორბოზე იმ დღივი მინატლებს.

ნაწვიმარ გუბის, რა თქმა უნდა, გვიღეს ვერ აუღიოს. შორიდანვე გამოიჩქვება და ზღვ გადავლევება. ხანდახან მინდის ვერ მოზომავს, ნახტომი შეეშლება და წუმბეში ტყაბანს მიაღწენს.

თუ ამ დროს ცაბუნის ვინმე თვალი შეასწრო, პატარა გოგო სირცხვილის ოვლიში გაიწურება, ცრემლს ჩუმად გადავალაპავს და ასევე ჩუმად გაუღდება გზას.

ქვობის ადეთიაქთან, საიდანაც მთავარი ქუჩა იწყება, ცაბუნია მხარზე გადაიკიდებულ სანდებს ჩამოიღებს და განა ქვათვინის კიდეზე ჩაიჭრება ან ადეთიაქის ვედლის მიყვრდნობა, როგორც სოფლის კალღები იყავი — ცალ ფეხზე ბუნებრივი სანდებს გაუჩერებლად ჩაიკვამს და სადღურისაკენ მიჰქარებდა.

იმ წელიწადს თერთმეტი შეუსრულდა ცაბუნისა. — ახლა თვალწიმიდან წყნის ჩხირითი თაიდან ბოლომდე ერთნაირად გათლილი გოგო, მისი გრძელი, წვრილი მკლავები და მუდამ გადატყავებული წვეტიანი იდაყვიები.

ცხვირისა და ლოყებზე ჭარბად მოსდებოდა ჩალისფერი ჰორფლი, თითქმის ზედ მთლიან საცვიო ქატო შეიკარებოდა.

ღრა ოღბათ თავისი იზამს! — ცაბუნია ვაიხრებდა, ლამაზი და მოხდენილი ქალი დადგება... მაშინ კი, როდესაც აბულაძის ბავშვი პირვილად დამანახს, იგი ერთი უწმინდ აკანტული გოგო იყო, როგორც საერთოდ მისი ასაკის გოგონები არიან.

სამტრედიის სადღურში ცაბუნია ყველას ეცოდნება და რაწამს წითლქუდიანი მორიგე თვალს მიეფარება, პატარა გოგოს ხელს დაუქნევენ და სანტარული ვაგონში შეუშვებენ.

ცაბუნია დახუთულ კეპეში შეხებდაც და ჩუმად იკითხავს: — ქერიანად მოიხიზარ, ბიძა?

წამლის, ჩარქისა და მყარლი თეთუნის სუნე ველს ურეცხ პატარა გოგოს, მაგრამ მან იცის, ცოტა ხანში ამ სუნს შეეჩვევა და აღარ შეაწუხებს.

და სანამ სამანკერი ორთქლმავალი სანტარული ვაგონს ჩინში ჩაყვინებს, ცაბუნია თითქმის ყველა კუპეს ჩამოიღოს და დაჭრილ ჩარისკაცებს გამოელაპარება.

— მებუთო თვა მამისაგან წერილი არ მივიღვია. აბულაძეა ჩვენი გვარი. ხომ არ გინახავს სადმე?

- სახელი არ ჰქვია მამაშენს?
- ვალიკი.
- ვალიკო აბულაძე? არა, შეილი, არ მინახავს.
- კარგი, ბატონო.

ვაგონის ვერწო დერეფანში სანტარებმა უკვე გამოიტანეს რაღაც უთუბი. საცაყვივი, ყვარფრები, მაგრამ როგორც ულანი არაფერს წააჭკვეს და არავის შეაწუხებს, პატარა გოგაც ასევე ჩუმად გადაიღებს ერთი კუპეში და მურობი და ისევ მისი მისი მორიდებული ხმა:

— ქერიანად მოიხიზარ, ბიძა?

ძველი სამტრედიის გზაზე, აბულაძის ბორანთან, სადაც ომის წლებში მობრუნების მიზეზით ცაბუნია ორბოზე აჩრებს და ნაივრი თემწარა გაიყვანეს, ცხოვრობს ერთი ახალი მოსახლე ვალიკო აბულაძე.

მისიდან გვიან შემოდგომამდე ვალიკო შრონავად მუშაობს ჩაის ფაბრიკაში.

მწვანე ფოთლის კრეფე რომ მოიღვავა, კაცი ერთი-ორი დღე ოჯახში მიიხედ-მოიხედავს — შეშას მოიტანს, ლომინის ხეებს შეფუთის, სახურავზე კრამიტებს გაასწორებს, ბოგართან დაგუბებულ წყალს გზას გაუკვალავს, მერე ჯიბეში პასპორტს ჩაიღებს და რკინიგზას მიაკითხავს.

და სადღერო სადღურში სამუშაოს რა გამოიღვას, მეტადრე თუ განისაჯის კაცი ხარ და ხელბეჭდი ცეცხლს გაიღობ. და ვალიკო აბულაძეც ცდუნის პირველ შეხებადამდე მუშავს ვინაღაც ვინაღაც მუშაობს.

მზე რომ გადაიხრება, ბოლშევიცილი წვლის ტომარას თავზე წამოიხურავს, დილაში თორის ბურჯის ამოიღებს და შინისაკენ გაუტყვს.

სახლამდე სრული ორი კილომეტრია. თუ ვალიკო სადღურამდე ფხიხელი წამოვიდა, ამ გზას, ძალიან დაღლილი რომ იქნას, ნახევარ საათში გაივლის. მაგრამ ხანდახან მშაკაცებმა ერთად სადღურის ბუდეში შეუხვეცეს და კარგად გადაიკურეს.

მამის ის კილომეტრი ისე გაიწვილებდა, ორი საათივი აღარ გყვოდა.

ეს იმიტომ ხდებდა, რომ ღვინოში ვალიკო აბულაძეს ცოტა ოცნება უყვარდა. ოცნებაში წასული კაცი კი, რასაც ელოდა, ჩნარა ვერ იცის... და იგიც ნელა მიხანდალბებს ხან თოქვამში, ხან ლურჯად ჩაგუბებულ ბინში... ღვინო თუ შეხებებულ თავს ათასი ფიქრი და ზნებანა უფროსი ქვებს.

მერე და როგორც აწვევდა იქნის ნებაზე მიშვებულმა ფიქრმა. სადაღა არ წყვიყავს, რას არ დაგიხატავს, მაგრამ ვალიკო აბულაძემ გულში ყველაზე ღრმად ერთი რამ გამოიკვინა: რაიმე ხელშემა შეისწავლოს, რომ ჩაის ფაბრიკაში ზამთარი-ზაფხული სამუშაო ჰქონდეს.

იმ წელიწადს კიდევ შეპატივდნობა, საღამოს კურსებზე მოგაწყოთო, მაგრამ დაიწყო ეს საშინელი ომი და ვალიკო აბულაძის ოცნებანი ნილიად გამოცვალა.

...ცაბუნია მამის წერილს ხშირად უგზავნის. საღამო ემას, თხის რომ მოწვევლის და ჭურჭელს დარეცხავს, აბრჩობებულ ნავთის ლამპას ქალღლს ჩამოკურნებს, რომ მძინარე უნა სინათლე არ შეაწუხოს, და მავიღას მიუღდება.

ლიდახან წავს. ქიმიურ ფანჯრის ენის წვეტრი მალ-მალს ასვენებს და პირდაპირ ნატებს თითოეულ ასუს:

— ჩემში ყინებები დაიწყო. წუხელ ოთახში წყალი გაიყინა და კოცა შუაზე გადაიკვალა.

ბიკოცოა მეტისა უფროსი ბიჭი ცალხელა დაბრუნდაო.

...დღამდამდამდამდამდამ, უნა დაიწყო, დიდ ბიჭებს რაინეგზაზე დაყვება და ვაღლის შინა იპაზრება.

წუხელ დიდი შიში ვნახეთო. ფანჯარა კარგად რე დაგებნელე, ქუჩაში მოსული ვასკულად და ღამის ყარაფრები მთელი ღამე გავწყვედნენო. ...საშურიადა გეგოგრაფის სახელმძღვანელო დამიკარგაო...

ასე ესაღებრება ცაბუნია ქერჩის მთავარბეჭდში გადაკარგულ მამას. ცისა და ქვეყნის ამბავს შეატყობინებს, მხოლოდ ერთ რამეს არ მისწერს, — რომ ოჯახს სული კბილით უთოვრავს, რომ შეშა გამოილიათ და წაქის ფავა სანაწარმი გაუსდეთ.

მეორე დილას გაღვიძების ვერ მოასწრებს, უმცროსი მძა უნა-ბიჭი თავის დააცხვება.

— რა მოსწერე მამას! კიდევ დამაბეზლე?

— თავი დამაბეზლე. ბიჭო, წერილი სულ არ დამიწერია!

— აბა, კი რა გავსე ტურბეზე ჩაიხედ საცეცხო.

ქალაქში საპრონი ვამდლად არ ითვება. მარტო თბილმა წყალმა კი ლილისფერი ზოლი ვერ მოაშორა ცაბუნისა. ბაიკი პატარა წინწკლი მინც დარჩა ქვედა ბაგეზე.

ბოლო წერილი ყირიმის ფრონტიდან მიიღეს. მერე მთელი ხუთი თვე გავიდა, ფოსტაგონის ერთხელაც არ დადგინა აბულაძის ქუჩაერთან.

დღად ავად იყო. წინებზე აბრეშუმს ჰეოლის ფოთლიანი რომ გაუშვია, ჩიტირ ჩამტვრია და ჩამოვარდა. ფეხი მოიტეხა. საავადმყოფოდაც თბილისში არატანა მუშაკალი მოიყვანეს. სასწორი ფანჯარისათვის დაუდგეს და როდესაც ქუჩაზე ნაშუადღევს ფოსტალიონი ჩაივლის, დედა ცაბუნისა დაუძახებს და ეცდის:

— წაიღ, შეილი, გაიგე, წერილი ვინ მიიღო. ექნებ ვინმე მამაშენის ამბავს იწვიებო...

მერე ქალაქში ხმა ვავრცელდა, ქერიანად დაპირილები ჩამოჰყავიო. ცაბუნია ცისმარე დღეს სამტრედიის სადღურზე იყო, მაგრამ კაცი ვერ იპოვნა მამის მნახელად, თითქმის ეს უღეთო ომი მხოლოდ იმიტომ დაიწყო, რომ ვალიკო აბულაძე ამ ქვეყნიდან უკვალად გაიქცაო.

ბაზრობის დღე იყო. საღვრში დიდალი ხალხი ირეოდა. ცახუნამ ცოტა დაიგვიანა და სანიტარულ ვაგონთან ვეღარ მიაღწია. აქითაც მიაწედა, იქითაც მიაწედა — ყველა მხრიდან გამოაფედეს და სადაც ბამბის ნაკრავ-ლებთან მიუჭეკეს.

— გამიშე, ბიძო, შენი ჭირიშე! — დაეროება გოგო, ვალაკის განიერ ზურგს.

— მოიცა, გოგო, გვერდები ნუ ჩამიტეირი — უყვია მან.

ცახუნამ ერთი-ორჯერ წაისლუკუნა, მერე თავი დააღუნა და ფიცარში ბურლი რომ შეიჭრება, ისე გამწარებული შეიჭრა ხალხში...

დაჭრილები უკვე გადმოიყვანეს ვაგონიდან. წყალსაწვევ კოშკთან წითელჭრიან მანქანები თუხთუხებდნენ.

ვილკა დედაკაცმა ხალხი გამოარღვია, საკაცესთან მიიბრინა, დაჭრილ ჯარისკაცს სასთუმლოდან ტკბილისკვერში გახვეული ჩანჭუხები დაუწყო, თან ისე ამოიხობრა პირდაპირ გული ამოაყოლა.

ცახუნამ თვალის წამში ჩამოუარა ბაქანზე გავფენი დაჭრილებს. ყვე-ლანი ხალხისინდ გამოეღობარაკენ, იმედინი სიტყვა უთხრეს, ერთმა სალ-დათმა თავი შავრის წაბეჭიე კი ჩაუღო ხელში, მაგრამ პატარა გოგო ამყ-რადაც მეტი ვერაფრით გახარეს. ვალკო აბულაშეს ისინი არ იცნობდნენ.

ცახუნამ ბაქანზე ცოტა ხანს კიდევ მოვიცადა.

ვითომ რაიმე სასწაულს ელოდა?

არა. მან ვერც იცოდა, აქაურობას ასე უცხად ვერ მიიტოვებდა. ეს უცხ-ნობი ჯარისკაცები, წმინდობისა და თულუნის სუნი, მატარებლის რაბრახი, — მთელი ეს ორობრიალი დაკარგულ მამას ისე ცხადდ მოაღანდებდა, პატარა გოგო აღუღვებისაგან ხალხს ვეღარ ითქვამდა.

უკერად ვილაკამ დაუძახა:

— პატარა ქალო!

ლერწმის მსუბუქი საკაციდან წითელულვაშინმა ჯარისკაცმა თავი წა-მოსწია და გოგონას ხელი დაუქნია.

ცახუნა მივიდა. დაჭრილი მარჯვენა ფეხი რუმბივით ეღო ბალიშზე. ცხერიან ნესტოები ისე დალეოდა, შოგ ლანდი გადიოდა.

— რა არის შენი ვალიკო აბულაშე? — კითხვა მან.

— მამა.

— მერე რა გატერებს, პატარა ქალო მამაშენი კარგად არის. წამოს-ვლის დღეს ვნახე და თქვენთან დაბამარა, ჩემი დარღი ნუ გეუცნებთ, მე არა-ფერი მიჭირს...

ეს უთხრა და თავი ისე ოინბაზურად ჩაუკრა, თითქოს თვითონაც თერ-თემტი წლისა იყო.

მამაშენი კარგად არის!

ცახუნას ჭოროფლიან ლოყებზე ცხელი სისხლი შემოხსკდა, ყურებმა წი-ვილი დაუწყო.

დაჭრილმა მართლად გაუღიმა და კიდევ რაღაც უთხრა, მაგრამ გულის სიღრმეშივე შეძრულ გოგონს მეტი არც არა გაუგონია, არც არა დაუნახავს.

სიხარულის ელდამ ადგილიდან ისე მოსხლიტა, სადაღზე შესაკრავი გა-უწედა. მერეც სანდალიც უმაღლ წვიპრი და სოფლისაკენ მოჰკურცხლა.

„შინ, ჩქარა შინ! დედა გაეხარო...“

წითელჭრიანი მანქანები ხილზე გადაიღიდნენ, როდესაც გაწეწილი, ოფ-ლად გადავრილი ცახუნია ორლობეში შეიჭრა.

ჯერ კიდევ შარშან, სანამ ჭერჩის უბედურება თავს დაგვატყდებოდა, რკ-ინიგ ზღლითა დასასვენებელი სახლი დაეკეტეს, სამი მხრიდან მწვანედ შეღები-ლი მესერი შემოაგდეს, (მთიეთ მხრიდან რიონი ჩამოედროდა დასასვენე-ბელ სახლს) ალაყადის კარებთან ჭრელად მოხატული პატარა ბუდრუგანა დადგეს და ზღლ თუნუქის აბრა ჩამოკიდეს:

„პოსპიტლში შესვლა სასტიკად აკრძალულია!“

ბურღუგანას უკან ნაბადგადაფრებულ სკამოლიგინზე მოხუც ყიარაუ-ლი იქდა. მუხლებზე პატარა კარდალა დაედგა და ცხელ შეშამას ნელ-ნელა ხეფებდა.

ხელი უკანკალბდა. წვენი რომ არ დაედვარა, კოვზს ქვემოდან შვიი პუ-რის ნატები ამოედვარა და პირთან ისე მიიტანა.

ჰამის დროს უფროსი კაცის შეწუხებამ არ შეიძლება, უზრდელს დაგვი-ხებენ.

ცახუნა მესერს მოედვარა და სანამ ყიარაულმა კოვზი არ გალოკა და ცა-რიელი კარდალა ხის ტოტზე არ ჩამოაკიდა, გოგონს ერთი ხმა არ გაუღია. მერე კი ალაყადის მიბრინა და ყიარაულს უთხრა:

— გამიშე რა, ჩემო ბაბუ!

მიხუტმა ტუჩ-პირი მოიწმინდა, წვერზე ხელი ჩამოისვია და შოგ ჩარჩინე-ლი პურის ნაქვეტი ჩამოიხურტა.

— ვისთან მიღობარ, გოგო?

— ერთი დაჭრილის ნახვა მინდა.

— ვინ არის, შვილო, რა გვარია?

— გვარი არ ვიცი, ბაბუ, მამამეცის ამხანაგია.

— ცაბური და ლავივის კარებში დტანვალთ პატარა ჭიშკარი შეაღო და სულთქვეშქველ მოუგვა ყარაულს გუშინ დილას საბტრედიის საღვურში მომადარი ამბავი.

— პატრ, შე გლახა, შენი! — ალრისინად დატრქსა მოხუცმა: — გვარის კითხვა რავე დაგავწყვდა!

ცაბურმა დიდი ქალივით ღრმად ამოიხრა.

— დედაც გამოწერა ვერ კომილები დაგმორავა და შოცენა და მკოცნა, მერე მომდგა და შეიღ დღე დაიყვანა: ახლა რა გვეშველება, ის კაცი როგორღა ვიპოვებთო! ლივის დაგავწყნარე: ნუ გეშინია, ქვესკელს გაგებთქვე და ვიპოვებ-მეთქი.

— უფურ ამას! — სთქვა მოხუცმა და ცაბურის მხარზე ხელი დაადო: — შენ რამეღი აბულაძეების გვო ხარ, გადმუღებისა თუ ხელიციტლეების?

— ხელიციტლეების... — უგლოვად გამოტყდა ცაბურია.

თუ ვინდა აბულაძის გოგოს სამუღამოდ თავი შეაძლო, ის უროდ ეს გაასენე, მათი გვარი შვილობის დამამკირებელი სახელი. მერე ციდან ვარკვლავი რომ მოეწვიტო, შესენენ არ გამოიხედის.

ახლა კი ვითომც არავფერი — გულმა საწყენი ადვილი დაიდუღა.

— ამა პაპულა აბულაძის შვილი შვილი ხარ შენ? — ჩაიცინა ყარაულმა. — კარვად ვიცნობდი ბაბუაშენს. დიდი წყურაქვი ვინმე იყო ცხონებულ. ერთხელ საბურჯანოში ხეტყის საბრეღად წამიყვანა და კინადამ შიმშილით მომკლა. მაგან შეარცხვინა თქვენი გვარი, თორემ მანამდე აბულაძეებს საბინებლ სახეს ვინ აცადრბოდა იცი, რა პქნა ბაბუაშენმა? ხე-ხე... იცი, როგორ არ იცის. ერთხელ ყანბში სადილი რომ მიუტანეს, ლობიოს ქოთანში თურმე ხელიც ჩაუვარდა.

პაპულამ არც იცოცა, არც აცხლდა, ლობიოში ამოვლენებლ ხელიც ხელი სიტყვა და... პირში გამოიყვანა, ხნა დაიდგეს მუხობულმა.

— არც შენი მინდა, არც ჩემსა გაგატანო! — ჩამოურდულენა და ხელიც გემოებში გადაადო...

— ასე იყო თუ ისე, ამ დღიდან კი შეარქვეს პაპულა აბულაძეს ეს საცაყი სახელი — ხელიციტლეცია.

— ფეხის ნაბანი წყალი რომ გვეთხოვა, იმას არ გაიმეტებდა მეზობლი-სათვის! ხე-ხე.

მეტისმეტრ სიამოვნებისაგან მოხუცმა ერთი დაიკრუსენა და სიცილი-სიგავ აცხენებულუთ თვალებში მუქი ამოისვა.

მერე რატიანად ხელი ჩაიჭინა, სული მოიბრუნდა და სთქვა:

— რა ეჭმია ახლა! რომ არ ვიცით, ის კაცი რომელ პაპულაში დაიწვიენეს!

— ერთი რომ შეგებოდ, მამინეც ციკნობ, იმისთანა წითელი უღვაშები აქვს ის სიტყვას ვეტყვი და გამოვლა, არ შეგავწყნებ!

— არა, შვილო, მე რომ ვაგეშვო, მე მინაც ვაგაჩერებენ და მეც საყვედურს მეტყვიან. შენ კე მომიცად, იქ ვინდა და მორიგე ექიმს ვნახავ.

ჭიშკარის ურულლი გაუყარა და წავიდა.

კარგახანს შეგვიანდა. ცაბურის ავალი ცხრაფერ გაეპარა, სანამ ყარაული დაბრუნდებოდა.

— ეგერ ხედავ, ხეივნის ბოლოში ქალი რომ დგას? — უთხრა მოხუცმა და ცაბურია დაფნის ბურჭებისაკენ მიაბრუნა: — გუშინდელეს ის გაჩვენეს, ამა, გაიქვიტ.

მილიციის სახანაურის კაპიტანს ახანავა იოსელიანს

„ამხანავო კაპიტანო, ამ ბარათს გწერს უფროსი სერეანტი არჩილ მესხი მერევე ჭირაუროული პალატინად.

არ მინდოდა თქვენი შეურუხება, მაგრამ რა ვქნა, ჩემი საქმე ისე მოეწვიო, ამ პოპიტალში აღარ დამეფლომება, რამე უნდა მისაშველოთ და სხვაგან გადამიყვანოთ, არ დაეჭიბე, სადაც იქნება, ოღონდ კი ამ ქალსე მომამკოლოთ.

თქვენ შეიძლება ჩემი სათხოვარი ავიდმოყოფი კაცის ჭირვეულობად მიიჩნიოთ, საქმე გამოვლენა და ქუცის ძალას ატანასო, მაგრამ ნუ დაიზარებთ, ეს წერილი ბოლომდე წყაიკითხვი და შეიდეგ გამასამართლოთ.

თქვენ აღბათ იცით, რომ ჩემთან ხშირად დიდის პატარა გოგო ცაბურია. იმ საწყალს პქონია (და სხვებზე დარწმუნებულნი არიან), რომ მე მამამისი მეგობარი და ფრონტელი ამხანავი ვარ.

სამწუხაროდ, ეს ასე არ არის.

ცაბურის მამამ მე თვალთავ არ მინახავს არც ფრონტზე და არც სხვაგან. მისი სახელი და გვარი პირველად აქ ვაგვიგონე, სამტრედიის საღვურზე, როდესაც ცაბურია დაჭრილობს მამის ამბავს ეკითხებოდა.

გხედვე — ჩვენი ვაგონის კიბნებთან პატარა გოგო დგას. ხეს ტრეტი რომ მოტრდება და ხელე მოაქვნიდა, ასე საცოდავად მოხუხულა და ცრემლი ჩემოდ ყლაპდა.

გული ამიღულა ამ სურათმა, და მეც ბეჭერი აღარ მიფიქრია, დევექვენი და ვუთხარი, მე ვიცნობ ვალიც აბულაძეს, ამას წინათ ვნახე და კარვად მამას-მეტი.

შეიძლება შეველი, არასწორად მოვიქციე, ამხანავო კაპიტანო, მაგრამ იმ წუთში მე ისე მიწოდდა მისი გახანავა, დასრუტეშემა... აზრადაც არ მომიგლია, თუ ის ორი სიტყვა იმ ცუცსელი ჩამადგებდა.

ეს მოხდა ის პარასკევს.

მერე დღეს ჭროლობა გამოშუქეს და ექიმს ვესაუბრები — უცბად კარი გაიღო და პალატაში დამბარებულციტი ცაბურია ამ შემოვიდა! — გამოვლდა თავში!

დამინახა თუ არა, გახანაბრული მომეგარა.

— მიცანი, ბიძია! შე ვალიცო აბულაძის გოგო ვარ. — მითხრა და ხელი ჩამომართვა.

საქცილო წამიხდა. გიციანი, პატარა ქალი, როგორ არ გიციანი, მაგრამ რა გიყო ახლა, მეტი კაბაშქელი რომ არაველი მაქვს! — გამოვლდა თავში!

— გუშინ როგორ დაიბეჭე, ბიძია მამას ამბავი კარვად მოცო მიკითხავს. ლამაზიციტი ხომ არ შეგავწყნებ?

რა მექნა, ვალიცოვად მეტყვა, მამაშენს არ ვიცნობ-მეთქი? მაგრამ მის თვლებს რომ შეგებე, ტანში ამბუტრება. ის თვლებს ისე ბრწყინავდენ და ჩემგან იმდენ სისარბელი ელოდებოდენ, რომ სიმართლის საქცილად ენა აღარ მომბარბოდა.

— დამეტი, გენაცვალე. — ესლა ვუთხარია და სკამიდან წამოდის შუშები გადავლაღე.

კიდევ ჩამოვდა, ერთი შემომცინა და სმენად ვადაიქვიცა.

მე ვერ ქნა ამოვიღე და ერთი-ორი წუთი პაპიროსის გაწყობას მოვანდომე, მერე ასანთს დავდექვე ძებნა, მაგრამ სანამდე გინდა ექებო! ცაბურია სულში მომბარბოდა...

თვლი მოვიგონე, ერთ უძირო გულს თავი მოგხსენი და იქიდან რა არ ამოვლავდე! ჩემი და ვალიცო აბულაძის პირველი შეხვედრა, ჩვენი დამბეჭდობა, თუ როგორ გაითქვა სახელი მამამისმა ფამსტეტთან ბროლოში...

ცაბურია ვასულელი მისმენდა. ბოლოს სთქვა:

— კი მამა ამდენხანს ერთი სიტყვა რომ არ მოწვირა, ნეტავი რას ფიქრობს, დღამეტიმ არ გეტყობა!

მიღო და გაცი პასუხი ამ კითხვაზე. არადა გაჩუმებაც არ შეიძლება.

— უფრო დამიდე, პატარა ქალი. — ისევ ქნა ამოვიღე და სანამ თოვლის შეხვედრე, ფონიცი ვიპოვე: — ზოჯერ კარის ციკაგანებო დაგაღლებას მისცემენ და სდენე შორს გაგზავნიან. იქიდა არამცდარე წერილს, მოკითხავს ვირავის დაბარებ! ნ შეიძლება გზაში ფოსტა დაბოძოთ. ომია, რას რხამ!

...საც გვეები მებენ, ამხანავო კაპიტანო. ეს პატარა გოგო ისე შემეგინა და მომეღნე, თითქოს მისი ფეხილი ნათესავი ვიყავი. ხან მარტო შემოვა პალატაზე, ხან პატარა ძმას მოვიყვანს... გუშინწინ სკოლის ამხანავები დამაყენა თავზე: ვაგიონეთ, რა მამა მყოლია...

მერეწმენე, ამხანავო კაპიტანო, დღლას რომ გავიღებებ, მეტს არავფერს ვფიქრობ: დღეს ცაბურია მოვა და მზად უნდა დაგებენ-მეთქი. და მეც ვწვევარ და ვთხზავ მამამისის გმობობის ამბებს. ვალიცო აბულაძემ ტანს ცუცხლი წაკიდა. ვალიცო აბულაძემ დაჭრილობა ამხანავი გადაარჩინა. ვალიცო აბულაძემ ტყვე მოიყვანა...

დღივალე, ამხანავო კაპიტანო. არ შემეძლია ამდენი ტყუილის მოგონება. თინაც მემშინა, არავფერი ავფრ-დაფურიო, არავფერი შემეშალოს, თორემ ეს ჩემი გულა ხელად დიფშეტება და ყველაფერი გამოაშკარავდება. მერე ცაბურია!

ისევ მე წვალო ამ ქალაქიდან. ასე ავბობეს. ცაბურია ე ელოდოს მამას... ოში ყველაფერი მოსალოდნელია. ზოჯერ კაცს გამოიტირებ, ვარის დღეს-ვამ, მერე ერთ მწვენიერ დღეს გიხიხედ და... ის კაცი ავერ არ მობოს ცოცხალი და ტანმადელი?!

სიმრავლემ აზრი დაკარგა და ყველა-
ნი თავისთავად მიმოიფანტნენ. ამი-
ტომ, ალბათ, ეს სტუდიაც აღარ იარ-
სებდა, რომ არა ეს ოთხი არქიტექ-
ტორი, რომელთა წყალობით მეშვი-
დე სართულის სტუდია პირდაპირ ენ-
თუზია ზმის პასტიონის წარმოადგენს.

აქ, როგორც აღვნიშნე, სამად სამი
კაციღა შემორჩა: ზაზა ისაკაძე, ზა-
ზა ფილოშვილი ამ წერილის მთავარი
გამორი ნუნუ სარალაშვილი.

– ამ პროფესიისადმი ნუნუს ფანა-
ტიკური თავდადება რომ არა, დღეს,
ალბათ, არც ჩვენი სტუდია ისულ-
დგამულბდა, – ამბობს ზაზა ისაკაძე
და რაკი თვით ნუნუს ეუხებრულება
თავის თავზე ლაპარაკი (და ეს ბუ-

ბის მიზანიც და თუ გნებავთ, რო-
გორც მე შევიტყვე, ბუღისწერაც. იგი
ამ პროფესიას პირდაპირ მოწამეობ-
რივი თავდადებით ეკიდება და თუ
მხედველობაში არ მივიღებთ ოჯახ-
სა და ქმარ-შვილს, მაშინ უნდა ჩაით-
ვალოს, რომ მთელ თავის დროსა და
ენერგიას თავის საყვარელ საქმე-
ს ახმარს. ჯერ საერთოდ, ნებისმიერ
დარგი და სფერო ხომ ვერ ითმენს
დილეტანტიზმს, ზერელობას, დღე-
მეხველობას თუ თავდამშვიდებას,
არქიტექტურობა კი მით უმეტეს. შე-
მოქმედების სხვა დარგებთან გან-
სხვავებით მას ერთი მეტად დამ-
თრგუნავი და არქიტექტორ-შემოქ-
მედისათვის ძნელად შესაგუებელ-

■ მეტრო „მარჯანიშვილის“ უკან
აღმართული მრავალსართულიანი
შენობის მეშვიდე სართულის ხალ-
ვათ ოთახში დაუდგია ბინა სახელ-
მწიფო საპროექტო ინსტიტუტის
„თბილქალაქპროექტის“ (დირექტო-
რი გივი მეტრეველი) შემოქმედებით
სტუდიას. მარტის მოწმენდილი, მაგ-
რამ არეული ამინდი დგას. ცივი ჩო-
ლუნნი დაუსვენებლად დაქრის ქალა-
ქის თავზე და ამ სტუდიის სარკმლის
ღრჩოებში ვულისგამაწერილებ-
ლად გააქვს ზუზუნ-სისინი. მაგრამ
ნახაზებზე გულისყურით თავდახრი-
ლი არქიტექტორები ბაიბურშიაც არ
აგდებენ ადრეული გაზაფხულის
ჭირვეულობას და ჩვეული სიღრმჯით
განაგრძობენ პროექტებზე მუშაო-
ბას. თან ერთ თავიანი ყოფილ თა-
ნამშრომელს გამოსამშვიდობებელ
სიტყვებს ეუბნებიან.

– კარგად, კარგად! არ დაგვივი-
ნყოთ, შემოგვიარეთ ხოლმე!

– ო, ჩვენც თუ ერთუზიაში გვა-
კლია და!.. მთელი სერიოზულობით,
ნახაზიდან თავაუღლებლად შენიშნა
ზაზა ისაკაძემ.

– აუცილებლად, აუცილებლად!
თქვენც მაგრად იყავით... ცოტაოდენ-
ი სიმზნევე, ცოტაოდენი ერთუზია-
ში და გვეშველება! – დაყოლა ნამ-
სვლელმა და კარი სხარტად გაიკეტა,
გამკრავ ქარს რომ არ გაეგლიჯა.

დანარჩენებს გულიანი, უბოროტო
სიცილი წასკდათ.

ეს გუგუფი ერთ დროს სამოც თა-
ნამშრომელს ითვლიდა, მაგრამ ეკო-
ნომიკური სიდუხჭირისა თუ ბოლო
წლებში სასტიკი ეპოქის მიერ მოტა-
ნილი სხვადასხვა მიზეზების გამო ამ

ენტუზიაზმის

ნებრივიცაა), ამიტომ იგი მომ-
ითბობს მასზე, – ნუნუმ, ზაზამ და
მე 1976 წელს ერთად დავამთავრეთ
პოლიტექნიკური ინსტიტუტის არქი-
ტექტურის ფაკულტეტი და მას აქეთ
ყველანი სულ ერთად ვმუშაობთ...

ნუნუს წარჩინებით დაუმთავრე-
ბია ინსტიტუტი. 1976-1991 წლებში
მუშაობდა სახელმწიფო საპროექტო
ინსტიტუტის „თბილქალაქპროექ-
ტის“ VI არქიტექტურულ სახელოს-
ნოში არქიტექტორ ვლადიმერ ქუ-
თიშვილის ხელმძღვანელობით.

ქალბატონ ნუნუსთვის არქიტექ-
ტურობა მოწონდებაც არის, ცხოვერ-

მოსათმენი თვისება ახასიათებს.
ვთქვათ, მაგალითად, პოეტმა, მწე-
რალმა თუ მხატვარმა შექმნა ნაწარ-
მოები და გამოაქვეყნა პრესაში ანდა
ცალკეც გამოიცა ნიგნისა თუ ალბო-
მის სახით. შეიძლება ის ნაწარმოები
იმ ეტაპზე ვერ გაიგონა არ მოეწონა-
თ, მაგრამ არ არის გამოორცხული
(და ამის რამდენი კლასიკური მაგა-
ლითი იცის ლიტერატურისა თუ ხე-
ლოვნების ისტორიაში), როცა ცოტა
თუ დიდი ხნის შემდეგ ჩასწვდომიან
ამ ნაწარმოებში ჩამარხულ ღირსე-
ბას და დაუფასებიათ. ამით იმის
თქმა მწადაია, რომ ამგვარ შემოქმედ-

ბასტიონი

თა ნანარმოების ჟანრის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შექმნის მექანიკა მარტივია: კალამი და სუფთა ფურცელი, ფუნჯი და ტილო და ესა თუ ის ნანარმოები სახეზეა, ხელნახეზია, რეალობაა, მიუხედავად იმისა, ავია თუ კარგი! მაგრამ რა ქნას არქიტექტორმა, რომლის რუდუნებით შექმნილი პროექტი ბრწყინვალეა, საუკუნის პირში შედგერი ანდა შესაძლოა, გენიალურიცაა, მაგრამ არ ხერხდება მისი ხორცი შესხმა, ვინაიდან იგი დიდ ხელნაწერ ხარვეზებთანა დაკავშირებული. მამ, რა გამოდის? თვეების თუ წლების შექმნილი პროექტი უქმად უნდა იყოს შემოდებული სადღაც თართზე და ჩრჩილის საებილი იქცეს. არა, ეს პროექტი კი ბრწყინვალეა, მაგრამ რა აზრი აქვს, როცა მომხმარებელს ამ პროექტის საბოლოო ნაყოფი და ხორცშესხმა სურს და არა თვით ნახაზი, რომლის არაფერი გაეგება. ამიტომ ვინც არქიტექტორის რთულსა და უმძიმეს გზას გაჰყვება, ეს მუდამ უნდა ახსოვდეს.

ეს ქალბატონ ნუნუსაც აქვს გათვითცნობარებული. 1991 წლიდან უფრო აქტიურ შემოქმედებით მუშაობას განაგრძობს დამოუკიდებელ არქიტექტურულ სტუდიაში ჯგუფის ხელმძღვანელად, რომელიც იმავე წელს შეიქმნა სსი „თბილქალაქპროექტის“ ბაზაზე. იგი საქართველოს

არქიტექტორთა კავშირის წევრია. უკვე ოცდაორი წელიწადია, რაც ქალბატონი ნუნუ პირნათლად ემსახურება თავის საყვარელ საქმეს. ვინ მოთვლის ან რა წესითა და ხერხით უნდა გაიზომოს ის სითბო-სიყვარული, ფიქრი, ტანჯვა და ოცნება, რაც მას თავის სათავყვანებელ პროექტებში ჩაუნთავს.

რად ღირს ჯერ მარტო სიმონ ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო ისტორიის მუზეუმის საფონდო კონსტრუქციის რეკონსტრუქცია-გაფორმების ან უკვე ხორცშესხმული პროექტი! სხვა დანარჩენი კონკურს-პროექტები? საფონდო-საექსპოზიციო კორპუსი, არქეოლოგიის ფონდსაცავი, საცხოვრებელი სახლი ატენის ქუჩაზე, საცხოვრებელი სახლი ცხავრიძის ქუჩაზე, მემორიალი ქალაქ ზუგდიდში, ბორჯომის ქუჩისა და მისი მიმდებარე ტერიტორიის განაშენიანება ტ. თბილისში, კაფე ბარი-მალაზა ნუცუბიძის ქუჩაზე, საკათედრალო ტაძარი ზესტაფონის რაიონის სოფელ ფუთეში, საქართველოს ბანკის სარეკონსტრუქციო დაშენება, მინიმარკეტი დიდმის მაისიში, მერიის შენობის შესასვლელის ფასადი ქალაქ საარბრუკენში (გერმანია), ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლები ლისის ტბის ტერიტორიაზე და სხვაგან.

- არქიტექტურისა და შემკვეთის

ძველებური ანუ საბჭოური პერიოდისათვის დაზნასიათებელი ურთიერთობის ფორმები მოიშალა, - ამბობს ქალბატონი ნუნუ, - ახლა ჩვენ თვითონ უნდა ვეძებოთ დამკვეთი, სამუშაო...

- თან ამ ეკონომიური სიღუბტის პირობებში აღარც დამკვეთია, - აგრძელებს ზაზა ფილიშვილი, - და თუ გამოჩნდა, ხშირად იძულებული ვართ, ღირებულების მინიმუმი გადახდევინოთ - რას იზამ, არა აქვთ და!..

- ის კი არა, ზოგჯერ სულ მუქთად ვმუშაობთ, - შენიშნა ქალბატონმა ნუნუმ, - სხვას ყველაფერს რომ თავი დაეანებოთ, ამას ვაკეთებთ ჩვენ ნივე პროფესიონალური ინტერესებიდან გამომდინარე, რათა არ დაეკარგოთ ფორმა, არ განყდეს არქიტექტურული აზროვნების ძაფი, არ მოედუნდეს ჩვენი შემოქმედებითი მართება, ოსტატობა, ძიების და მიგნების ჩვევები...

ქალბატონი ნუნუ რომ არქიტექტორის პროფესიასთან დაკავშირებულ სიძნელეებს, ეს მისი ოჯახის მაგალითიდანაც ჩანს. თავის უფროსი ქალიშვილის, ნინოსთვის ხელი შეუშლია დედისთვის ურთულეს გზას გაჰყოლოდა - იგი აკადემიის არქიტექტურის ფაკულტეტის პირველი კურსის სტუდენტია. ნინოს საკმაო რაოდენობის ლექსებიც შეწინა გამოქვეყნებული რესპუბლიკური პრესის ფურცლებზე. კიდევ ბევრს წერს, მაგრამ, როგორც დედამ შენიშნა, რატომღაც აღარ აჩენს. არც თუ რიგოდ ხატავს.

- რამდენჯერ დავაპირებ პერსონალური გამოქვეყნების მოწყობა, - რიდი თქვია ქალბატონმა ნუნუმ, - მაგრამ ისევე და ისევე ეს უსასწრობა...

მისი მეორე ქალიშვილი, მარიამი მეთათვ კლასიკა და გაჰყვება თუ არა ისიც დედის პროფესიას, მომავალი გვიჩვენებს.

- მასალები პრობლემა ასე თუ ისე მოგვარდა, - ამბობს დასასრულს ნუნუ სარალაშვილი, - სულ ასე ხომ არ იქნება, ჩვენც გვემელებს: სახელმწიფო და ხალხი ულს მოითქვამს, ნივთიერად მოლოწინებება და მასშტაბური შენების ჟამიც დადგება.

ზე" მიღწეული შეთანხმების შედეგად ნათელი გახდა ქვეყნის ხვალისდელი დღე. ბუნებრივია, ფრანკოს გარდაცვალების შემდეგ ქვეყანას სახელმწიფოს მეთაური ესაჭიროებოდა, რაზეც თავად კაუდილიოც სერიოზულად ფიქრობდა. 1969 წლის ივლისში 30 წლის ხუან კარლოსი ოფიციალურად გამოცხადდა ფრანკოს მემკვიდრედ.

1948 წლის აგვისტოში ბისკაიის უცხოეთში სახელგანთქმულ საკურორტო ქალაქ სან-სებასტიანოს სანაპიროსთან, იახტა „ასორზე“ ფრანკომ, ესპანეთის იმპერიონდელმა სახელმწიფოს მეთაურმა, ისტორიული შეხვედრა მოუწყო ქვეყნის ყოფილი მონარქის, მეფე ალფონს XIII უმცროს შვილს, პრინც დონ ხუანს. კაუდილიომ ბარსელონის გრაფს შესთავაზა მისი ათი წლის ვაჟის ხუან კარლოსის ესპანეთში გაგზავნა და აღზრდა უშუალოდ მისი მეთვალყურეობით. დონ ხუანი სერიოზული დილექსი წინაშე აღმოჩნდა. მისი უდიდესი სურვილი – გამზადრიყო ესპანეთის მეფე სულ უფრო და უფრო იფუჭებოდა. სერიოზულ პრობლემას უქმნიდა მას ასევე ხუან კარლოსის ფრანკოსეული იდეოლოგიით აღზრდის საკითხიც. მაგრამ გრაფის ყოყმანსა და უარს შესაძლოა ფრანკოს „ძიების ისარი“ სხვა მიმართულებით გადაეხარა და ამიტომაც საფუძვლიანი ფიქრის შემდეგ შვილის მადრიდში გაგზავნაზე დათანხმდა.

1975 წლის ნოემბრის დასაწყისში ფრანკოს ჯანმრთელობა სერიოზულად შეიყვია, კრიზისი 20 ნოემბრამდე გაგრძელდა...

ფრანკოს გარდაცვალებიდან ორი დღის შემდეგ ესპანეთის სამეფო ტახტი დაიკავა ხუან კარლოს ვიქტორ მანუელ დე ბურბონმა.

მეფე ალფონს XIII, რომელმაც ქვეყანა 1931 წელს, ესპანეთის რესპუბლიკად გამოცხადების შემდეგ დატოვა, სამი ვაჟი ჰყავდა. უფროსი ალფონსო, რომელიც მამის მსგავსად ჰემოფილით იყო დაავადებული, 1933 წელს ამერიკაში ავიაკატასტროფაში დაიღუპა. საშუალო – ჰაიმე დაბადებიდანვე ყრუ-მუნჯი იყო და გამოძინარე ბუნებრივი ნაკლიად ტახტის მემკვიდრედ არ გამოიყვებოდა. რაც შეეხებოდა უმცროს შვილს – დონ ხუანს, ბარსელონის გრაფს, ფრანკოს აზრით, იგი უზარალოდ ადრე დაიბადა, რათა დაეკავებინა სამეფო ტახტი. თავად კაუდილიოს მემკვიდრე ვაჟი არ ჰყავდა, მის ერთადერთი ქალი შვილს პატარა გოგონა ჰყავდა, როგორც თავად იგი აღნიშნავდა „აღმოჩნდა ქალების გარემოცვაში“. თუმცა ამავე დროს უნდა აღინიშნოს,

■ გასული წლის ოქტომბერში მისი უდიდებულესობა ესპანეთის მეფე ხუან კარლოსი თავისი უმცროსი ქალიშვილის, პრინცესა ქრისტინას საქორწინო ცერემონიაზე, მსოფლიო მონარქისტულ სამყაროს უმაღლეს წარმომადგენლობას მასპინძლობდა.

ეს ქორწინება ესპანეთის მიწაზე მესამე სამეფო ქორწინება იყო ჩვენს საუკუნეში. 91 წლის წინ მადრიდში იქორწინა „ოქტომბრის პრინცესას“ დიდმა ბაბუამ მეფე ალფონსო XIII, სულ ორი წლის წინ – 1995 წელს კი დაქორწინდა მისი უფროსი და პრინცესა ელენე, რომლის მეუღლემაც ლუგოს ჰერცოგის ტიტული მიიღო. ეს ქორწინება ანდალუზიის დედაქალაქ ვალენსიაში შედგა. აღსანიშნავია, რომ ხუან-კარლოსსა და

მის მეუღლეს, დელოფალ სოფიას ესპანეთში არ დაუწერიათ ჯვარი, მათი საქორწინო ცერემონიაღს საბერძნეთში მასპინძლობა.

საქორწინო ცერემონიაღმა, რომელიც 1992 წლის ზაფხულის ოლიმპიადის დედაქალაქ მადრიდში გაიმართა, თავი მოუყარა მსოფლიოს 40-მდე სამეფო ოჯახის წარმომადგენელთ.

დღევანდელ ესპანეთში კონსტიტუციური მონარქიაა, სახელმწიფოს სათავეშია მონარქი – მეფე ხუან კარლოსი.

1947 წლის გაზაფხულზე მიღებული კანონის საფუძველზე, ესპანეთი მონარქიულ ქვეყანად გამოცხადდა, მაგრამ სანამ დიქტატორი ფრანკო ცოცხალი იყო და ხელისუფლება ხელთ ეპყრა, ქვეყანა მეფის გარეშე არსებობდა. იახტა „ასორ-

რომ ხუან კარლოს უეცრად სერიოზულ მოწოდებებს გამოუჩინა. ბიამისა, ყრუ-მუხმა აიბე გარკვეულწილად დასწავლა ავადმყოფობა და პრეტენზია განაცხადა ტახტზე. წამოხარდა მისი შვილიც, გრაფი ალფონსო ბურბონ-დაბარი. იგი იშვიათი ფიზიკური მონაცემებით და სილამაზით ხასიათდებოდა, მანვე შეიყვარა დიქტატორის შვილიშვილი. გრაფი სერიოზულ გეგმებს აწყობდა გამეფების შესახებ. იგი ხუან კარლოსის მსგავსად, მეფე ალფონს XII შვილიშვილი იყო, ავიღოდა რა სამეფო ტახტზე, ქვეყნის დედოფლად გენერალი სიმუხის შვილიშვილი აქცევდა. ამ დიდებულ კონსტიტუციონალურ გეგმებს აწივდა ფრანკო. მაგრამ მოუხდავად ყოველივე ამისა, ფრანკოს პოზიცია უცვლელი დარჩა.

მისმა უდიდებულესობამ თავის პირველ სიფე სიტყვაში ფრთხილად და წინადახედულად განაცხადა, რომ ქვეყანაში სერიოზული რეფორმების გატარებას აპირებს. ფრანკოს მისი ისტორიის კუთვნილება გახდა, ქვეყანა თავისი ისტორიის განვითარების ახალ ეტაპს დაადგა.

მონარქია თავისი ერთგულება დემოკრატიულ ექსპანსივად ახალ კონსტიტუციაზე ხელმოწერითა და 1981 წლის თებერვლის ამბებში განსაკუთრებული პოზიციით დაამტკიცა. მკითხველისადმი საინტერესო იქნებოდა გაეხსენათ 17 წლის წინ მომხდარი ამბავი, რომლის მარცხითაც ქვეყანა საბოლოოდ დაადგა დემოკრატების ცივილიზებულ გზას.

1981 წლის 23 თებერვალს დელაქალპის ცენტრში, ესპანეთის პარლამენტის შენობაში მიმდინარეობდა სამეფოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს ქვედა პალატის სხდომა. დღის მისრები იხილავდა ახალი პრემიერ-მინისტრის დანიშვნის საკითხს. ზუსტად შუადღის 26 წუთზე სხდომათა დარბაზის კარი ხმაურით გაიღო და დარბაზში 30-მდე შეიარაღებული ადამიანი შეიჭრა. პარლამენტში მომხდარი ინციდენტი ჩართული ტელევიზორში, რომელიც მოვიანებით ამბოხებულებმა გამოირთეს, მიუღეს ქვეყანას ემერს. ქვეყნისათვის ასეთ კრიზისულ მომენტში განსაკუთრებული აღმონდა მონარქის პოზიცია. ანტიდემოკრატიკებს მეფე დასაყრდენ ძალად მიანდა, დემოკრატიისათვის კი მონარქი იძვდის ერთადერთი საშუალებ

ბა გახდა. პარლამენტში მომხდარი მოვლენების პირველ წუთებშივე უცნობმა პირმა დარეკა ხარსუელაში, ესპანეთის მეფის ოფიციალურ რეზიდენციაში და მის უდიდებულესობას მოხიბვა, ეცნო მომხდარი ფაქტი, რათა თავი დაეღწია ახალი სისხლისღვრისათვის, მაგრამ მეფისად მან უარი მიიღო. მოვლენებით კი ეს უცნობი ხუან კარლოს იმიერაციაში წასვლას სთავაზობს, პასუხი აქაც კატეგორიული იყო: - „რავითარ შემთხვევაში“. მეფემა გააკეთა თავისი არჩევანი, დამის ორ საათზე მისი უდიდებულესობა ქვეყნის ტელევიზიით გამოვიდა, იგი სამხედრო ტანსაცმელში იყო გამოწყობებული, რითაც მიუღ ქვეყანას გაახსენა, რომ კანონის ძალით სწორედ ივია ესპანეთის შვიარაღებელი ძალები უმაღლესი მთავარადღალი და რომ არმია მას და მხოლოდ მას ემორჩილება. მეფის გამოსვლა მოკლე და გადამჭრელი იყო. მან უბრძანა ყველა სამხედრო მოსამსახურეს „აღდგინოთ კონსტიტუციური წეს-წყობა არსებული კანონებისა და კონსტიტუციის წინაშე“. 24 თებერვალს, შუადღისას, ამბოხება დაძარცვდა.

მისი უდიდებულესობა ესპანეთის მეფე ხუან კარლოსი დაიბადა 1938 წლის იანვარში, რომში. ათ წლამდე იგი იზრდებოდა მშობლების მეთვალყურეობის ქვეშ იტალიაში, შვეიცარიაში და პორტუგალიაში. 50-იანი წლების პირველ ნახევარში პრინცი ამთავრებს მადრიდის „სან-ისიდორის“ კოლეჯს, ხოლო მოგვიანებით ეუფლება ისტორიას, ფილოსოფიას, სამართალს და ეკონომიკას მადრიდის უნივერსიტეტებში. მეფე ფარდის უმაღლესი სამხედრო განაღლებას, როგორც სახმელეთო, ასევე საზღვაო და საჰაერო სპეციალობით. მინიჭებული აქვს არმიის, ავიაციის და ფლოტის გენერალ-კაპიტანის წოდებები. ქვეყნის სახელმწიფო მეთაური არის ოქსფორდის, პარკარდის, სორბონის და 17 სხვა უნივერსიტეტის საპატრიარქო. იგი საუბრობს ინგლისურ, ფრანგულ, პორტუგალიურ, გერმანულ, იტალიურ და ბერძნულ ენებზე.

ხუან კარლოსი წარმოადგენს ევროპის სამეფო ოჯახების ერთ-ერთ უძველესი და დიდებულ საგვარეულოს — ბურბონების შთამომავლობას. მისმა წინაპრებმა მეფობა ჯერ კიდევ XVI საუკუნეში პირენეის ნახევარკუნძულის ერთ-ერთ სამეფოში ნავარაში დაიწყეს.

მეფე უარი განაცხადა თავის მადრიდის რეზიდენციად გრანდიოზული სასახლე აერნია დელაქალპის ცენტრში, რომელსაც იგი იყენებს მხოლოდ ოფიციალური ცერემონიალებისათვის. მან სახელ უარი თქვა პრალიში ცხოვრებაზე რომელიც მრავალი წელი ემსახურებოდა ფრანკოს. მეფის დელეგანდელი რეზიდენცია ხარაბუელის მუეანერა ჩაფულის სასახლეა, რომელიც რაიმე განსაკუთრებულობით არ გამოირჩევა. სამეფო ოჯახის საზაფხულო რეზიდენცია კუნძულ მაიორკაზე, ხმელთაშუა ზღვაზე მდებარეობს. როცა მწეობრიდან გამოვიდა სამეფო იახტა „ფორტუნა“, საუღის არაბეთის მეფის საუკუნო, ქვეყნის ერთ-ერთ საუკეთესო ვერფე აშენდა მისი უმცველად, რომელიც ქვეყნის ხაზინას შემადგარით თანხა 1,2 მლრდ პესეტა დაუჯდა, გაიფო რა იახტის ღირებულება, მეფემ უარი თქვა მასზე, მოგვიანებით იგი ესპანეთის ერთ-ერთმა ძლიერებმა შეიძინა.

1962 წლის 14 მაისს პრინცი ხუან კარლოსი დაქორწინდა საბერძნეთის უკანასკნელი მეფის კონსტანტინეს დაზე — სოფიაზე. მეფე-დედოფალს სამ შვილი ჰყავს: ორ ქალიშვილს ელენეს და ქრისტინას უკვე საკუთარი ოჯახები ჰყავთ, ხოლო მესამეს — ტახტის მემკვიდრე, არტურის პრინცი, რომელიც 29 წლისა, ჯერ არ დაქორწინებულა. 1981 წელს მეფემ და დედოფალმა აღნიშნეს ქორწინების ვერცხლის ობობე.

დედოფალი სოფია მრავალი საქველმოქმედო საქმიანობის სულისჩამდგმელია. იგი განლაგით ნარკომანიათა ბრძოლის ფონდის პრეზიდენტი. მისი უდიდებულესობა მეფე ხუან კარლოსის სპორტის დიდი მოყვარულია, მან დიდი დახმარება გაუწია ბარსელონის ოლიმპიადის ორგანიზატორებს. უყვარს თხიან მთებში, საავტომობილო სპორტში. ისეთი სამეფო სპორტი, როგორც არის ნადირობა, მონარქის განსაკუთრებულ სიამაღლებს არ იმსახურებს.

კონსტიტუციური მონარქის ძირითადი პრინციპები გვიჩვენებს, რომ მეფე არ მონაწილეობს საპარლამენტო არჩევნებში, არ ერევა პარტიებს შორის მრავალჭილდით. იგი ყოველთვის განსაკუთრებულ მდგომარეობაშია. მისი მიზანია ერის უმაღლესი ინტერესები და მისი ყველა ქვეშევრდომის კეთილდღობა.

* * *

ბნელ ოთახში ორნი ვისხედით. მაგიდაზე ვერთადერთი, პატარა სანთელი ვნთო.

უცნაურ ბურუსში ვიყავით გახვეულნი. დიდხანს გავრჩეულა ასე.

ბოლოს, თამთა გამოფხიზლდა...

— გესმის? — ჩამესმა მისი ხმა.

თვალში გავახილო.

— შინ წავალ! — თქვა ქალმა, — გვიანია!

არაფერი მითქვამს.

წამოვდგა.

— ნუ წახავ! — ვთქვი ჩახლქილი ხმით.

— რატომ?

— ცუდად ვარ!

— მოხდა რამ?

— რა უნდა მომხდარიყო! ცუდად ვარ!

მორჩა და გათავდა!

— რა გაწუხებს?

ხელი ნერვიულად შევიჭრიე...

თამთა მოვიდა და ჩემს გვერდით დავდა.

— კარგი, — თქვა, — დარჩები!

წამოვდებე და ოთახში გავიარ-გამოვიარე.

თამთა ჩუმად იყო.

— საოცარია! — აღმომხდა.

— რა არის საოცარი?

მის წინ შევდებე...

— საოცარია, რაც მჭირს! უმიზეზო სევდა,

უმიზეზო შიში, უმიზეზო... აღარ დავამთავრე.

— ნერვებს არ უნდა აყვე! ხელში უნდა აიყვანი თავი.

— განა, არ მიცდია? არაფერი გამოიღოს!

— მაშ, რას აპირებ? — ხმადაბლა მკითხა ქალმა.

— რა უნდა დავაპირო... ცხოვრების დინებას უნდა მივყვე...

— უმიზეზო შიში, უმიზეზო სევდა, — გაიგეორა თამთამ.

— ჰო, ასეა! — ვთქვი და გაეწუმდი.

ლუმილი დიდხანს გავრჩეულა.

— ეპ, დავიძინოთ! — ვთქვი ბოლოს.

* * *

დამესიზმრა, ვითომ ვარდების ბაღში ვიყავი.

ბაღის შუაგულში ქანდაკება იდგა.

ახლოს მივედი.

დავატყერდი.

შევიკრით!

გაქვავებული თამთა მიმზერდა...

მიმზერდა გაყინული თვალებით!

— აქ რამ მოგიყვანა? — ვკითხე.

ქანდაკება უძრავად იდგა.

წამით მომეჩვენა, რომ გაიღიმა...

— რა მოგივიდა, თამთა? — ვკითხე ისევ ცელვად ლუმილი...

ოფლში ვაღვრილს გამომეღვიძა...

ჩემს გვერდით თამთა იწვა და მშვილდებიანი...

ლოვინში წამოვჭექე...

— გეშინია? — ჩამესმა.

სმენა დაფაძებ...

მერაბ აბაშიძე

ვიცოდი, ეს პალეუცინაცია იყო, მაგრამ ამის ახლა ჩემთვის მნიშვნელობა არ ჰქონია...

— რის უნდა მეშინოდეს? — ვკითხე ნაძალადევი ლიმილით.

— თამთას დაკარგვის!

დავფიქრდი...

თამთას დავხვდებ...

— კი მაგრამ, რატომ უნდა დავკარგო თამთა?

— რა ვიცი, — გაისმა ორჭოფულად, — რა არ ხდება ცხოვრებაში!

დიდხანს ვდუმდი...

ვდუმდი და ბრაზო მერყედა:

ვიღაცას სურდა უქანასკნელი იმედი წაერთმია ჩემთვის!

— გაიღვიძე, თამთა! — ვიყვირე ჩემდაუწებურად.

ქალმა თვალები გაახილა...

ერთხანს უაზროდ მიმზირა, მეჩვე თქვა:

— რა მოხდა?

თავი ჩავეჩინდრე...

— ისევ ცუდად ხარ? — მკითხა.

არაფერი მითქვამს...

სუნთქვა მიჭირდა.

ვიღვიძებოდა ავღვქე.

წამოვდე თამთაც.

გაერთ ოდნავ ინათა.

საივარულში ჩავეჭვი და სახე ხელზეში ჩავერგე.

— ხომ არ მიმატოვებ, თამთა?

— არა! — მიპასუხა ქალმა, — მაგრამ ახლა უნდა დატოვო!

გაკვირვებით შეხვდებ...

— რატომ? — ვკითხე.

— მერე ავიხსნი ყველაფერს!

* * *

მარტო დარჩენილს, არ ვიცოდი, რა მეტოებიანა...

— დაწვი! — ჩამესმა.

გონება ამემღვრა, მაგრამ არაფერი მითქვამს.

— დაწვი! — განმეორდა ოდნავი და ცინკით.

— ვინ ხარ მაინც? — ვთქვი უილაქოდ!

— განა, ამას აქვს რაიმე მნიშვნელობა?

— აქვს, — ვთქვი. — მოვიდილი და...

— რა?

— მოავფურთხებდი!

ბასულად სიცილი გაისმა.

— ჰოი, შე საბარლო, მშინარა ბაჭივი! — ჩამესმა ზიზზარავე ხმა.

— რა გინდა, რა? — ვიყვირე მთელი ხმით.

— ვერ ხვდები?

— ვერა!

— მაშ, ასევე დარჩეს ყოველივე!

ამ სიტყვებზე ხმა მიწყდა.

არ ვიცოდი, რა მომეძებრებდა!

მზერა სარკვეზე შევაჩერე.

წამოვდებე.

ახლოს მივედი.

დავაკვირდი.

პროზა

სარკიდან ჩემი სახეშეშლილი ორგული მიმზერდა.

იქვე დადებულ საგანს, რას, აღარც მახსოვს, დავაგლე ხელი და სარკეს ვესროლე...

სარკე წეროლ ნამტვრევებად დაიმსხვრა.

— უფალო, მომეცი გაძლებს ძალა!

— ვიყვირე მთელი ხმით.

პასუხად წვე სიცილი...

ბოლოს, მუცლათრულად ავდებდი და საწოლზე მივგვდე.

მცირე ხანში ჩამეძინა.

* * *

პალმის ტოტზე ჩამოკიდებული შავი უნდასი დამესიზმრა.

გველი აქეთ-იქით ირწოვდა.

ირგვლივ ხრწნის სუნი იდგა.

ჩემს დანახვაზე წითელი თვალნი ბოროტად აუღვარდა...

მერე თქვა:

— იცი, სადა ხარ?

უფრის ნიშნად, თავი გავიჭინე...

— არც ის იცი, მე ვინ ვარ?

კვლავ ლუმილი.

— შენ მაინც გაბებე ჩემი მყუდროების დარღვევა?

— მაინც, ვინ ხარ? — ვკითხე.

მთელი სხეულით შექანდა...

მერე ენა აასავსება და ამეტყველდა:

— მე ვარ ანი და ჰოე ადამიანის ცნობიერებისა! კაცობრიობის არსებობის საიდუმლო ჩემში არის განცხადებული! მე მახინჯიც ვარ და მშვენიერიც, ბოროტიც და კეთილიც, ახალგაზრდაც და ხნიერიც! უკვდავიც და მოკვდავიც! მე ვაცლუნე ადამიანი და არც ვნანობ ამას! სიეთად დამაღვლია... მე კი, მე...

— იგი დალუმდა.

— აღარაფერს ვიტყვი! — თქვა რალაცნარი სიმბრაზით. — შენს თვალზემი სხვად, რომ გტოვო!

— განა აქვს ამას რაიმე მნიშვნელობა? — ვკითხე.

არაფერი უთქვამს...

— მაგრამ შენ არასოდეს არ იქნები ბედნიერი, თუ არ შემიფიცებ! — თქვა მცირე ხნის ლუმისის შემდეგ.

— შეგიყვარო? შენ?

— ჰო! შენ უნდა განათავსო ყველგველი გვირი დამიანურისგან!

— კი მაგრამ, რატომ?

— იმიტომ, რომ ასე მსურს მე! — რომელიც ვარ ანი და ჰოე ადამიანური ცნობიერებისა!

ამ სიტყვებზე გაქრა...

გამეღვიძა.

ფლავია

დიღანს ვიწუქი გაბრუნებული...
 კარზე ვილაკამ დააკაკუნა.
 მივიღი და კარი გავიღე...
 თამთა იყო.
 უხმოდ შევეძებე შინ.
 ქალი სავარძელში ჩაჭდა.
 ერთხანს ვდუმდი...
 — არ ალეღღე! — თქვა ბოლოს. — რაღაც
 უნდა გითხრა და არ ალეღღე! — გაიმეორა.
 — თქვი!
 — მე მივიღივარ! — თქვა.
 — მიღიხარ? სად?
 თავი გაიქინა...
 — სხეგანს ჭერ თვითონაც არ ვიცი, სად!
 — კი მაგრამ, რატომ?
 — დავიღალე ძალიან დამძალა ამგვარ-
 მა ცხოვრებამ!
 — მაგრამ მე? — თითქმის ვიყვირე, — მე
 რა მეშველება?
 — მაპატიე! — ჩურჩულით თქვა.
 — გაპატიო? რა სისულელეა შენ არსად
 არ წახვალ!
 ჩუმად შემომხედა...
 — ეს შენ მოგიტანე. — თქვა უცებ.
 ახლავა შევნიშნე, რომ ხელში ერთი ცა-
 ლი თეთრი მიხაკი გჭირა.
 — ეგ რად მინდა?
 — სანამ ცოცხალი ვარ, მიხაკი არ დატკნე-
 ბა, — თქვა ქალმა. — ხომ უნდა იცოდე,
 ცოცხალი ვარ თუ მკვდარი!
 მიხაკი გამოვართვი...
 — როგორც ზღაპარში, ისე, არა? —
 ვკითხე.
 უხმოდ დამიჩინა თავი...
 უცებ მომიჩინა, მიხაკი მომესროლა, მაგ-
 რამ თავი შევიკავე.
 საწოლზე დავეგმე და სახე ხელგემში ჩავ-
 რეე...
 დიღანს ვიყავი ასე...
 ბოლოს წამოვდექი.
 თამთა იღვა და გაყინული თვალებით
 საღდაც შორს იყურებოდა.
 სიზმარი გამახსენდა...
 ავეღქე, მიხაკი ავიღე, მაგდისთან მივე-
 დი და ყვავილი ბროლის ლარნაკში ჩავდე.
 — წავალ! — ჩამესმა თამთას ხმა.
 არადერი მითქვამს.
 — წავალ! — გაიმეორა ქალმა.
 — წაი! — ვთქვი მოქანცული ხმით, — წა-
 დი და შენ მაინც იყავი ბედნიერი!
 კარებთან მივიღა... მკირე ხანს შეღდა, მე-
 რე კარი გააღო და კიბებზე დაეშვა.

დიღმა დრომ განვლო ამ ამბის შემდეგ.
 მე იმითად ვიცვლიდი ფეხს სახლიდან.
 ან ვწერდი, ან ვფიქრობდი.
 ვფიქრობდი თამთაზე...
 სად იყო ნეტა ახლა იგი?
 არ ვიცი!
 ერთი რამ კი ცხადია:
 არ უკორდა, რადგან მისი ნაჩუქარი მიხა-
 კი ზამთარ-ზაფხულ თეთრად ანათებდა
 ბროლის საყვავილეში.
 ეს მიხაკი მაკავშირებდა ახლა წუთისოცელ-
 თან და ასე თუ ისე, მეც ბედნიერი ვიყავი...

ქართულიები დიდ თეატრს იკყრობენ

იპა ჩილაჩავა

წლების მანძილზე გამოჩენილი ქართველი მხატვარი სოლოკო ვირსალაძე მოსკოვის დიდი თეატრის მთავარი მხატვარი იყო. არ ვიცი, არის თუ არა იმის იმედი, რომ იგი კვლავ ქართველმა შეცვალის, მაგრამ ფაქტია, რომ ბოლო სამი წლის მანძილზე ქართველი მხატვრის მიხედვით მხარაძის შემოქმედება მჭიდროდა და კავშირებული რუსეთის ამ მთავარ თეატრთან. 30 წლის მიმოკო ან გარდაცვლილი გამოჩენილი ქართველი ავტორის კოკო მახარაძის ვაჟია და საკვირველიც არაა, ნიჭიერი რომ იყოს...

სავარაუდოა, რომ ახალგაზრდა ფერმწერს ბალეტი თავისმა მეუღლემ, თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის ეროვნული თეატრის სოლისტმა ნინო ჩინაიურმა შეაყვარა. ყველაფერი კი ნინო ანანიაშვილმა ნამოყვან - გამოჩენილმა ქართველმა ბალერინამ, რომელმაც თავისი ხელოვნებით მსოფლიო "დაიპყრო" და სხვა მრავალ მაღალ ტიტულთან ერთად, რუსეთის პრესტიჟული ხელოვნების დარგის პრემიის "ტროფეის" მფლობელიც გახდა. ამ პრემიის დაარსების შვიდი წლისთავის საოპერო საღამოსათვის საგანგებოდ მისთვის დადგმულ რიხარდ შტრაუსის ერთაქტიანი ბალეტის "მანიერიზმის მშენიერების" მხატვრად მიმოკო მიიწვიო.

ბალეტე დადგა 30 წლის ცნობილმა უკრაინელმა მოცეკვავემ, ამჟამად დაწინაურებული თეატრის სოლისტმა ალექსეი რატმანსკიმ.

დიდ თეატრს შექმნილმა სპექტაკლმა მოსკოვის მცირე და ვახტანგოვის თეატრების სცენებზე გადაინაცვლა და ყველგან დიდი წარმატებით მიიღო. ნინო ანანიაშვილს პარტიირობის უწყვედმა დიდი თეატრის მოცეკვავეები - ალექსანდრე ფადიჩევიკი, სერგეი ფალინი, სანკტ-პეტერბურგის მარინის თეატრის სოლისტი ტატიანა ტერეზოვა.

ნინო ანანიაშვილის თქმით, "შეიქმნა თანამოაზრეთა შესანიშნავი ანსამბლი", რამაც განაპირობა ახალი ჩანაფიქრის განხორციელება. ეს გახლავთ კომპო-

ზიტორების ეტოს, იამბაჯუნის და ტოშას ნანარმოებებზე შექმნილი ბალეტი "სიხმრები იაპონიაზე". მისი დადგმის სივე, "თანამოაზრეთა ანსამბლმა" განახორციელა და ნინო ანანიაშვილის ამომავალი მზის ქვეყანაში დიდმა პოპულარობამაც განაპირობა.

ბალეტი აერთიანებს ოთხ სხვადასხვა სიუჟეტისგან შემდგომ იაპონურ ყოფის და ეროვნული იდეოლოგიის ამსახველ სცენას, შეიცავს საქვეყნოდ განთქმულ "კაბუკის" თეატრის ელემენტებსაც. კერძოდ, სპექტაკლში ქალის ერთ-ერთ პარტიას ასრულებს შესანიშნავი ქართველი მოცეკვავე, დიდი თეატრის სოლისტი ნიკა ცისკარიძე.

რაც შეეხება ბალეტს, მასში არაა მკვეთრად გამოხატული და იაპონიასთან ჩვეულებისამებრ ასოცირებული ატრიბუტები - აყვავებული საკურა თუ კიბონიანი, მარაოებიანი, მოკლე-მოკლე ნაბჯებიანი მოსიარულე მანდილოსნები და სხვა.

მეტად შთაბეჭდიანი და თავისებურია მიმოკო მახარაძის მხატვრობა: სრულიად ცარიელი სცენა შავი ხავერდითა შემკობილი. სცენის სიღრმეში, დიდა განათვლილ მართკუთხედში (მისი ფონი განათების ეფექტებით სპექტაკლის მსვლელობისას იცვლება და დროდადრო ქმნის მორაკრავე წყლის ილუზიას) - შავი იაპონური იეროგლიფია ამოტივფრული, რომელიც ნიშნავს: "სიხმარა". რაც შეეხება კოსტუმებს, ბალეტის შვიდი მონაწილე სცენაზე ისეთი ჩაცმულობით გამოდის, რომელიც ისევ და ისევ ნაკლებად შეუფერებს ჩვენს ტრადიციულ წარმოდგენებს იაპონელების ჩაცმულობას.

საერთოდ, სპეციალისტების აზრით, რატმანსკიმ ევროპული ქორეოგრაფიის ერთი შექმნა იაპონურ სიუჟეტებზე აგებული ბალეტი. იმავე სპეციალისტების აზრით, ბალეტმეისტრის ჩანაფიქრი შექანიშნავად გაიკო და გააღრმავა ქართველმა სცენოგრაფმა.

დიდი თეატრის შემდეგ "სიხმრები იაპონიაზე" წარმოდგენის ტოკიოში "ბუნაჰაჰაუსურს" თეატრში ნინო ანანიაშვილისა და მსოფლიო ბალეტის ვარსკვლავთა გალა-კონცერტის პროგრამაში. მარტში სპექტაკლი ფრანკმა მა-

ყურებელმა ნახა პარიზის "მანჰიტიუს" თეატრში და ყველგან დიდი წარმატებით მიიღო.

მიხილ მახარაძემ თბილისის სამხატვრო აკადემია დაამთავრა 1990 წელს. იყო თავისი სახელოვანი მამის მოწაფე. თუმცა, როგორც თვით მხატვარი თვლის და სპეციალისტებიც იზიარებენ ამას, შვილმა შექმნა საკუთარი მხატვრული სემიონი. აქვს თავისი გამოჩენილი წარსული და მიხედვით მისი ნამუშევრები მრავალგზის იყო გამოფენილი მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში. ჯერ კიდევ 1990 წელს მან მონაწილეობა მიიღო პარიზის "დროუ რომლში" აუქციონში და გამარჯვებაც იხვია. იმავე წელს ნიუ-იორკის "სტიუარტ-დევის" გალერეაში მოიხყო გამოფენა. შემდეგ იყო ტორენტოს და ნიუ-იორკის "არტ-გალერები", მოსკოვის "ევროარტის" გალერეა. მან მონაწილეობა მიიღო პოლიგრაფისტთა მსოფლიო კონკურსში, რომელიც 1995 წელს მოეწყო ლოს-ანჯელესში.

ყველგან დასამახსოვრებელი მაინც 1991 წელს ნიუ-იორკში "ჰაფსტრას" უნივერსიტეტში გამართული კოკი და მიმოკო მახარაძეების პერსონალური გამოფენა გახლდათ. მან მამას და შვილს დიდი წარმატება და სიხარული მოუტანა...

თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის ეროვნულ თეატრში მ. მახარაძემ მხატვრობად გააფორმა საბალეტო სპექტაკლი, რომელიც გიორგი ალექსიძემ დადგა. მასში შევიდა ბერგის "სულიტა", პერსელის "დიდონა" და კანჩიჩის "ტანგო". ეს სპექტაკლი მოვიანებით წარმატებით იყო წარმოდგენილი დიდ ბრიტანეთში ედინბურგის ორმოცდამათე საიუბილეო ფესტივალზე. გრძელდება თანამშრომლობა გიორგი ალექსიძესთან. კერძოდ, სერგეი პროკოფიევის და ბერგის მანელი კომპოზიტორის ალბან ბერგის მუსიკაზე შექმნილი ბალეტისათვის. მიმოკო ქმნის სცენის მხატვრობა და კოსტუმებს.

- ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ ქართველები, მართლაც "იპყრობენ" დიდ თეატრს, - ვუბნები მხატვარს, - თქვენთვის ხომ არ შთავაზუნებთ სოლოკო ვირსალაძის ადგილის დაკავება? - რას ამბობთ, ეს წარმოდგენილი პასუხისმგებლობაა. თანაც ახლა დიდ თეატრში სულ სხვა პრაქტიკაა. მხატვრებს, თვით რეჟისორებსაც კი კონტრაქტებით ინვესტირებ.

მოდით, ნუ გავსწრებთ მოვლენებს. ხისცა, რაც უკვე მოუსწრაფა ახალგაზრდა სოლოკოვს, დიდი მიღწევაა. ერთი კია, ჯერჯერობით თბილისში მისი პერსონალური გამოფენა არ გამართულა. ვფიქრობ, იგი ქართველი საზოგადოების დიდ ინტერესს გამოიწვევს.

მისიელ მანარაქე

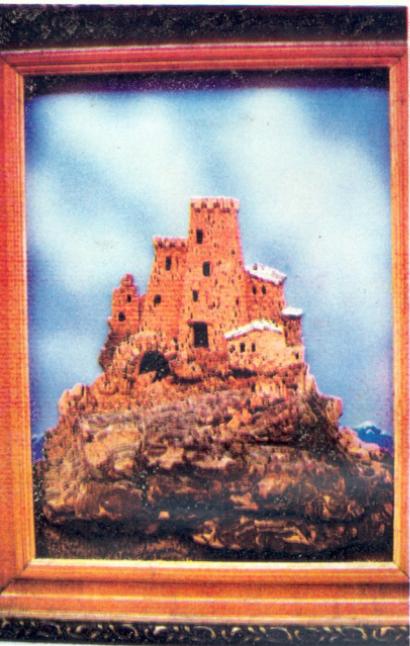
პრემიერის შემდეგ: ბალანჩინის მუზა სიუზან ფარელი, მისიელ მანარაქე, ელისაბედ ფარელი, დანის სამეფო თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი ფრენკ ანდერსენი და ნინო ანანიაშვილი.

ესკიზი სპექტაკლისათვის „სიზმარი იაპონიაზე“ — ტ. ტერენოვასათვის.

ესკიზი ნინო ანანიაშვილის კოსტიუმისათვის „სიზმარი იაპონიაზე“

უშგული

მაიმუნი და სარკე

მოგარაკენი

მაქსი და მინი

ვეფვის წელიწადი

ლუარსაბი და დარეჯანი

ხერხი და კუნძი

ნელი თქოპიძე

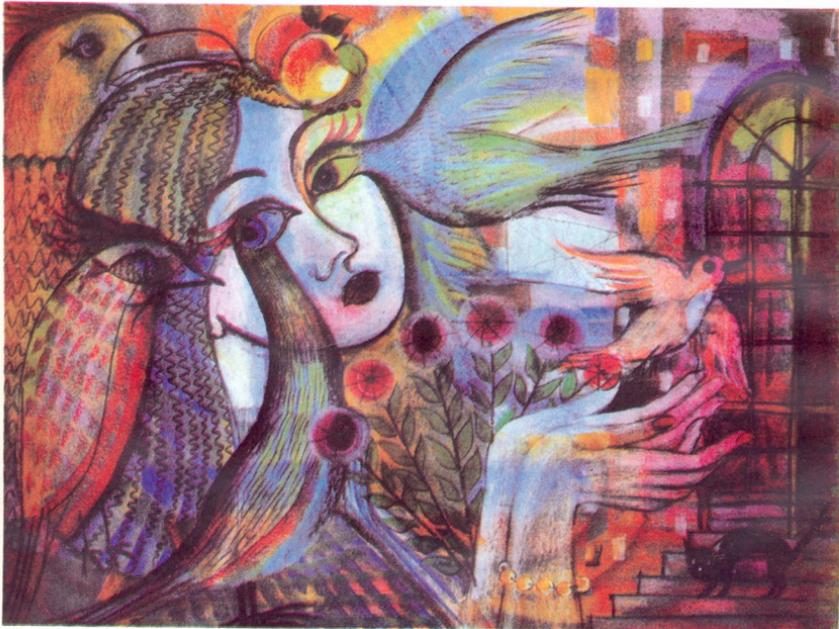
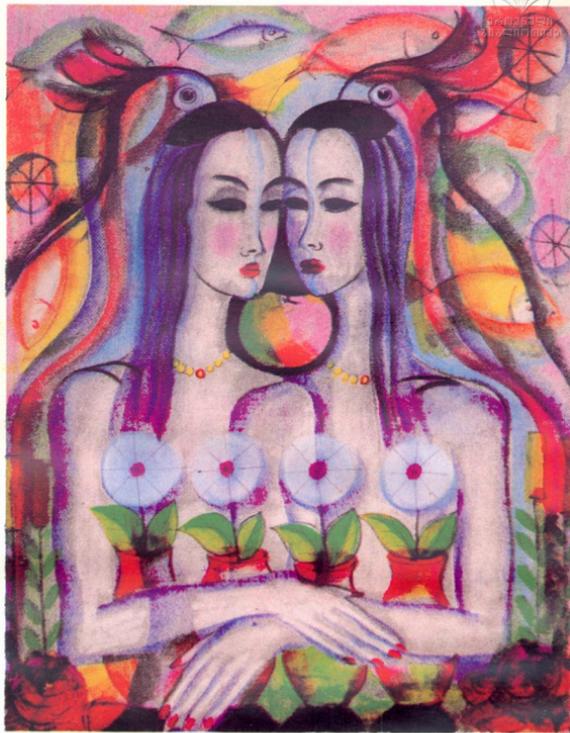
ქველი ციხის ნანგრევები ფშავში

ქალღმერთი დალი ნანადირევით

თამარ პირთბაძე

მერი ბაბრიძე

■ პაატა ბურჭულაძის შემოქმედებაზე — მსოფლიოში აღიარებულ მომღერალზე, რომელიც თანამედროვეობის უდიდესმა დირიჟორმა პრებერტ ფონ კარაიანმა მეორე შალაიპინად მონათლა, რაიმე ახლის თქმა მხელია. იმდენი რამ ითქვა და დაიწერა ჩვენს სახელოვან თანამემამულეზე, იმდენი დამსახურებული ეპითეტით შეამკეს იგი, რომ ალბათ ბევრი რამის გამეორებას ვერ ასცდები. სულგრძელად მომიტყეოს მკითხველმა, თუ მეც ასევე მოვიქცევი. მაგრამ ისე დიდა ცდუნება კვლავ კვლავ დაწერა რაიმე პაატა ბურჭულაძეზე, მის არაჩვეულებრივ ნიჭზე, მის მოღვაწეობაზე, რომ ეს საესებით ბუნებრივია. მივა დრო, პაატა ბურჭულაძის ფენომენზე, დიახ, ფენომენზე დაიწერება წიგნები, შეიქმნება მონორგაფიები, რათა ჩვენს შემდეგ მომავალმა თაობებმა გაიგოს, თუ როგორ დაიწყო მისი ადამასვლა საოპერო ხელოვნებაში, როგორ გაბრწყინდა მსოფლიო ვოკალიზაციის კაბალონზე ქართველი მომღერალი, როგორი სახელი და დიდება მოუტანა თავის სამშობლოს, მშობლიურს, მის უკეთეს შობილს თუგანს — ყოველი ქართველისათვის უაღრესად პატივსაცემი ქალბატონის მართამ ბურჭულაძის ვაჟს — პაატა შუქურას — პაატას მამას, დედას — ქალბატონ ნუნუს, რომელზეც ზედგამოჭრილია დიდი ვაჟა-ფშაველას სიტყვა: „ლამაზად შვილის გამზრდელი, დედა მიცენია დიქრთადა“...

ანდა, რაღა დიღს თუნდაც ის, რომ პაატამ მისი სამშობლო კერავად გააცნო მსოფლიოს მრავალ ქვეყანას. ახლა მისი გვარი აფიშებზე, პროგრამებსა და ბუკლეტებში, გახეთებსა და ჟურნალებში ქართველ (ხაზგასმულად ვიმეორებ) მომღერლად არის წარმოდგენილი.

პაატას წარმატებებსა ჯერ კიდევ თბილისის კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდთან ვაღვწევთ თვალწარს, როცა ჯერ კიდევ სტუდენტ სტაჟიორად ვაგმავჯერა მილანის „ლა სკალაში“ (ეს იყო ზუსტად ოცე წლისა), სადაც მეცადინეობდა თანამედროვეობის ერთ-ერთი დამოწმებული მომღერლის ჯულიეტა სიმონბატისა და დირიჟორ მიუზელერის ხელმძღვანელობით.

წარმატება წარმატებას მოსდევდა: ჯერ იყო ბრწყინვალე გამარჯვება ვოკალისტთა საერთაშორისო კონკურსზე „ვერდის ხები“ დიდი იტალიელი კომპოზიტორის სამშობლოში — ბუსეტოში. შემდეგ პირველი პრემია და ოქროს მედალი ჩრდილოეთის სახელობის მუსიკოს-შემსრულებელთა VII საერთაშორისო კონკურსზე მოსკოვში.

პროფესიული დაოსტატების თვალსაზრისით ნაყოფიერი იყო პაატას შემოქმედებითი ცხოვრება თბილისის ზაქარია ფლავიშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის აკადემიურ თეატრში, მუშაობა უფროს კოლეგებთან.

დიდი საერთაშორისო აღიარება მოუტანა პაატას ლონდონის სამეფო თეატრში „კოვენტ-გარდენში“ ვერდის ოპერა „აიდაში“ რამფისის პარტიამ. ინგლისელმა მსმენელმა, კრიტიკამ, პრესამ პაატა ბურჭულაძე აღიარეს ერთ-ერთ დიდ, უმშვენიერეს ბანის მქონე მომღერლად, ნამდვილად ამოწმდა, რომლის „განსაკვივრებელი ძალისა და მომხიბლავი ხმა უთუოდ დაიპყრობს მსოფლიოს“ — წერდა ლონდონის გაზეთი „მორნიנג სტარი“.

და პაატამ, მართლაც დაიპყრო მსოფლიო საოპერო თეატრის სცენები, დაიწყო მისი ტრიუმფალური სვლა დიდების მწვერვალისაკენ. იგი მღეროდა ამ მღერის რომის, ლონდონის, პამპურვის, მიუნხენის, მილანის, ვენის, ზალცბურგის, მადრიდის, ბარსელონის, ნიუ-იორკის, თელ-ავივის, იერუსალიმის, ლონდონის, სან-ფრანცისკოს, ბომბეის, ფილადელფიის, მრავალი და მრავალი სხვა ქალაქის საოპერო თეატრების სცენებზე. ქალაქების ნუსხა, ცხადია, სრული ვერ იქნება ერთი უზრალო მიზეზის გამო, ითქმის არა დარჩენილი ცნობილი საოპერო თეატრები, პაატას რომ არ ამღეროს...

დღითი რომ ვენაში მღერის, საღამოს მილანში აქვს საექტაკალი, მეორე დღეს კი შტუტგარდში მიფრინავს... — ჩვეულებრივი ვიქტორის ზუსტად დაავადებით, რომელ დღეს სად არის — მეუბნებიან ქალბატონი ნუნუს და ბატონი შუქურა — ბედნიერი მშობლები, რომლებმაც ნამდვილად სასახლო შვილი აღუზარდეს მამულს. როცა მათ ვეღვრებო, როცა ერთად ვუყურებთ ვიდეო-კასეტებს, რომლებზეც აღებუდილა პაატას საექტაკლები, საოცარი წარმატება, მსმენელთა ოვატები, იმ წუთებში ბედნიერი მათთან ერთად მივცარ, რადგანაც ვციც, რომ იგი არა მარტო ბრწყინვალე მომღერალია, არამედ შესანიშნავი მოქალაქე, ჭეშმარიტი პატ-

Luciano Pavarotti in THE VERDI REQUIEM: A Salute to Youth TELECAST

Photo: Hungarian mezzo soprano Tilda Kemali (left), Luciano Pavarotti, American soprano Susan Dawn, and bass Plato Borchkadze of Georgia, U.S.S.R. (right).

რიოტი, თავისი ქვეყნისა და ერის მოჭირნახულებ. პაატამ ზომ ერთ-ერთმა პირველმა დაიწყო საქველმოქმედო საქმიანობა (მაშინ ასეთი რამ ოფიციალურად არ მოადგენდა): საკმაოდ სოლიდური თანხა გაიღო ობოლი ბავშვებისათვის წამლედი მემორიალის ფონდში, ეროვნული პოლიციის ახლად შექმნილ ფონდში, დაეხმარა სომხეთის მიწისძვრის შედეგად დაზარალებულებს, მრავალ ახალგაზრდა შემოქმედს დაეხმარა და გაზაზე დააყენა. ასეთი რამ მისთვის ცხოვრების რომაა. ბომბეობა, მაგალითად, თავისი კონცერტის შემოსავალი გადაურიცხა ინფლითის ხელმოკლე ოჯახთა დახმარების ფონდს. პაატას სიკეთისმეტეველი ხელოვნების ნუსხა საკმაოდ ვრცელია, თავად არ უყვარს ამაზე ლაპარაკი: „სიკეთე უზამუროდ უნდა აკეთო“, — იტყვის ხოლმე და ეს სრული ჭეშმარიტებაა.

რომელი ერთის გახსენება არ აგავსებს სიამაყით. ბერს ახსოვს პაატას თაოსნობით თბილისში გამართული გალა-კონცერტი მსოფლიოს საოპერო ხელოვნების ვარსკვლავების მონაწილეობით. რა სახელები იყო, რა ხელოვნება, რა აღფრთოვანება! ეს იყო 1992 წლის 19 ოქტომბერს. სწორედ მაშინ წარმოთქვა ცნობილმა გერმანელმა რეჟისორმა იოჰანეს შაფიმ ეს სიტყვები: „მან, ერთმა ღირსეულმა ქართველმა შეძლო შეეცვარებინა საქართველო სხვა ერების წარმომადგენლებისათვის“. ეს ღირსეული შეფასება კომენტარს არ საჭიროებს, ამით ყველაფერია ნათქვამი.

დროდადრო, თავისი უაღრესად დაძაბული სახელოვანებული გასტროლებიდან პაატა გამონახავს დროს, მშობლიურ თბილისს ეწვევა. კონცერტებს გამართავს, მონახულებს ბათუმს, ქუთაისს, ფოთს, იმღერებს, გაახარებს თავის თაყვანისმცემლებს. რადგან არაფერი შეედრება მშობელი ხალხის სიყვარულს, რომელიც ზოგჯერ უთქმელად, ზოგჯერ კი მხოლოდ რამდენიმე სიტყვით გამოხატავს ამ გრძნობას – ჩვენი ვამაყობთ შენით, პაატა! და არ არის ამ სიტყვებში იოტისოდენა ვადაჭარბება, ეს მხოლოდ დიდი სიბოძა და სიყ-

PAATA BURCHULADZE

სიამაყე

ვარულის გაცხადებაა, რომელიც მომღერალმა დამსახურებულად მოიპოვა.

ვერდის, მოცარტის, მუსორგსკის, ჩაიკოვსკის, როსინის, ფალიაშვილის თაქთაქიშვილის და სხვა კომპოზიტორთა ქმნილებებში პაატამ შექმნა დაუვიწყარი სახეები, რომლებიც ცოკალური ხელოვნების ოქროს ფონდში შეედინენ.

პაატა ბურჭულაძის პატივისცემისა და სიყვარულის გამოვლინებაა ის, რომ ევნაში უკვე რამდენიმე წელიწადია გახსნილია „პაატა ბურჭულაძის კლუბი“. ამ კლუბმა წივნიც კი გამოსცა თავის სათაყვანებელ მომღერალზე. პაატას სახელი მსოფლიოს ლეგენდარულ მომღერლებთან ერთად შეტანილია პარიზში გამოცემულ უნიკალურ მუსიკალურ ენციკლოპედიაში. პაატა არის მარია კალასის, ლუჩანო პავარიტის სახელობის საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატი, ქუთაისის, ფოთის, იერუსალიმის, ფილადელფიის საპატრიოტო მიქაელაქე, მინიჭებული აქვს შოთა რუსთაველის, ია-

კობ გოგებაშვილის, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის პრემიები. ქართული მუსიკალური კულტურის წინსვლაში შეტანილი წვლილისათვის დაჯილდოვებულია „ღირსების ორდენით“.

ამოუწერავი შემოქმედებითი ფანტაზია ამკობს ჩვენს პაატას. ამის დასტურია ისიც, რომ მან თბილისში დააფუძვნა „პაატა ბურჭულაძის“ ფონდი. და აი, მისი კიდევ ერთი შესანიშნავი თაოსნობა – 28 აპრილიდან მისიამდებ თბილისში პაატამ გამართა საოპერო მუსიკის პირველი საერთაშორისო ფესტივალი – „ბრაკო“. რომელშიც მონაწილეობდნენ მიღებენ მსოფლიოში სახელგანთქმული მომღერლები. ეკვენი მიქელაძის სახელობის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი, ქართველი მუსიკოსები.

თავს ნებას მიეცე სულ მცირე ღირსეული გადახვევა ვაკაკეთო და ჩემი დამოკიდებულება მისდამი ასე ჩამოვაცალბობ: მე მიყვარს პაატა ბურჭულაძე, როგორც შესანიშნავი მომღერალი,

ღირსეული მამულიშვილი და მოქალაქე, მიყვარს მისი გულწრფელობა და სიკეთით, შესაშური ადამიანური თვისებებითა და შრომისმოყვარეობით, შთაბრძნავს და სილამაზით, ღვთაური ნიჭითა და უზადო ოსტატობით. დიდი ფრანგი მოქანდაკე როდენი ამბობდა: „ხელოვნება გულწრფელობის ბრწყინვალე გაკვეთილიაო“. ჭეშმარიტად!

პაატა ბურჭულაძის საშემსრულებლო ხელოვნება მართლაც გულწრფელია, იგი სიმართლის, სილამაზის, უმაღლესი და უნატიფესი მართლებების გამოვლინებაა, რომლითაც ასე უხვად ასაჩუქრებს იგი მისი ნიჭის თაყვანისმცემლებს შინ თუ გარეთ. ეს კი არა მარტო მომღერლის, არამედ ჩვენი ნამდვილი ბედნიერებაც არის, რადგანაც, როცა ერს ასეთი შვილი ჰყავს, მას შეუძლია ამაყად გაუსწოროს თვალი ნებისმიერ ქვეყანას.

„მე იქვე არ მეპარება, რომ პაატა შევა საოპერო ხელოვნების ისტორიაში, როგორც ყველა დროის ერთ-ერთი უდიდესი მომღერალი“, – ეს სიტყვები ლეგენდარულ ლუჩანო პავარიტის ეკუთვნის. უკეთესად ვერც იტყვი...

ეს ნივინ ისტორიული ნარკვევია უკრაინისა და საქართველოს თვითგანთავის კავშირ-ურთიერთობის შესახებ, რასაც დიდი ხნის ისტორია აქვს. ავტორს გამოყენებული აქვს სახელმწიფო ისტორიული არქივისა და მემუარული მასალები, პერიოდული პრესა.

თავტრალური ურთიერთობის გამოქე-ბისას ნადია არ იფარგლებს მხოლოდ ქრო-ნიკებით. იგი მკითხველს საყურადღებო მასალებს აწვდის თბილისში 1845 წელს და-რისებულ პირველ რუსულ თავტრალზე, სა-დაც გარდა რუსული პიესებისა, უკრაინუ-ლიც იდგმებოდა. იგი ნადია პალუტაშვილ-მა ურნალ-გაზეთებში სხვადასხვა დროს გამოაქვეყნა რეცენზიები, წერილები. იგი ავტორია საინტერესო გამოკვლევებისა: „გრიბოედოვი და საქართველო“, „ე. კაჩა-ლივი“, „სტანისლავსკი, როგორც მსახიობი“, „ლევ ტოლსტოი და საზნაბტრო თავტრ-ალი“. გამოაქვეყნა მონოგრაფია რუსულ-ქართული თავტრალური ურთიერთობის შესახებ.

ქალბატონ ნადია პალუტაშვილის შში-რად იხევევენ უკრაინაში.

ბავშვობა ნადიამ ბორჯომის წარმლაც კუთვება ვადატარა. მისი მამა - ნიკოლოზი რკინიგზელი მუშა იყო, დედა კი უკრაინე-ლი გახლდათ. მშობლები ქალბატონს სა-ქართველოსა და უკრაინის მიწის სიყვარ-ულს უნერგავდნენ.

დიდი სამაშალო ომის მძებნარებდა. ქალაქში შუქშენილბვა იყო. ბინებში ლამ-ფები მკრთადად ბუფტავდნენ. თბილისის პირველი საშუალო სკოლის მუნიპაში სიმ-წინის ატეტრატები იყებებოდა, რომელთაც მანსავლებლები ვეარებენ აწერდნენ და ყმანავლებს ბრძოლის ველისაკე გზას ულუცავდნენ. პედაგოგთა შორის ახალბე-და მანსავლებელი ნადია პალუტაშვილიც იყო.

იგი ბევრს კითხულობდა, ფიქრობდა და მუშაობდა. გრძნობდა, რომ გული თავტრალ-ური ისტორიულტისაკენ მიუწევდა. თავტრ-ალმცოდნეობა იზიდავდა და ახლა ამ ფა-კულტეტზე გადაწყვიტა სწავლა.

ქალბატონი ნადია პალუტაშვილი 1944 წლის ოქტომბრიდან თბილისის თავტრალ-ური ისტორიულტის ინსტის მუშაობდა. 1946 წელს უკვე იგი ლექციების კითხვას შეუდ-გა. კითხულობდა დასავლეთ ევროპის თე-ატრის ისტორიის კურსს, უფრო გვიან კი რუსული და საბჭოთა კავშირის ხალხთა თე-ატრების ისტორიის, რუსული ლიტერატურ-ის ისტორიის. ამავე დროს მუშაობდა გრი-ბოედოვის სახელობის, მიზნარდ მაყურე-ბელთა რუსულ და ქართულ თავტრალთან აინებულ სტუდენტებსა და ენისოკლადი.

ნადია აქტორ ხაზოვადობრივ მოღვა-ენობას უწევდა. იგი ვახუშტის თბილისის გრიბოედოვის სახელობის თეატრისა და მიზნარდ მაყურებელთა რუსული თეატრის საზნაბტრო საბჭოების წევრი, ხალხთა მე-გობრობის მუშუბნის ხელოვნების განყი-ფლების გამგე აჟუამადა ხელოვნების მუ-შაკთა სახლის გამგეობის, თეატრის მოღ-ვენებთა კავშირის გამგეობის, თავტრისა და ენის ისტორიულტის დიდი და საინტერეს-აციო სპექსატემების, საქართველოს ქალ-თა საბჭოს წევრია.

თვალბი, თვალბი, ბაყურბლის თვალბი

უკვე რამდენიმე ათეული წელი მითვალ-ბა ქალბატონმა ნადიამ, რაც მისთვის სა-ნუკვარ ისტორიულტში პედაგოგად იმუშავა. მისი ყოფილი სტუდენტები არიან: მიხილ თუმანიშვილი, აკაკი დვალბიშვილი, ლილი იოსელიანი, დილო კიხაძე, კოტე მახარა-ძე, ეროსი მანჯვალაძე, კახი კავსაძე, ზი-ნაიდა კვერენჩილაძე, ლეოლა აბაშიძე, რა-მაზ ჩხიკვაძე, გურამ სალარაძე, ნოდარ გუ-რაბაშინი, ვახილ კიხაძე და სხვა.

მისი ყოფილი მოსწავლეები ხელოვნე-ბას ემსახურებიან. მეტწილად თეატრებში, ტელესტუდიაში, რესპუბლიკის ქალბატონ-სა და რაიონების მუშაობენ. ყოფილთვის მე-გობრობა, მაგრამ მომთხოვნე პედაგოგი მათ ნამუშევარს ამაყამადაც მათათი გუ-ლით სჯის და აფასებს, ქებასაც უძღვნის და მუშენიშვას აძლევს.

წლები მიქრიადა და დასანანი, ბევრი მათვანა სამუდამო სასუფეველმა ადრია-და გაითავისა.

ქალბატონ ნადია პალუტაშვილის კალ-ბა ეკუთვნის შრომები „ლეოსა უკრაინ-კა და საქართველო“, „თბილისის გრიბოე-დოვის სახელობის რუსული დრამატული თეატრი“, „გეორგი დავითაშვილი“, „თამარ წულუკიძე“, „ჩხოვრა საქართველოში“, „მი-ხილ მრეველიშვილის დრამატურგია“ და სხვა.

ქალბატონ ნადის შემოქმედება საინ-ტერესოა იმითაც, რომ იგი გვევლინება, როგორც ნიჭიერი მკვლევარი. მან გამოკი-ვეყნა აილია ჭვჭვტაძის უცნობი წერილები თეატრის შესახებ“. ოლია პროპაგანდის უწევდა მონინავე ქართული და მოძმე ხალ-ხების დრამატურგიას და კატეგორიულად უარყოფდა გამართბ დრამატურგიას. ამა-ვე დროს ნადის მიკვლევული მასალებით საბოროდ აღიარებულ იქნა ოლიას ავტ-ორობა მანამდე უცნობ თექსმეტ წე-რილზე.

შემოქმედის ღირსების საქმეა, ჩაფიქ-რებული თემა ისტორიულ და დამიბრილის, თვისსა და ექიკოს, მკონდეს საკუთა-ნი ხელწერა. სწორედ ასეთია ქალბატონი ნადია პალუტაშვილი.

ქართულ-რუსული, ქართულ-უკრაინუ-ლი კულტურების ურთიერთობის საკითხ-ები ხელოვნების ამბასურებულ მოღვენის შემოქმედების შთავგონების წყაროა. იგი პირადად იცნობს შრომავლ და უკრაინ-ული მოღვენეს. მისი გზაც ხელოვნებში დაკავშირებული თანამედროვეობათაა. „გიორგასო ნადია ნიკოლოზის ასული,

კიევი, ფრანკოს სახელობის სახელმწი-ფო დრამატული თეატრის მახლობლად ცნობილი უკრაინელი რეჟისორი გნატ პეტრეს ძე იურა ცხოვრობდა. ამ საინტე-რესო პიროვნებათან შეხვედრა კულტურ-ის ბეერ მოღვენის იზიდავდა. მის ბინაში ხშირად იკრიბებოდნენ მეგობრები. წლებ-მა თავისი ნაილი და მსწერები რეჟისორის ფანბრთელობა შეირყა. იგი მარტობას ამ-ჯობინებდა.

საქართველოდან სტუმარი გენვითათ, - უთხრას ერთ დღეს. გნატის სახე გამო-რჩინდა. სასტუმრო ოთახში ხელით გაძო-იყვანეს. მის წინ ღამაში გარეგნობის, სა-ხეშმოდირი ახალგაზრდა ქალი იდგა. დახმდნენ, ისარტრეს. გნატმა ქართველი მეგობრები მოიკითხა. იგი მოიხიბლა ნადია პალუტაშვილის საინტერესო საუბრით, კულტურით, ხელოვნებათმცოდნეობის დიდი ვაწალთებით. გამომშვიდობებისას ღარნაკიანი წითელი მიხაკები აიძოლო და გადასცა, თან დაბატარ: სალამი გადაეცი იქმს საყვარელ საქართველოს, ჩემს ქარ-თელ მეგობრებს, არ დამიწყეთო...

გნატ იურა ორი თვის შემდეგ გარდაიც-ვალა.

...ამაინ მოსკოვში მიფრინავდა. გზაზე საბაკრო შეფერხება მოხდა, ვადარწინენ და ხარკოვის მახლობლად ერთ-ერთი სოფელ-ში სხვა გზაბატონად ერთად გაათია ღამ-ე. და აი, მამინ მან პირველად იგრძნო უკ-რაინული მიწის სურნელი და წარუშლელი მიმზიდველობა. - ჩემში ვაგნასკუთრებული ცვლილება მოხდა. უკრაინით დაინყი რა-ლაც ახალი ჩემს ცხოვრებაში, - ამბობს ქალბატონი ნადია.

სულ სხვა სამყარო გადაეშალა თვალ-წინ, დიდი და უსასრულო. მუდმივ ძიებაში გაფერქართლდნენ დამეებიც.

„დიადი მეგობრობის ფურცლები“, - ასე უწოდა მან კიევი გამოცემულ თავის წიგნს ქართული და უკრაინული თეატრების ურ-თიერთობაზე. წინამა დიდი გამოხმაურე-ბა ჰპოვა როგორც უკრაინაში, ისე საქარ-თელოში. რეცენზიები დაიბეჭდა კიევის პრესაში, მოსკოვის ურნალ „თავტრალი“. ასევე „ლიტერატურნაია გრუზიასა“ და „ხელოვნებაში“.

დიდი მადლობა შესანიშნავი შრომისათვის - დიდი მეგობრობის ფურცლებზე", რომელიც შვეა უკრაინული და ქართული ხელოვნების ისტორიის „ოქროს ფონდში“. ასეთი წარწერები ცნობილმა უკრაინელმა დრამატურგმა ა. კორენიუკმა თავისი დრამა ნადაის გამოუზავა.

ქალბატონმა ნადიამ დიდი მუშაობა გასწავლია და 1974 წელს სადოქტორო დისერტაცია დაიცვა თემაზე: „ქართულ-უკრაინული თეატრალური ურთიერთობები“. იგი წინადაც გამოიკა.

სწორედ რომ ისტორიული ფესვები აქვს უკრაინული და ქართული ხალხების მეგობრობას. ამბავ მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ დიდად რეჟისორმა კოტე მარჯანიშვილმა უკრაინაში მრავალი დადგმა განახორცილა.

ვის ბარათს, ვის გულწრფელ სტრიქონებს არ შეხვდებით აღიარებული თეატრმოდერნის არქივში.

მისი კოვიდან ფოსტალიონის ბარათი მოვიდა. მას ნაუთუბავს ნინეი უკრაინული და ქართული ხალხების ურთიერთობის შესახებ წიგნი. ფოსტალიონი ნადიას რამდენიმე საკითხის დამატებით გამოუქვას სთხოვდა. ავტორი არ დაზარდა და უცნობი მკითხველი სურვილი შეუსრულა. - რა სასახლეოა, როცა უცნობი ადამიანისგან იღებ ბარათს, ისიც თხოვნი და შეგიძლია დაეხმარო მას, - ამბობს იგი.

შეიხარეთ მისი სამუშაო ოთახში. წიგნები და დოკუმენტები თარიღები ქვრამდე აღმართულა. კედლებიც ეკ გაგრძობილებში იკვებოს სუნჩევისა. ნადიას ვახუშტის მეგობრობა, გამოჩენილი ექიმის ვახტანგ კოციელის სურათიდან ილილი ვეცებება და სედა გიორგისა.

ქალბატონი ნადია ღელავს, როცა საკუთარ არქივს, მეგობართა წერილებს ვეკრევენს. იფურცლება დღეები, წლები და ეს შემოქმედის დიდებული სამყარო, მზრუნველი ხელით ნალოიაივები, თავმჯობური მასალა მის მიერ განვლილ გზას, მისი ცხოვრების საინტერესო მერმის გაცემოს.

დიდ მეგობრობაზე, რუსული და ქართული, ქართული და უკრაინული კულტურის ურთიერთობაზე ლიანაკობენ ერთ სამუშაო კითხნი თავმჯობური სიფრე ასევე ნადიას, კოტე მარჯანიშვილის, დიდი აქტივობის პორტრეტები. ლესია უკრაინას ბარელიევი, ორაკლი აბაშიძის, გიორგი ჯიბლაძის, დიმიტრი ჯანელიძის, ეთერ გუგუშვილის, ვანო მაღვრის, აგრეთვე უცხოელ ავტორთა და სხვათა მიერ ნასახსოვრები წიგნები ავტოგრაფები.

„ქვირდასი ნადია, მე მომზონს თქვენი მომხილავი, კეთილი გული, რწფლი სიყვარული ხელოვნებისა. პატივისცემით ვეროკი ანჯაფარიძე“. ეს წარწერა გაუთვთვბა დიდ მსახიობს ნადიასადმი მიძღვნილ სურათზე. იქვე კუჩუჩინისა კოსტიუმით ივლისლაველი მსახიობის ფოტოა.

„საყვარელ ნადიას, შესანიშნავ ადამიანს, ჩემს დიდ და გულისხმიერ მეგობარს“, - ეს აკაკი ხორავას ფოტო ავტოგრაფი. ნადიას ხიბლავ ცხოვრების სილამაზეს. ხელოვნება ხომ მისი სიცოცხლეა. ამას ნათლად ადასტურებს ლაიო გუდიაშვი-

ლის, ელენე ახვლედიანის, ეკატერინე ბაღდავის, ორინა მტენერკის ნამუშევრები, რომლებიც მის სამუშაო ოთახს ამშვენებს. აქვეა თეატრალური ნიღბების კოლექცია ქვებისა. სუვენირები პარიზიდან, ბელგრადიდან, ალაზეში მკერებელი ვერად-ფინად ქვები, სამშობლოში ჩამოტანილი, ძვირფას რელიეფივად ქცეული უკრაინული სუვენირები.

პროფესორი ნადია შალუტაშვილი საქართველოს პუბლიცისტიკის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსია. სახელმწიფო უნივერსიტეტის კინოოცოდნობისა და ტელევიზიის სარეჟისორო ფაკულტეტზე სამი წელიწადის მსოფლიო თეატრის ისტორიის ჟურნალის რედაქტორია. შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრისა და კინოს ინსტიტუტის სტუდენტებს რუსული თეატრის ისტორიას ასწავლის. ოპონენტობას უწევს სადოქტორო და საკანდიდატო დისერტაციებს.

უკრაინასთან შემოქმედებითი კავშირი გრძელდება. უკრაინის საელჩოს საქართველოში პრეექტი შეუდგია ლესია უკრაინას ზუზუშუის ექსპოზიციების განახლებისათვის.

ალნიშენის ღირსია ქალბატონ ნადიას მიერ უკანასკნელ ხანს დაწერილი თეატრის ისტორიის პრეექტი შეუდგია ლესია უკრაინას ზუზუშუის ექსპოზიციების განახლებისათვის. ალნიშენის ღირსია ქალბატონ ნადიას მიერ უკანასკნელ ხანს დაწერილი თეატრის ისტორიის პრეექტი შეუდგია ლესია უკრაინას ზუზუშუის ექსპოზიციების განახლებისათვის.

...ყოველდღიურად თეატრში ფარდა იხსნება და ყოველ დღე თეატრში მასურებელითა დარბაზი ღელს სასწაულთან შეხვედრას, რადგან თეატრი, ნამდვილი თეატრი, ყოველთვის სასწაულის უღრის.

ალბათ, გვესმოება დიდი დარბაზი, რომელშიც მოუხედავად დიდი აუდიტორიისა, სამარისებური სიჩუმეა. ანდა თავშეკავებულ სიცოცხლე და ტანით რომ იჩერება კედელი. აი, აქ, თეატრში ხდება სხვადასხვა ადამიანების, გემოვნების, შეხედულებების, ეროვნების გაერთიანება, ერთ მოღონ ორგანიზმად ქცევა. ჩვენ არ გვესმოდ დიდი ბრძენი ტრაგიკოსი ქალის ასპასია პაპადასესუს ენა. მაგრამ ამის მოუხედავად ერთნი ვიყავით, გაგვეერთიანა დიდი ხელოვნების სასწაულმა.

...ამბობენ, რომ თვალები ადამიანის სულის სარკეა. რომ ნახოთ, რა საინტერესოა ეს თვალები, სხვადასხვა ფერის, გამოუმეტველები, მაგრამ ერთი წერტილისავე მიმართული, მტირალი ან მოცინარი, მაგრამ ერთიანი. არსებობს კლიტარული ხელოვნება, არსებობს მელოდრამატული სურათებიც. ეს ასეა, მაგრამ დიდი ხელოვნება იმითმამა დიდი, რომ იგი ერთხარად იპყრობს ყველას, იმორჩილებს, სულში ხედება, სულ შეამბრებს, ამაშია დიდი ხელოვნების ძალა და ჩვენი ბუნებრივობა!

...თვალეში, მასურებლის თვალეში, ეს თავისებური, უტყუარი რეცენზია ყოველსამეცნიერულზე, ამ თვალეშია ის, რაც ავადმალეებს ხოლმე და ღმერთებთან გავეპირებებს...

მართლის ბრძანება დიდი რუსი განანა-ნათლებელი ბესარიონ ბელინსკი - ნადით,

ნადით თეატრში, იცოცხლებთ და მოკვდით იქ, თუ შეგიძლიათო.

ქალბატონი ნადია ამჟამად თავის მემუარებზე მუშაობს.

ახალგაზრდა თეატრცოდნე დაით სოლომონიშვილი მესაუბრება: „სამი წელიწადი ქალბატონი ნადია მალტატიკების ბიბლიოგრაფიაზე ვსაქმიანობ, რომელიც მისი მოღვაწეობის ყველა ეტაპს მოიცავს. წიგნი მსუსლი იქნება მისი შრომები, საგანზეთა და საურთილო სატატები, მოხსენებები. ამავე დროს ვამზადებ მოკრძეების წიგნს, რომელიც იმ მოღვაწეთა წერილებს მოიცავს, რომელთაც შემოქმედებით ურთიერთობა ჰქონდათ ქალბატონ ნადისათან: მათ შორისაა, რობერტ სტურუა, მიხეილ თუმანიშვილი, ეთერ ჩხეიძე, თეატრ გუგუშვილი, ნინო ჯავახიშვილი, მარიკა ლორთქიფანიძე, როინ მეტრეველი, გიგა ლორთქიფანიძე, ანზორ ქუთათელაძე, პარმეზ ზაქარაია და სხვა.

„სტუდენტები ახალგაზრდობის აღზრდა-განათლების საქმეში შეტანილი დიდი წვლილისათვის, ნაყოფიერი სამეცნიერო შედაგოგორი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის, საქართველოს შოთა რუსთაველის სახელობის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო ინსტიტუტის პროფესორი, საქართველოს ხელოვნების დამახარებელი მოღვაწე ნადეჟდა შალუტაშვილი დაჯილდოვდეს ღირსების ორდენით“.

ასეთია საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის 1997 წლის 23 დეკემბრის ბრძანებულება.

- ეს ჯღღლი მე მეტს მავალეებს, ვემსახურე ჩემს ქვეყანას, ჩემს ხალხს, ჩემი დიდი წვლილი შევიტანე სამშობლოს საკეთილდღეოდ, - ამბობს ქალბატონი ნადია.

ფფურცლავ შექსპირის ტომეულს, რომელსაც იგი მანდენს. ფფურცლავ და აი ჩემს თვალწინ მიხაკებია, უყვე დამჭნარი, ფფრეცადსეული, მაგრამ მისი სიფრეცად ფოთლები ფაქიზად შენახულია. ეს ის ნიეთლი მიხაკებია, უკრაინის მინჯუ ქართულ ქალს ვნატ იურამ რომ უსაჩუქრა. წლები გავიდა, მაგრამ პატივისცემის ეს გულწრფელი მცირე სიმბოლო ქალბატონ ნადია შალუტაშვილს საგულდაგულოდ და სათუთლად შემოუნახავს.

და, მართლაც, მეგობრობამ არ იცის მანძილი!

ანა ივრისპირელი

რუსპოლიკის ერთ-ერთი სოლიდური გაზეთის რედაქციის მისაღების კარი საშუალოზე მაღალმა, სპორტული აღნაგობის ავიაციის პოლკოვნიკმა შეალო და ზრდილობიანი მისაღებების შემდეგ მდივან ქალს ჰკითხა - რედაქტორი აქ არის თუ არა.

- რედაქტორი მაგე მოვა... სადაცაა უნდა მოვიდეს. - მიუგო სანდომიანი სახის მდივანმა და დაჯდომა შესთავაზა ძველ, სასურველ კორესპონდენტს, - აი, ისიც!

რედაქტორი და სამხედრო ფორმაში გამოწყობილი ავტორი ერთმანეთს გულთბილად მიესალმნენ და სანამ მისაღებიდან კაბინეტში გადაინაცვლებდნენ, მზითა განახსახებულ ღია სარკმელთან საუბარი გააბეს.

- ღია, - მოუთმენლად წასწერულა მდივანმა თავის გვერდით მჯდომ შესხინებულ ქალს, რომელიც, როგორც ჩანდა, მისი ნაცნობი ან ნათესავი იყო და მცირე ხნით შემოველი აქ, - დაახლოებით რამდენ წელს მისცემდი მ სამხედრო კაცს?

- რამდენი? - წურწულითვე იკითხა ღია და დაკვირვებულ მზერა გააყოლა სამხედრო ფორმიანს, რომელსაც რედაქტორი უკვე თავის კაბინეტში შეუძღვა, - რამდენს მიეცემდი და სამოცდახუთი წელს... არა, სამოცდაათს! თუცა არა, არა - სამოცდაათი მეტისმეტად ბევრი იქნება! რამდენს, რამდენს და - სამოცდაექვსი, სამოცდარვა, მეტი არა!

- ეკ არის შენი ბოლო პასუხი?

- კი.

- ოღოლო შენი იგი ოთხმოცდამეოთმეტეშია!

- არ გადამრიო! - ამოიძახა შემცბარმა და ქალები ერთმანეთს გაკვირვებით შეაჩერდნენ თვალებში.

ვინ არის ეს კაცი, მანდინოსანთა ასეთი განცვიფრება-მოწონება რომ დაიმსახურა? იგი, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ავიაციის პატრიარქი, პოლკოვნიკი რაუდენ (რომა) პეტრეს ძე ხარებავაა.

დაიბადა 1907 წლის 24 თებერვალს, ზუგდიდის რაიონის სოფელ დიდინქოში, საშუალო გლეხის ოჯახში. სწავლობდა ჯერ დიდინქოსა და დარჩილის სკოლებში, საშუალო სკოლა კი დაამთავრა 1928 წელს, ხობის რაიონის სოფელ ხეთაში. ერთი წელი იმუშავა ქ. ზუგდიდში, სახელმწიფო უშიშროების

კომიტეტში, მერე კი მამის რჩევით იგი შევიდა წითელი არმიის რიგებში და მოხვდა მე-2 ქართულ მსროლელთა პოლკში, რომელიც იმხანად ქუთაისში იდგა. ეს იყო თადარიგის ოცეულის მეტაურთა სკოლა. ამ სკოლის წარჩინებით დამთავრებისთანავე იგი იზავენება თბილისში არსებულ მე-8 ტერიტორიულ ბრიგადაში, რომელსაც მეთაურობდა კომბრიგი (გენერალი) მიხეილ დიმიტრის ძე ჭავჭავაძე. მან ახალგაზრდა რაუდენზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა და გადაწყვეტილი იქნა ითამაშა, რათა ხარებავა პროფესიონალ სამხედრო პიროვნებად ჩამოყალიბებულიყო.

სამეგრელოდან დედაქალაქში ჩამოსულ ყმაწვილს, რომელსაც სახმელეთო ჯარების მეთაურად ამზადებდნენ, არ ასვენებდა სანუგეზო ოცნება - სამხედრო მფრინავი გამხდარიყო. სწორედ გენერალ ჭავჭავაძის დახმარებით ამ მიზნის განსახორციელებლად სწავლამოწყურებულ ახალგაზრდას რუსეთში აგზავნიან. იგი თავდაპირველად ყირიმში მოხვდა, ბუხტა ვილანდიის საზღვაო ავიაციაში, მაიორ ა. ურალიოვის ავიაციკადრილიაში. ერთი წლის სტაჟირების შემდეგ კი გაგზავნეს ქ. ბოროსოვლებსაში საავიაციო სასწავლებლის მსმენელად. აქ ბევრ მეოცნებეს მოეყვარა თავი, მაგრამ მხოლოდ ოცდაათი საუკეთესო - და მათ შორის რ. ხარებავა - ამიორნა და გაიგზავნა ხარკოვის საავიაციო სასწავლებელში, რომლის წარმატებით დამთავრების შემდეგ 1933 წელს იგი ჩარიცხეს ქ. ენისკის ოფიცერთა უმაღლეს ბოძმდამშენის საავიაციო სასწავლებელში. მისი წარჩინებით დამთავრების შემდეგ, 1934 წელს რ. ხარებავა ჩარიცხა ავიაციკადრილიაში, რომელიც იმჟამად იდგა ბელოროსიის ქალაქ ორშაში. მას მეთაურებად ჟიგორევი, შემდეგ შახხელვანთქმული ავიაციის მარშალი. აქ ორწლიანი სამსახურის შემდეგ გამოცდილი ავიატორი ვაგდაშკვათ თბილისში, 54-ე საავიაციო რაზმში, რომელსაც მაიორი პ. პოსტოპურდოვი მეთაურობდა.

1937 წელს რ. ხარებავას აწინაურებენ - იგი გახდა მე-9 ცალკეული ბობდამშენი ავიაციკადრილის მტურმანი. დიდმა სამაქრო ომამ სწორედ ამ ნაწილში მოუსწრო. ამიერკავკასიის ფრონტის საავიაციო კომისიის დასკვნით მე-9 ავიაციკადრილის მიძვე-

ლებული თვითმფრინავები თანამედროვე ომისთვის უვარგისი აღმოჩნდა და იგი დაშვავი თვითმფრინავები ჩამოწყერეს, მთელი შემადგენლობა კი დროებით ამიერკავკასიის საავიაციო ფრონტის კადრების განყოფილებაში ჩაიბარა. საბრძოლო თვითმფრინავების უქონლების გამო უმრავლესობას ანასტასიკალობის მიხედვით იყენებდნენ.

რაუდენმა დაუყოვნებლივ ფრონტზე გააგზავნა მოთხოვნა, მაგრამ მას განუბარტეს, რომ ზრუვიც იგივე ფრონტია და რომ ფრონტი უზურგოდ დაიშლებოდა. ამიტომ მას, როგორც გამოცდილ მტურმანსა და საავიაციო საბრძოლო შეიარაღების კარგ სპეციალისტს ნიშნავენ ამიერკავკასიის 566-ე საავიაციო ფრონტის მასსსწავალად გაიგზავნა საინიშნოდ უზრუნველყოფისათვის სარდლობის არაერთი მაღლობ დაიმსახურა და მორიგი სამხედრო წოდებაც მიენიჭა - იგი მაიორი გახდა...

1944 წელს საბჭოთა საავიაციო შეიარაღება შეიცოდა ახალი ტიპის მომხარება იარაღით - ეს იყო მძიმე ბობდამშენი „ილ-4“. სხვა რჩეულ მფრინავებთან ერთად რ. ხარებავაც ამ ახალი ძანქანების შესასწავლად გაიგზავნა ქალაქ ლიხეცკში ავიაპოლკებისა და ავიადივიზიების მეთაურთა მოვალეულებას კურსებზე. მისი დამთავრებისთანავე კურსანტები გადაისროლეს ქალაქ კლინინში, 21-ე დამის მძიმე შორმფრენი ბობდამშენთა დივიზიაში, რომელსაც საოკეპი ელვა გენერალ-მაიორი ი. გორსკი, ხოლო ავიაციის

„საიდუმლო“

ცენტრალურ ფრონტს სარდლობდა ლენინდროვი ავიაციის მარშალი დ. გოლოვანოვი.

სწორედ აქედან დაიწყო ხარებავის საბრძოლო გაფრენები. მტერი გმობდა, რომ მარცხდებოდა, მაგრამ მაინც არ ნებდებოდა. 1945 წლის ადრეული გაზაფხულია. საბჭოთა ასეტი დაფინებით ბომბავდნენ ფაშისტების მიერ სარაკოდ გამაგრებულ კენიგსბერგს. ნაიქვეშია: მოვიდა სეტყვა და დახვდა ქველი არც მტრის სახენითო არტილერია თვსდებდა. ერთ-ერთი საბრძოლო გაფრენისას მათ თიხი საბჭოთა ბომბდამშენი ჩამოავდეს. ერთ მთვანს პოლკის მეთაურის მოადგილე ზ. ზაიცვი და შტურმანი რ. ხარებავა მართავდა. მამაც მტურმანს იბლაბა გაუჭრა: კენიგსბერგის ხანახებში მოყვლილე კოვკასის პარტიზანებმა იპოვეს ზეზე მათოფრეწოლპარაშუტიანი და სისხლით მოსვლილი, 38 წლის რაჟდენი. მათ დაჭრილი თან წაიყვანეს და მხოლოდ თიხი საათის შემდეგ შესძლეს მისი გონზე მოყვანა. ერთი თვის თავზე იმავე პარტიზანებმა სანიტარული თვითმფრინავით მოსკოვში გაისტუმრეს მამაცი ქართველი მფრინავი, რომელსაც ტყინის შერყევა და რამდენიმე ჭრილობა ჰქონდა.

სათანადო, ხანგრძლივი მკურნალობის შემდეგ სამედიცინო კომისიის დასკვნა გულდასაწყვეტი აღმოჩნდა - მას სამუდამოდ ეკრძალებოდა ფრენა. უკან დარჩა სწავლისა და ბრძოლის წლები. მოგონებდა იქცა ჯილდოები: ორი სამამული ომის პირველი ხარისხის ორდენი, ერთი მეორე ხარისხის ორდენი, წითელი ვარსკვლავის ორდენი, 16 საბრძოლო მედალი და სხვა, მაგრამ მისთვის ყველაზე ძვირფასია მედალი „კენიგსბერგის აღებისათვის“.

ომის დამთავრების შემდეგ რ. ხარებავა, როგორც გამოცდილი საციალესტი და ორგანიზატორი, მუშაობდა კოსტრომაში, იაროსლავსკში და ბალტიისპირეთში განლაგებულ სხვადასხვა სამხედრო საწარმოებში. 1947 წელს დემობილიზებულ იქნა არმიიდან. მისი დაუცხრობელი ენერჯია და ორგანიზატორული ნიჭი მაინც თავის ასპარეზს ითხოვდა: 1948 წელს იგი დაინიშნა ქალაქ რაგაში მდებარე სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის დასასვენებელი სახლის დირექტორად.

1951 წელს იგი სამუდამო საცხოვრებლად საქართველოსკენ მოის-

წრაფვის და თბილისში მკვიდრდება. ჰყავს ორი შვილი. ვაჟი საქართველოს დამსახურებული ექიმი, აქტიური კი - ეკონომისტი. დიდი პაპა სამი შვილიშვილი ხარობს.

რ. ხარებავა საქართველოში დაბრუნებისთანავე უფრო მეტი ენერჯითა და ენთუზიაზმით აივსო. 1951-55 წლებში ნაციონალურად მუშაობდა საქართველოს ჰიდროელექტროპოქსების ხაზით. ზოლო 1957 წლიდან ამ ბოლო წლების მძიმე მოვლენებამდე იგი იყო ამიერკავკასიის სამხედრო ოქტის ოფიცერთა სამხედრო-სამეცნიერო საბჭოს თავმჯდომარის გენერალ. კალაძის მოადგილე ავიაციის დარგში. სწორედ ამ პერიოდში გამოირყვინებდა მისი ნიჭისა და შესაძლებლობების კიდვე ერთი მხარე - ურნალისტიკა.

იგი თავისი წერილებით, სტატიებითა და მოვლენებით აქტიურად იბეჭდებოდა „საქართველოს აღმშენებლის“, „თბილისში“, „ეკენი ტბილისში“, „ზარია ვოსტოკაში“, „კრანაია ზეზვდაში“ და სხვა. და რაც მთავარია, მისი უშუალო მონაწილეობით 16 კრებული გაიქვედა ომის თემატიკაზე...

- ბატონო რაჟდენ, - შეეკითხნენ მას მანდილოსნები ერთ-ერთ წვეულზე ზაზე, - რომელ საზოგადოებაშიც უნდა მთვხედო, თქვენ ყოველთვის კამოს, ვაკვირებასა და თავყინისკემას იწვევით თქვენი დიდი ასაკოვნებითა და შესაშური ახალგაზრდული გარეგნობა - შემართებით. თუ საიდუმლო არ არის, გვითხარით, როგორ აღწევით ამას?

გამოწრთობლი მკველ სამხედროს გულიანად გაეცინა.

- აქ რა საიდუმლო უნდა იყოს... თუცა ვინ იცის, შეიმძებლა ზოგიერთისთვის საიდუმლოსაც წარმოადგენენ. - უკვე სერიოზულად განაგრძობს ბატონო რაჟდენი, - მართალია, ყოველი დილით ფეხით საკაო მანძილს გადავივარ და კიდევაც წვეივარჯისზე ხოლმე სუფთა პაერზე, მაგრამ ეს არ არის მთავარი. მთავარია, კაცმა გული შურისა და მტრობით არ დაისნებოვნოს, ქონდეს რწმუნა, იყოს ბუნებით მხნე და ყოველთვის რაიმე სასაკეთო და საჭირო შრომაში იყოს ჩამბული. აი, ეგ არის მთელი ჩემი „საიდუმლო“...

ავიაციის პატრიარქის ცხოვრებისეული ეს სიბრძნე, ალბათ, ბევრს წავადადება, თუ დაუეჯებთ.

1939 წლის სექტემბერს ფაშისტური გერმანიის 50-ზე მეტი დივიზია, ათასობით ტანკი და თვითმფრინავი შეიჭრა პოლონეთის ტერიტორიაზე. დაიწყო მეორე მსოფლიო ომი, რომელიც 6 წელი გაგრძელდა.

მეორე მსოფლიო ომი მძინვარებდა ჩვენი პლანეტის 22 მილიონ კვადრატულ კილომეტრზე. ომში ჩაება 60-ზე მეტი სახელმწიფო.

არასრული მონაცემებით, მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში დაინგრა 2 მილიონი საცხოვრებელი სახლი. მარტო საბჭოთა კავშირში უსახლკაროდ დარჩა 25 მილიონი ადამიანი. ომით გამოწვეული საერთო ნგრევა ითხ ტერიტორი დროზე მეტად არის შეფასებული.

ოცი მილიონი ადამიანიდან, რომლებიც საბჭოთა კავშირმა მეორე მსოფლიო ომის დროს დაკარგა - ნახევარზე მეტი მშვიდობიანი მოსახლეობა და გერმანელთა მიერ დაბოცილი სამხედრო ტყვეები იყვნენ.

დიდ სამამული ომში საბჭოთა კავშირის მთელი მატერიალური დანაკარგი შეფასებულია 2 ტრილიონ 600 მილიონ მანეთად.

მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში ოთხმა დიდმა სახელმწიფომ - აშშ, ინგლისმა, გერმანიამ და საბჭოთა კავშირმა დაამზადეს 653 ათასი თვითმფრინავი და 287 ათასი ტანკი. სამამული ომის პერიოდში საბჭოთა მრეწველობამ გამოუმუშავა 488 ათასი საარტილერიო ქვემეხი, 137 ათასი თვითმფრინავი, 104 ათასი ტანკი და თვითმავალი საარტილერიო დანადგარი.

საქართველოდან სამამული ომში განვეული იყო 700 ათასი კაცი. აქედან მინარ დაბრუნდა 300 ათასამდე. ეს იყო უზარმაზარი დანაკლისი ჩვენი ქვეყნისათვის.

ანა ახმატოვა
1889-1966

და დაბეჭა ქვაღაცეული სიტყვა,
ჯერაც ცოცხალ, ჯერაც მფეთქავ
მკერდზე.
არაუბელს, ხომ ვეშხად დიდხანს,
ჰოლა, შედთან გამკლავებას შევძლებ.

უაძრავი საქმე მელის ახლა,
მე ცხოვრებას დღეს ხელახლა ვიწყებ,
მახსოვრობას გულში დავცემ
ლახვარს,
რათა სული უგრძობო ლოდად იქცეს.

თორემ... ჩემი ყრუ ფანჯრების მიღმა
მოზიემე ზაფხულის დღე ბწყინავს,
ხომ ვწინასწარმეტყველებდი იღბალს –
სხივმოხილ დღეს და ცარიელ ბინას.

ლამარა ბაბუა

სამოცდაათიანი წლების მიწურულს რედაქციაში ხშირად ნახავდით სიმბათიური გარეგნობის მოხუცს. უჩვეულოდ მოძრავი იყო, ცოცხალი. ყველას მოიკითხავდა, მანდილოსნებს აუღივებდა ხელზე ეამბორებოდა.

როცა იგი ახლოს გავიკანთი, გავგოცდით. პროფესიით ინჟინერს, მრავალი წელი დიპლომატიურ სამუშაოზე გაუტარებია საზღვარგარეთ, კერძოდ, იტალიაში. ძალზე საინტერესო მოსაუბრე იყო.

ეს მოხუცი ვასილ ჩაჩანიძე გახლდათ. იტალიაში მუშაობისას და, საერთოდ, საზღვარგარეთ ყოფნისას, მას მრავალი საინტერესო მასალა მოუპოვებია საქართველოს ურიდირთობის შესახებ საზღვარგარეთის ქვეყნებთან. ბევრი რამ იცოდა იმ ქართულ გამოჩენილ ადამიანებზე, რომლებიც საზღვარგარეთ მოღვაწეობდნენ.

მან შეინახა და ქართულ ხალხს ვააცნო მიხილ თამარაპილის, გრიგოლ ფერაძის, გრიგოლ რობაქიძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ნაკლებადცნობილ მასალები, აღმოაჩინა და ქართველ ერს გაუცოცხლა მრავალი უძველესი ქართული ხელნაწერი, შექმნა კონკრეტულ მასალებზე დაყრდნობილი საკუთარი ვერსია თამარ მეფის საფარული საფლავის შესახებ და სხვა. არაერთი საინტერესო ნივთი აუტყობა, შესანიშნავი გამოკლევვა მიუძღვნა ნიკოლოზ ბარათაშვილის, კერძოდ, 1974 წელს დასტამბა ბრწყინვალე ილუსტრირებული წიგნი „ნიკოლოზ ბარათაშვილის პორტრეტის გამო“...

უთოდ, ამ დროს გაიცნო ცნობილი პათანატომი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი არკადი ჯორბენაძე.

ერთ დღეს ბატონი ვასილი რედაქციაში მოვიდა და მასავით სიმბათიური, ინტელიგენტური გარეგნობის მოხუცი მოიყვანა თან.

– გაიცნეთ, ეს პროფესორი არკადი ჯორბენაძეაო...
– ჩვენ მოხუცნი ვარ, – მითხრა ბატონმა ვასილმა, – ვინ იცის, რა ზღბეა... ამ კაცმა თავისი საკუთარი ხელებით ჩაასვენა საზამთარისო სასუფეველში ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნემტი.

მივხვდი, რას ფიქრობდა ბატონი ვასილი. მას აღრეც უთქვამს: – არ მინდა არკადი ჯორბენაძის მონაყოლი დაიკარგოსო...

იმ დღეს ბევრი ვისაუბრეთ. სიტყვა-სიტყვით ჩაიწინერე ბატონი არკადის ნაამბობი, შემდეგ კი ხელი მოვაწერინე ჩემს

პორის პასტერნაკი
1890-1960

აბაღალიწი

შეღამდებდა ჩემი დემონიც
აქევა, განვლილი საზღაურს ვუზღავ,
მე წარსულს ვსინჯავ მწარე გემოთი
და გარყვნილების ხსენება მუსხხავს,
რადგანაც კაცთა ჟინს დავემონე,
ქარაფშუტობა შევიტკბე ურცხვად.

გაღის წაბები და ჩქარა სულაც
დადგება აპი დემონით სავსე,
მაგრამ მანამდე ავსებულ სურას –
ამ ჩემს სიცოცხლეს დავამსხვრე
ქაზე.

ჩემო მოძღვარო, მხსნელი იესო,
ჩემს სამკვიდრებელს მეჯერა,
ბოლომდე.

მარადისობის მაღლი მიეცხო,
თითქოს სათხვეულს ამოჰყოლოდეს
მარადისობა ჩემსას, იესო.

რა არის ცოვადი მიოხარი, გვედრებ,
რა საიკვდილი ან ვიჯავობები,
რადგან მერგუნა ასეთი ხედრი –
შემოვგზვო შენ და მოხვევნი
შემოვგზარდე როგორც ხე წელად
და გულში ჯავრიც ჩაყვო თხერი.

გონდაკარველი შენ გადმოვხვადე,
შენი ტრეფები მიივს მუხლებზე,
ჯვარს მოვგზვო თოხად განტოტილს
– ალბათ ვსწავლობდა ჯვარის
მოხვევას
და... დასამარხად შენს ტანს
ვაკობდი.

გაღლი უნს თანამოქმთა

ჩანანერზე (ახლა მისი მონათხრობი ჩემს არქივში ინახება).

აი, ამ ჩანანერის სრული ტექსტი. ვფიქრობ, იგი დაინტერესებს მკითხველს:

...დადგებით და საშალო სკოლაში სწავლის დროს ქართველი ერის სხვა დიდებულ მწერლებს შორის ნიკოლოზ ბარათაშვილი მოსწავლეების განსაკუთრებული სიყვარულით სარგებლობდა, მის უკვდავ ქმნილებებს უდიდესი ყურადღებით და გულმოდგინებით ვსწავლობდით.

მისი ბიოგრაფიიდან ვიცოდი, რომ დიდი გვარის შთამომავალს, პირად ცხოვრებაში ხელი მოეცარა. ჯერ კიდევ ძაბუქმა სიცოცხლე სამშობლოს გარეთ დაასრულა – ქალაქ განჯაში, ისევე ეკლესიის გაღვაწეში დასაფლავეს, სადაც თითქმის ნახევარი საუკუნე დაჰყო.

არაერთი ცდა სამშობლოში პოეტის ნემტის გადმოსვენებისა, უშედეგოდ მთავრდებოდა. ქართველი ერის სასუკარი ოცნება მხოლოდ 1893 წლისათვის იქნა ახსრულებული დიდი ილიას ინიციატივით და მხრუნელობით. მეფის ჩინოვნიკობა დიდი ყოყმანის შემდეგ დააკმაყოფილა ქართველთა მოწინავე საზოგადოებრიობის დიდი ხნის თხოვნა და სასიქადლე დამუშობილის ნემტი სამშობლოში გადმოსვენეს. ამას ხელი შეუწყო იმ გარემოებებმა, რომ იქ, სადაც პოეტის ნემტი განისვენებდა, ახალი გზა უნდა გასულიყო.

განჯრის იმდროინდელმა მეთაურმა იაკობ ტატიშვილმა ეს ამაზგი დამუშობებიც აცნობა განჯაში მონუმტავი სოლომონ დოლიძეს, რომელიც ხშირად ავ ზაენიდა კორესპონდენციებს თბილისის ჟურნალ-გაზეთებში. ამ საკითხებზე მისი ცნობა გამომკვნიდა ვახუტ-ავგურის „ერთ-ერთ ნომერში, რამაც სათანადო შედეგი გამოიღო. სწორედ ამ ცნობას იხსენებს აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი იაკობ ტატიშვილის შვილთან იმ დროს თბილისის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის სულ სხვა ვითარებასთან დაკავშირებული საუბრის დროს, სტუდენტთან – ირაკლი ტატიშვილთან. (საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი). აკად. ივ. ჯავახიშვილი მაღალ შეფასებას აძლევს იაკობ ტატიშვილის საქმიანობას ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნემტის სამშობლოში გადმოსვენებისათვის.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნემტის თბილისში გადმოსვენებას იგონებს ალექსანდრე ჭყონია, რომელიც ამ საქმის ერთ-

წყნარია ხმაური

აქ, ამ ზღვისპირა ქალაქში ჭია მოწყენილობის, გულს რომ მიღრღინდა გაქრება, როცა მოვისმენ შრიალს ლაბის წაღების ხმა და სარკელში ზღვათა სიღრმიდან.

თუკი მიუვადე ყური კირკიტა, ზმელეთზე მსუნთქავს დაიჭურ ჩქაძებს, ეს ზღვის ხმა არის - წყალთა სიღრმიდან სულის საოხად აგზავნის დამე.

ეს ხმა მოჰყვება ამ მშვიდ ტაროსებს, დღე გადის, გრძობა მრჩება ისეთი, - თითქმის ფაქიზი მინის თაროზე ცარიელ ჭქვის წკარუნს ვისმენდი...

და მერამდენად, უკვე ვინ იცის, უკუნ ღამეში სარკელს გავაღებ, და მარტო ვრჩები ზღვასთან პირისპირ, ვუჭვრეტ უწყნარეს ქვეყნის სანახებს.

და უკვე მესმის არა ზღვაურის ჩქაძი, არამედ სულ სხვა ხარება - ჩემი სამშობლოს წყნარი ხმაური, მისი გულისთქმა და მღელვარება.

მას ერწყმის ხმები და ელფერი ადრე რომ შეწყდა და ვინახავდი - პუშკინისეულ ლექსთა ჟღერება და ხშირი ტეგრის გრვეინვა, დაღაბი.

ამ ბეგრებს მაღლი დღევს უცნაური - დევნილისათვის ლოცვა-კურთხევა, თოიონდ არ ისმის წყნარი ხმაური დღისით - ფუსფუსში ქრება უთქმელად.

სამაგიეროდ ღამის უკუნში ჩვეუ იღვრება ეს ხმა გრძნობა - ისევე სამშობლოს წყნარი გუგუნე უკვადებებიდან გამოღწეული.

თარგმანად ნარო ბუხნიძემ

მინა მახილვს მშობელი...

ერთი მთავარი მონანივე იყო. საფლავის ხუთი არშინის გათხრის შემდეგ გამოჩნდა კუბო, ცხედარი სამოქალაქო ჩინოვნიკის მუნდირით, რომელიც ხელის შესებით ადვილად იშლებოდა. შედარებით კარგად იყო შენახული ქართულად შეკერილი ნაღბის ტყავი, ღანჩა და ქუსლები. ხელის შესებით ისინიც ერთმანეთს ადვილად სცილდებოდა. ყველა დასახელებული ნივთი და მუნდირის ღილები ცალკე იქნა წამოღებული ნერა-კითხვის საზოგადოების ნივნსაცავში. როგორც თავის, ასევე ტანის ძვლები კარგად ყოფილა შენახული. ჩონჩხის ანთროპომეტრიული შესწავლა არ მოუხდენიათ. ნეშტის დათვალიერებას ესწრებოდა ქალაქ განჯის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებიც. პოლიცემისათვის მიერ შედგენილი სათანადო ოქმის პირი ამ საქმის მესვეურებს გადაეცა. წარმოითქვა სამგლოვიარო სიტყვები და კუბო ძვირფასი ნეშტით მხრებით (და არა ეტლით, როგორც განზრახული იყო) მიიტანეს რკინიგზის სადგურამდე.

* * *

იმდროინდელმა მონანივე საზოგადოებამ მანაც ვერ მიადნია საბოლოო საწადელს. მეფის სატელიტებმა აკრძალეს პოეტის ნეშტის დაკრძალვა მთაწმინდის პანთეონში. იგი დაკრძალეს დიდუბის პანთეონში, სადაც თითქმის 45 წელს განისვენებდა...

ქართველი ერის, მისი მონანივე საზოგადოების ოცნება მხოლოდ ჩვენს დროში ასრულდა. შეიქმნა კომისია პოეტ ალიო მამუკილის თავმჯდომარეობით ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნეშტის დიდუბიდან მთაწმინდის პანთეონში გადასაცემის მიზნით. კომისიაში შევიდნენ ჩვენი ქვეყნის მონანივე დამაინები - მწერლები, მეცნიერები, კულტურის მოღვაწენი.

ამ დიდად საპატიო საქმის სათანადო წესისამებრ შესარულდება კომისიაში მიწვეული იყო თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის პათოლოგიური ანატომიის კათედრის გამგე, პროფესორი ვლადიმერ ჟღენტი. ჩვენს მასწავლებელ პროფ. შოენტიან ერთად წილად წილად პატივი მონანილობა მიმეღო ნიკოლოზ ბარათაშვილის ნეშტის დიდუბიდან მთაწმინდის პანთეონში გადასაცემის მიზნით.

შეთანხმებისამებრ, 1938 წლის 15 ოქტომბერს დილაადრიან დიდუბის პანთეონის ეზოში თავი მოიყარეს კომისიის წევ-

რებმა. ამ საქმისათვის სპეციალურად დაქირავებულმა მუშებმა გათხარეს პოეტის საფლავი. საფლავში აღმოჩნდა მთლიანად დამოლილი კაკლის ხის კუბო, რომელშიც «ცინი» კუბო იყო მოთავსებული. ცინის კუბო (სიგრძით 97 სანტიმეტრი, სიმაღლით 25 სანტიმეტრი, სიგანით 56 სმ), რომელშიც პოეტის ნეშტი იყო მოთავსებული, კარგად იყო შენახული. ვახსნიხას მასში აღმოჩნდა უწესრიგოდ მოთავსებული ჩონჩხის ძვლები, რომლებიც გადატანილ იქნა სპეციალურ მაგალიზე. ჩონჩხი დაწვრილებით შევისწავლეთ და შემდეგ დავეყეთ მისი აწყობა. ძვლების დათვალიერებისას ნათელი გახდა, რომ ჩონჩხის ძირითადი შემადგენელი ნაწილები, ვარდ მცირე მოცულობის ძვლებისა, შედარებით კარგად იყო შემონახული. განსაკუთრებით ყურადღება მიიპყრო მარცხენა კიდურის წვევის ძვლების საკმაოდ შესამჩნევმა შემსხვილებამ წვევიკოჭის სახსრის სიახლოვეს, რაც უთუოდ მოტეხილობის შედეგად განვითარებული დაოკოების შედეგად უნდა ყოფილიყო. აღდგენილი ჩონჩხი ჩაეასვენეთ სპეციალურად გამზადებულ კუბოში, რომელიც ქართველმა მწერლებმა და მეცნიერებმა ყვავილებით შეამკეს. სათავსებელი პოეტის ნეშტი ქართველმა მხრებით მთაწმინდის პანთეონში ატანეს ახალ განსაცემებელში - მთაწმინდის პანთეონში.

სამშობლოდან დაპოვებით მარტოებში გარდაცვლილი პოეტი, რომელსაც მამონ ახლოებლთა ცრემლიც კი არ ღირსებია, შემდეგ ცხარე ცრემლით დაიტირა მისმა მშობელმა ხალხმა და თავის უკვდავ შვილთა განსაცვენებლის წმინდა მიწას მიიბარა, მინას, რომელიც ასე ძლიერ უყვარდა დიდებულ მგოსანს...

1973 წლის 27 მარტი, თბილისი, პროფესორი ა. ფორბენაძე.

სხვათა შორის, ბატონმა არკადიმ ისიც მოგვითხრო, რომ მან საგანგებოდ დათვალა პოეტის თავის ქალა, გაზომა სახის ძვლები და რამდენადაც დროის ასეთ მცირე მონაკვეთში შეიძლებოდა ამის გარკვევა, ფიქრობდა, რომ ნიკოლოზ ბარათაშვილის პორტრეტის ის ესკიზი-ჩანახატი, რომელიც მის სკოლის მეგობარს მიხეილ თუმანიშვილს მუსურულბოძა, შეესადაგება პოეტის სახის მოყვანილობას, თვალის განსწავლავს. თუმცა, თავის დროზე გადაწყვეტილი იყო რღვი მცენიერ-ანთროპოლოგის გერასიმოვის მეთოდით აღედგინათ ნიკოლოზ ბარათაშვილის პორტრეტი. მაგრამ მოგვსენებათ, თუ რა დრო იყო 1937-38 წლები და ეს არ მოხერხდა...

ნელი ოქროპირიძე ბავშვებთან

ზენაარის ბოძებული ღვთიური ნიჭი – სხვა რა შეიძლება დავარქვათ ამ უზადო ხელოვნებას, ჯადოსნური სამყაროს ხიბლს რომ აზიარებს დიდსა თუ პატარას.

არა, აქ ისტყვეები ნამდვილად უძღურია – ის თავად უნდა ნახო, შეიგრძნო, გაითავისო.

„უსულო საგნებს სული ჩაებერე, ავახშიანე ლოდები კლდისა“, – ჩვენს თვალწინ თითქოს ვაჟასეული სამყარო ხშიანობს უფრო თვალხილული და მისანვდომი, უფრო ფაქიზი და ხელშესახები – პატარების, ამ ყველაზე სათუთი და მგრძნობიარე არსებების ზღაპრული სამყარო.

– მთავარია, ბავშვს გაეუღვიძოთ ბუნების სიყვარული, შემდეგ კი ის თავად დაინახავს იმ სილამაზესა და მშვენიერებას, რომელიც მის გარშემო, ბუნებაში არსებობს. ბავშვის ფანტაზია ხომ უსაზღვროა და როგორც ეგზიუპერი ამბობდა – „ყველაფერი ბავშვობიდან იწყება“ – იგი ამ ფანტაზიით თვითონ ქმნის ზღაპრებს, – გვეუბნება პატარების უსაყვარლესი მხატვარი და საგამოფენო დარბაზისაკენ მივიძღვება.

ვინც საქართველოს სახალხო მხატვრის ნელი ოქროპირიძის შემოქმედებას მეტ-ნაკლებად იცნობს, გულგრილად ვერ ჩაუვლიდა აპრილის თვეში აბრიალებული გაზაფხულის მხატვრისეულ ლამაზ ცდუნებას და გაფართოებული ბავშვის თვალებით თვითონაც სულმოუთქმელად შეიგრძნობდა იმ სამყაროს, რითაც ასე ლაღობდა და კეკლუცობდა ბევრისმომსრნე გალერეის კედლების ყოველი მტკაველი.

როგორც ცხრა მისი წინამორბედი, რიგით მეათე პერსონალური გამოფენაც მხატვარმა პატარებს მიუძღვნა.

პირველ გამოფენასთან ოთხი ათეული წელი ამორებს, დაუღალავი ჯაფის, ძიებისა და მიგნების მთელი ორმოცი წელი.

პროფესიით მოქანდაკე საკავშირო ფონდის მიერ შეკვეთილი თავისი სადიპლომო თემის „დედის“ სამმეტრიანი ქანდაკებითა და შემდგომში შექმნილი მცირე პლასტიკის რამდენიმე ნიმუშით თითქოს ერთგვარად ემშვიდობება მონუმენტურ ხელოვნებას და მთელი არსებით თოჯინურ სამყაროში გადმონაცვლებს.

ამის მიზეზი, ალბათ, მართო სახელოსნოს უქონლობა არ უნდა იყოს. ეს უფრო მისი შინაგანი ბუნების მრწამსში უნდა ვეძიოთ.

ბუნებაში და ჩვენს ირგვლივ არსებული სხვადასხვა მასალის საოცარი შერწყმა და ამტყველებება, – აი, რა არის მისი მუშაობის მთელი საიდუმლო.

ძნელია, მხატვრის რომელიმე ნამუშევარზე გამოყოფით ისაუბრო, თვითოეულ მათგანზე იმდენი ამაგი მიუძღვის, მათ „მორთვა-მოკაზმვასა“ და „სულისჩადგამზე“ იმდენი უფიქრია, ყოველი მათგანი შვილივით უყვარს.

რკო და გირჩი, ხის ქერქი და თხილის ნაჭუჭი, კაკალი და ჰაეროვანი ბუმბული, კორძი და ქსოვილის ნაკუნები – აი, ის ატრიბუტები, რომელიც ქმნის ოქროპირიძისეული თოჯინების მთელ გალერეას.

„ნელი ოქროპირიძის გამოფენა ბავშვებისათვის“

ტუბი შვილთაშვილები

ზღაპრული სიზმარია, ხოლო დიდებისათვის ბავშვობის ზღაპარი და დიდი, ნამდვილი ხელოვნება“ – ვკითხულობთ შთაბეჭდილებათა წიგნში და რაოდენ ნიშანდობლივია, რომ ეს ამონარიდი მხატვრის პირველ გამოფენას ეკუთვნის; იმავე წიგნში ჩანერილი ლადო გუდიაშვილის, ალექსანდრე ქუთათელაძის, უჩა ჯაფარიძისა და სხვა ხელოვანთა აღწერითავე სტრიქონები ახალგაზრდა მხატვრის უზადო ნიჭსა და მდიდარ ფანტაზიაზე მეტყველებს.

– რკოში თუ ამდენი ესთეტიკა იყო, როგორ ვიფიქრებდიო, – მოხდენილად შენიშნავს ლევან გოთუა.

– თვით მასალა მამდევს იდეას ამა თუ იმ მინიატურის შესაქმნელად, მასალიდან იძერნება ტიპაჟი – ამბობს ქალბატონი ნელი და დასძენს – მთავარი ლაკუსი კი ჩემი შემოქმედებისა ბავშვებისა და მათ შორის ჩემი სამი შვილთაშვილის უსახლერო სიყვარულია.

მართლაცდა, შეუძლებელია დიდი სიყვარულის გარეშე ასეთი რთული და შრომატევადი საქმის კეთება. ულამაზესი აპლიკაციები არა მარტო მომხიბვლელი ფერებითა და კომპოზიციებით, არამედ მიმზიდველი სიუჟეტითაც ერთნაირად იზიდავს ყველა ასაკის დამთვალიერებელს.

„ცეკვა ქართული“, „ლუარსაბი და დარჯანი“, „ცნობისმოყვარენი“, „ვეფხვის წელიწადი“, „ჩემი ნებიერა“, „მოავარაკენი“, „ძაღლები და პატრონები“, „წეროს გასამართლება“, „ქალმერთი დალი ნანადირევით“, „თხა და გიგო“, „პატარა მეთევზეები“, „ახალი მზიური“, სხვადასხვა თოჯინები... რომელი ერთი ჩამოეთვალათ. ყველა ერთად და თითოეული მათგანი ნამდვილი ხელოვნების ნიმუშია. ეს მშვენიერი სამყარო კი ჰაერივით სჭირდებათ ჩვენს მოზარდებს საზრდოთ და საგზალად.

კორნის ხის ქერქისგან „გამოქანდაკებული“ ხუროთმოძღვრული ძეგლები – „კრემი“ და „ძველი თბილისი“, „ციხე-სიმაგრე ფშავეში“, „მეტეხი“ თუ „ალავერდი“, „ანჩისხატის ეკლესია“ და მრავალი სხვა – ბავშვები საქართველოს ისტორიას ეცნობიან.

ამიტომაც ათი პერსონალური გამოფენიდან ზოგი საკავშირო იყო, ზოგს კი საზღვარგარეთ მოუხდინა მოგზაურობამ.

მარტო ის ფაქტი რად ღირს, იაპონიაში, – სადაც სათამაშოებიც კი ტექნიკის უახლესი მიღწევების ნიმუშია, – ნელი ოქროპირიძის გამოფენას მთელი ერთი თვე დაეთმო.

ნიჭიერი მხატვარი მარტო ესკიზებითა და გა-

მომსახველობითი მუშაობით როდი კმაყოფილდება. მის მიერ შექმნილი დიაფილმები, თოჯინური და მოკლემეტრაჟიანი ფილმები, რომელთა რეჟისორი, სცენარის ავტორი და მხატვარი თვითონ არის, აგრეთვე პიესები თოჯინებისა და მოზარდ მაყურებელთა თეატრისათვის ნელი ოქროპირიძის მრავალმხრივ და ფართო დიაპაზონს წარმოაჩენს.

ვინ არ მოხიბლულა მისი სატელევიზიო გადაცემების ციკლით ხელმარჯვე ბავშვებისათვის: „იქნებ შენც გააკეთო“, „ჩხირკედელას სახელოსნო“, „ფანტაზია და მარჯვე ხელები“, რომელთა საფუძველზეც შექმნა ბავშვების ხელმარჯვილობის სახელმძღვანელოები: „ჩხირკედელას“ „ყველაფერი ბავშვობიდან იწყება“, „ფანტაზია და მარჯვე ხელები“, საბავშვო მოთხრობებისა და ზღაპრების კრებულები, მხატვრის ჩანაწერები ესთეტიკურ აღზრდაზე...

და რაოდენ გულდასაწყვეტია, რომ ის სატელევიზიო გადაცემები, ბავშვებიცა და დიდებიც ერთნაირი მოუთმენლობით რომ ელოდნენ, კარგა ხანია დავიწყებას მივცა. არა და ამით ჩვენს პატარებს სულიერი საზრდოთ კარგა მოზრდილი ულუფა გამოეცალათ.

და კიდევ ერთი: იქნებ ახლა მაინც მოხერხდეს მხატვრისათვის სახელოსნოს გამოყოფა, სადაც ხელოვანი მარჯვე ხელების მუდმივ გამოფენას მოაწყობდა; ეს კი, თავის მხრივ დიდ სამსახურს გაუწევდა მოზარდ თაობის ესთეტიკურ აღზრდას.

სხვა მხრივ ქალბატონ ნელი ოქროპირიძის ღვაწლი საკმაოდ დაფასებულია სხვადასხვა ჯილდოებით. სულ ახლახან კი მხატვარი ღირსების ორდენით დაჯილდოვდა. ბუნებრივია, ის ხომ ერთადერთი მხატვარია, ვინც აპლიკაციური ხელოვნება შემოკრიბ პოეტურ სიმამლემდე აიყვანა და მას ფერწერული ყღერადობა შესძინა.

ვანკა ტებლაძის მინი თავისი სოფლის საავადმყოფოში იწვა. თორმეტჯერ წაწვივის წყალში. იწვე თავისთვის. მაგრამ საავადმყოფოში ვიღაც კაცი მოვიდა რაიონული ცენტრალად. ექიმმა ვანკა განაოხდა. მან და იმ კაცმა ერთად ატრიალეს ვანკა, ხოლს, მუცელზე ხელი აკერეს, ზურგზე უტყუანეს... რაიონული კაცის ერთმანეთში და ვანკას უხორცეს:

- წახლა ჭალკის საავადმყოფოში?
- არაა? - ვერ ვიცი ვანკა.
- იმ დაწვეში. იქაც ისე დაწვეში, როგორც აქ. აი... სერგეი ნიკოლაივი გიმეორხავლეს.
- ვანკა დაიბნა.
- ჭალკის საავადმყოფოში კარგად მოაწყვეს. იქ თმბატური ავადმყოფი დაარქვეს.
- სადა თმბატური ავადმყოფი? - კითხულობდა მეღდა.
- ეწყვეა ალბათ ტუალეტში, - პასუხობდნენ ვანკას ზმებები, - სად უნდა იყო სხვაგან.
- ისევ უწყობ? რა უფუო, რა უფუო მავს, მაგ თემატურს...

ვანკას მინეღამდინარე არ მოსწონდა ჭალკის საავადმყოფო. პალატის მეზობლებს ვეფადმყოფი მოუყვა, რაც ცხვირებში გადახდენიდა. გასულ წელს როგორ უნდალდა მართვის უღლების წრამიძეა, როგორ ჩამდარა ერთხელ მანქანით...

- ყინული წინ უყვეა ვინ იყუზებოდა, ა, - გორაკითში, მე კარბოზე ვავილე, გასს მოფუტაბ... უყვე კვეთის წყავლი!... - ვანკა მოყოლდა ბარის ჩქარობდა, ხელბენ იქნებდა, თორ ამბილად მუიერზე ხტებოდა. - წყავლი!... თითისი გორაკიდან დაღვეში წყალი საქარებ მინაზე ურტყამს! კარბებში ყინული გაიხორბა. მიღვიარდა მედივიარძობის, კარს ვერ ვაღვე. უყვე ვერკავი კაბინში. მოქმედებ ხელის დაფურთხი მოუკავი კაცი, გამოქმეტირი კაბინიდან და მივიხებ უღლებდა...

- შენ თითისი ისა... თითისი ბაბინი მოხვდითო. გამოქმეტირი, მივიხებდა-მოვიხებდე! - ნუ ვეატყუებ ერთი!

ვანკამ საწოლთან წაშოიწია და თვალბინ გაკვირვებით დაატყვა:

- მე ვატყუებო? - კარგა ხანს სხვა სიტყვაც კი ვერ მომეხდა - თითისი... რას ამბობს რაში მჭირდება მოტყუება. თითისი...
- მარბოლაც, შეხედვლით ვანკას და მამინეღ მიხვდებოდა, რომ მას საერთოდ არ შეეძლო ტყუილის თქმა. ამასაც ხომ თავისი უნარი უნდა!
- მერე, მერევე გააატყუელე, ვან. ნუ ამცქვე უწარბლებს!
- ავებოდე ზვით და ტბადებო - ლურჯი ხანგრეტია. რაშიც მე ჩავვარო!
- იქ მივარო, რამდენ ხანს იყავი წყალში!
- ახა რა იყო? ალბათ ცოტა ხანს. ეს მე ვამივრტყელდა მოყოლა თორე. თანაც მაწყვეტირებთ.
- მერე, მერე?
- ერთი სიტყვა, გამიქმეტირი. უყვე მობობდნენ ჩემსედე. შემოვიყვანს პირველივე სახლში...
- არაი, ხომ, მაშინვე!
- გერ ლიკვილითი დაშობილე. მთელი ცვირა, წითლი მთიკის! სურთ ვაყრბ. მერე არაიყვისთვის ვანკამ...

...ვანკამ ვერც შეამჩნია, როგორ შემოებარა საავადმყოფოში. საათობი იდნ და წაგებარასთან და უყუბრებდა, რა ხედილდა მისი ღელისა და გარნიბისთვის უცნობ ქუჩაში. ურბანური იყო ქუჩა: ხმალურიბდნენ, ვეკორდნენ, გრუნბენთვის არ უსმენდნენ. ვეულა ჩქარობდა, მაგრამ იმის გამო, რომ მაღალბინ ერთმანეთს ჰგავდნენ, ისე ჩანდა, თითისი არასადღა არ მიდიოდნენ და რაილაც ვაგებებოდა დარბობდნენ ერთ ადგილზე. ვანკამ დაღმ შეამჩნია მხარა ქუჩის, ხახლის, მანქანების... თუ ვიღაც მოაუღებდა, უნებში ვიდევანეცეტო ტურბანს დაინახავდა, ვანკა მუიერით მიავიღებოდა. ისე კი ვეულა ერთმანეთს ჰგავდა. ვანკას დარბი მოერია. მარტოდ იგჩინოს თავი.

და როგორი იყო მისი გაცნობრება და სიხარული, როცა ვანკამ მძკვეით ამ რიკაშიში უღებ დაღდა დაინახა... იგი ვატყუებებით გადმოიღოდა ქუჩაზე,

ავებო-იქით იხედებოდა, ეწინოდა. ოპ, გენაცვალე შენ, გენაცვალე რა ღრბს გამომეხება!

- დედა მოიღის! - მხიარულად დაივიერა მან პალატაში.

ეს ისე მოულოდნელი იყო, აღმამარბობა სიხარულმა ისე ღალად ამოხტიე, რომ ვეულას გაეციონა.

- სად, ვანკა?
- აი იქ იქ, ჩანაინი! - იგი ფანჯარაზე გაღვიკოდა და დაივიერა! - დედა!
- წადი, მუხები კვეთი, - უთხრეს ვანკას, - თორმე არ შემოიხევი. დღეს არაა მიღების დღე.
- შემოუხევი! ეტყვის, სოფლიდან ჩამოველი... - დაწვეუბები ხიზიხიზი.
- შემოუხევი მამა! თუ ის ღდას, გამბარბი და წითელთვალბებინა რომაა, რას შემოუხევის!
- ვანკა კვეთი დაეწვი.
- დედა უყვე იმ გამხვად წითელთვალბებინათ იღვდა და ტბეწეწობდა. წითელთვალბებინი არც კი უსმენდა.
- ჩემთანა! - შორიდანვე დეუძახა ვანკამ. - დედაჩემბა!
- ორბმბათოს, შბბათოს, კვირას, - გულგრილად ჩამოტყა წითელთვალბებინა.
- დედას ვაფარბდა, ვანკა რომ დაინახა და მის შეხვერბად წავიდა, მაგრამ წითელთვალბებინამა შეახვერა.
- უნა.
- ჩემთან არის, ჩემთან! - დაუყვირა ვანკამ. - რა მოვიგებო!
- ორბმბათოს, შბბათოს, კვირას, - ისევე ჩამოტყა იმ... მეკარე, თუ რას ეტყობან იქ.
- არ ვიცლი, არ ვიცლი, - შეუხვეწა დედა, - სოფლიდან ჩამოვედი... არ ვიცლი, ამხანაგო. დავეფხები, რა იქნება, ვეგრ ცოტა ხანს...

ვანკა უხავიზინი

ვანკას ურეველოდ ვაუვიერბა, - მან უწარბდემა მიაკვი ამას, - რომ დღდას ერთბაშად ვაუსაწყლდა ხმა, როგორღაც დასწყოლა-საწყლონი, ჩვეულდა-საწყალი გაუხლდა... ვანკას შერტყება, ასე დამამცირბებდა რომ იხეწეწებოდა დედა და თხოვა გატყუმბეულოყო.

- გამხმე, დედა.
- ფუსინი ავირ მანახავს, რა მოხდა!
- ვარბმედი! - ისევე თხოვა ვანკამ. - ამხანაგო, - თავაზიანად და ღრისების გრძობით მიმბრბომა მძმეგარეს, მაგრამ მეკარეზე არც კი გამბიხებდა მისკენ - ამხანაგო! - აუწია ხმის ვანკამ - თქვენ ურბენბინ!
- ვან, - გამაფრთხობლბდალ თქვა დედამ, შეილას იცნობდა, იცილდა რომ ადვილად ახერბრებდა ხათბალონი ვანკევის.
- წითელთვალბებინი ისევე გულგრილად იუფერბოდა ვანკაზე, თითისი მის გვერდით არაივ იღვდა და არც არავი თხოვდა ვანკაზელად და შვიგინბიაც.
- წაშიდი, იქ დავეცი, - მოსეს ბორკბებინი სირმედილთ უთხრა ვანკამ დღდას და ურეწა მერბინ მეკარეს უნა, და მეკარეს ახლოს გაუფარა.
- უ-ვან, - ზიზლით თქვა მეკარეზე, ვანკას სახელოში სწულდა და მისი ბობრუნება სკადა.

ვანკა სწორად ამას ელდა, როგორც კი წითელთვალბებინა შეხებო, ვანკამ უხლას აკვირთ შევერბდა მოყოლა მისი ხელი და ტყვის დაეწეებულბდა, მაგრამ ერეკილვე მშვიდმა, დღდას უთხრა:

- იქ, იქ, იმ მერხზე!
- მაგრამ ვანკა იმასაც ელოდა, რომ წითელთვალბებინა ურბინდებ დაეკრებდა. წითელთვალბებინამა მართლვე დაეკრა. ზოლიანი ზოლიანი საყვებზე ჩამბლაღებდა და მტკიუნეულბდა მიქცია. ვანკამ ხელი ჩაავლებ მის ხელს და ისე მოუქიარა, რომ წითელთვალბებინამა მობი დალო.
- ერთხელ კიდე ვეუბნებთ, თუ ხელბებს რა ვაჩერბო... - პირბობანი სახეში მიახალა ვანკამ ხმბდალბდა, მაგრამ უყვე ვერ მომბინა საპირის სიტყვებში - მე შენ... მე თქვენ სერიოზულად მოველაპარაკებთ.

- ვან, - ლამის ტირილით შევეკრებოდა, - ღმერთო, ღმერთო!

- დავკე! - უთხრა მას ვანკამ ოღნავ ჩამწეული ხმით - იქ დაქეტი. მომიყვიე, როგორბა საყვეწეწე...

წითელთვალბებინი ერთბას დაინეული ღოდა, შემდგომ მისი მოვერა და მთელი ხმით ივიერა:

- სიგრეველი ზოხვევა სერევენამა... აქეში თავს შეხმსინა!... და იქ ვანკაზე ხელბინ, თითისი ბორბენული ვივის დაბრბა იყო საპირბო, და ვანკაკენ წავიდა. ვანკა ადვილზე იღდა, მაგრამ რტიინად და იძინა და ქვემდინ უტყვეროდა წითელთვალბებინამა ამ მზერამ წითელთვალბებინა შეაჩრა. მან მიიხებ მოიხებლ და ასე დაივიერა! - სტრევენე!
- გვერდითა ოთახიდან გარბდნენსავსეი თვიზინა ღვითანი ვესტრევენე გამბობრბა, ხელში ფუნთუზა ბეჭირბო...
- რა მოხდა? - იცნობა მან, ვერ ვიციო, სად იყო თვალსხმა, ვინ ვის ეხმნობდა თუკ.
- აქეში! - დაივიერა წითელთვალბებინამა ხელბებჩახმული მივირბა წყალს.

ვანკამ ახლოს მივირბა... და მეკარე უნა ვაფარბდა. მაგრამ ამ უყვე ექსტრევენეცა იღინახა. ათეღვერბა ვანკას ეგვერა.

...ვანკას ხელის ტკეცმა ვერ მოუერხეს... ვანკა არ გაეცულებოდა, მაგრამ არც დატყვის საშუალებამისაც მათ, თუმცა ეტრევენე ვინაინი კვი იყო და მთელი ძალით ცდილობდა წითელთვალბებინათ ერთად მის შემოხმობა. ვანკა ფრთხილობდა, რომ საყვებინ და ტუბრბობინ ხალხებდა ავირავებულოყო, მაგრამ, მიხულებავდ ამისა, მეკარეს ტუბში მინეღ ვაფარბებოდა, მასზე მღღარი გრავფინი ვადმობვარდა და დამისხვარბა. ატულდა ყვირილი, ხმბარი... მოიბიბინა თვიზინა ღვითანიხემა. მოვარდა სერგეი ნიკოლა-

ვევირ, ვანკას ექიმბი... წითელთვალბებინი და ვესტრევენეღ მოღდა დასწავარბა. ვანკა ზეითი წარავნეს, სერგეი ნიკოლაივიმას წავიყინა. იგი ძალზე შეუსუბებელი იყო.

- ახა რად გინდობდა ევები, ივან?
- ვანკა, პირბობანი, სულმოდლ დაშმედილდა. იგი მიხვებდა, რომ ახლბა სხელოში წავიდიოდა. დღდას უთხრა, დამელოლო.
- რა ექიმ კინდობდა მასთან? - ვერფლობი ვავგო ახლავდა ზედა სერგეი ნიკოლაივივის. ვანკა ღილბ პატყვის სკრბდა ამ ექიმს.
- დღამბრბო არ შემოულევა.
- გეთვა ჩემთვის, მე მოვეფარებოდე მაგ საქმეს! წავი ახლბა პალატაში, მე მოვიგებდა დედა შენს.
- ახა საპირბო, სახლში მიდივარბო!
- როგორ თუ სახლში! რას ამბობ!
- მაგრამ ვანკამ მისთვისაც ვაუვიერბა შემოკლოდა გამობავლბდა. იმბობდა იყო დამწევილოლო, რომ სახლში წასულდა გადაწყვეტბა. სერგეი ნიკოლაივიმას დასალოებდა დამწე... ისეც კი უთხრა:
- დღე-მოდღე ჩემთან იქნებოდას ცოტა ხანს. საში დღე, რამდენსაც ისტრევენს მე მაქვს მაგის საშუალებბა. მეკრბნობლბა არ დავემითავებრბობა ერეკევისს! შენ მბობლბტბო და ესაი. მე ამცქვე ურბარბლბდას იმ რევერბის! რას ვააწყობ მაგათთან? დღე-მოდღე კი სულ შენთან ივილს...
- არა, - თქვა ვანკამ. მას ვაიხსენდა, როგორ დამამცირბებდა ტბეწეწობდა დედა იმ წითელთვალბებინას! - არა, რას ბრბმბებთ!
- ახა მე არ ვაფარბ!
- ფანჯრბიდან ვადატბებთბი... მივიმოიო ვაეციკევი დამბი.

სეპარატიზმი

— კარგი რა, — წყენით თქვა სერგეი ნიკოლაევიჩმა, — რა დაგეშობათ!

— არაფერია, — ვანკა გახალისდა კიდევ, ცოტა სინანულს გრძნობდა, ექიმს რომ აწუნებინა, — სხვა მომენტებში ვინმე წყლულიანი... ფანჯარასთან წიგს ერთი, წითური, იმასაც წყლული აქვს.

— ეგ არაა მთავარი, ტუელიად მიდიხარ.

— არა, — ვანკა სულ უფრო და უფრო მწვიდრებოდა, — ნუ მიწყენით.

— კარგი, კარგი, რა გავწყობა... — სერგეი ნიკოლაევიჩი მაინც შეწყუხებული იყო, — ძალით რომ დაგაკავო, ესეც არ ივარგებს. იჩენებ გალადიფიქრო?... დამშვიდდები...

— არა, ვადაწყვეტილია.

ვანკა პალატაში გაიქცა თავისი ნივთების მოსაგროვებლად.

პალატაში ყოველი მშრიდან საყვედურები და-აყარეს:

- სულელი ხარ! შენც აყვიე რა, გაგვეზავნა საცა საჭირია...
- მოფრინეთ ჭერი, სერგეი ნიკოლაევიჩი დაგიმთავრებდა მეგრისწოდებას.

მთამ აღმაიანეს, ვერ ვაგვიოთ, რომ მაღლ ის დღესათნ ერთად აბტობუსში ჩაქდებოდა და რამდენიმე საათის შემდეგ სახლში იჩენებოდა. რატომღაც არ ესმოდათ ეს.

- ვილაც სულღის გამო ჩანჩრთებოდა არ გინდა მოიგვარო? ეკ, შეე...
- დამიანი უნდა იყო ბირველ როგოში — თითქოს შურს სძიობო, ისეთი სიმშვიდით და საზებო მხით წარმოთქვა ვანკამ — ვასაგებია?
- ვასაგებია, მაგრამ... მოუფიქრებლად იქცე-

ვი, მოუღიქრებლად.

- ათ შაურიანი მივეცა იმ წითელთვალუბიანისთვის და ყველაფერი რიგზე იჩენებოდა. არ იცილი? ვანკა მხიარულად გამოთხოვა ყველას, ჩანჩრთებოდა უსურვა მათ და გულმშვიდად დაგეშა ქვემოთ.

ახლა საჭირო იყო ტანსაცმლის აღება. ტანსაცმული კი სწორედ იმ ვესტიგევეს უნდა მოეცა. მან სრულიად უწყვეტად შეხედა ვანკას და სინანულითაც კი უთხრა:

- გაგადღეს? აი, ხომ ხედავ...
- ტანსაცმლის მიტევისას იგი ვანკასეც დაიხარა და ხმადობა ნაკვირვანი საყვედურით უთხრა:
 - ათ შაურიანი უნდა მიგეცა და შორია, არაფერი მხიარული აღარ ატყუებოდა. ეკ, ახალგაზრდებო, ახალგაზრდებო!.. რა ძნელი მისახვედრი ის იყო!
 - აღმაიანი უნდა იყო, აღმაიანი. ათ შაურში არ უნდა გიცვალო აღმაიანობა, — ისევ შედიდურად თქვა ვანკამ. მაგრამ ექ, სირღამეში, უამრავ საკილო შორის, ნაფთაობის სულისმეშველ რიგებელში, ეს სიტყვები აღარ ვაისმა სახეივლად. ეესტიგევემე არც კი მოიქცია უკრადლება.
 - ეს ჩემქმე შენია?
 - ჩემია.
 - არ გიმეურნალია და მიდიხარ...
 - სახლში ვიმეურნალებ.
 - სა-ახლში სახლში იმეურნალებს...
 - კარგა იყავ, პეტროვ ივანე! — თქვა ვანკამ.
 - შენ იყავი კარგად. გეთხოვა ექიმისთვის... იქნებ დეტეკტივშიც, ტუელიად წაეჩხუბე მ რვეგენს. ვანკას არაფერი უფხსნია ვესტიგევეისთვის, დღისიკენ გაუქმარა. დღეა აღბათ წითელთვალე-

ბიანის გვერდით იქნა და ტირილი.

მართლაც ასე იყო: მერხზე იწა მგეარის უკან და ცრელებს იშპრალბება თუნაფრის ბოლითი. წითელთვალუბიანი თავის ტუმბოსთან იღვა და დერეფანში გამეშარავი თვალბით იუფრებოდა. გაქვიშული იღვა, როგორც ხე. ვანკამ ვულე მი ჩხელტუ ივრინი მელღვარებისაგან, როგოსეც იგი დიანხა. ნახიჩი შეხეწლა, უნდაოდ უქანასტენლად რაღაც ეთქვა მისთვის. მავარ-მავარი. მაგრამ ვერაფრით მოიფიქრა საჭირო სიტყვა.

- კარგად იყავი! — თქვა ვანკამ — ყროუინა! წითელთვალუბიანმა თვალბით ააპარბალა მოულოდნელობისაგან, მაგრამ თავი არ მოუბრუნებია, ისევ თავის საეუშვოს გასცქეროდა.
- ვანკამ დღისი ჩანთა აიღო და ისინი გამოღუნენ ნაქებ-ნაღღები სადავდმოვლენ, სადაც ხალხს სიტყვით, ლამის კიბოსაც არჩენდენ.
- ნუ ტირი, — უთხრა ვანკამ დღისს. — რა მოგივივა?
- არსად, შვილო, არსად არ შევიძლია გამეგრება, — ამითქვა დღემდ თავისი შწარე ვიჭრი. — სასწავლებლიდანაც ხომ...
- ჰო, კარგი, კარგი... დიკარგონ თავიანთი სასწავლებლით. შენ ეს იცოდე ამერიიდან: არავის არ ეხვეწო ასე, როგორც წყლან იმ წითელთვალურისს ეხვეწებოდი. არავის არასდროს არ ეხვეწო, გასაგებია?
- ბევრ რამეს ვაყეთებ, თუ არ ეხვეწე!
- ჰო... მაგრამ ასეც არ შეიძლება. მოსმენის შემეცხება.
- შერცხება!.. ქახალბობი მაქ ახლა შესაგროვებელი პენსიისათნ, აბა ირინდ და არ ეხვეწო ისე... ბევრს ვეგრავებ!
- კარგი, კარგი... — დღისს ვერასდროს მოუგებ სიტყვას. — როგორაა სახლში საქმეები?
- არა უშავს. ისევ იქ დაწყები, ხომ?
- ლოკ... არ ვიცი, — თქვა ვანკამ, — უყვთ ვარ, რამდენიმე ხისი შემდეგ ვაგ ხალხთან აბტობუსში ჩახსენდ და მის წაყიდენ.

„კაბიანი გრაფი კალიოსტრო“ სულთამბარავი, ბენედიქსი მოციქული, ფსიქოპატი, - ასეთი ეპითეტებით არც თუ ისე დიდი ხნის წინათ ამკობდნენ ჩვენს თანამემამულეს, ელენა პეტრეს ასულ ბლავატსკაიას საბჭოთა მკვლევარები. მაგრამ დრო სწრაფმავალი და ცვალებადია: თუნესკომ 1991 წელს ბლავატსკაის წელი უწოდა. მისდამი დამოკიდებულება მკვლევარებსაც შეეცვალათ. დამანც - ვინ იყო ის სინამდვილეში?

ელენე პეტრეს ასული დაიბადა ეკატერინოსლავში 1831 წელს. მისი დედა მწერალი იყო, მამა - ცხენოსანთა არტილერიის ბატარეას მეთაურობდა, მეკლენ-სურგის უფლისწულების შთამომავალს წარჩინებული გვარი - გან ფონ როტერგანი - ამშვენიდა.

ელენას ცხოვრება ბავშობიდანვე საოცარი ილუმინებით იყო აღსავსე. მისი მეგობარი, გრაფინია ვანშესტერი თავის მოგონებებში ბლავატსკაიას შესახებ წერდა: „ბავშუობისას ის ხშირად ხედავდა თავის ახლოს ასტრალურ ხატს, რომელიც მისი გადარჩენის მიზნით, მუდამ ეცხადებოდა ხოლმე საშუალებების ფაშს. ელენა პეტრეს ასული მას, ჩრეულებსამებრ, თავის მფარველ ახველობხად თვლიდა, და გრძობდა, რომ ხატი იცავდა და უწინააღმდეგვდა.“

ადრეულ ასაკში თვით ბლავატსკაია თავის სასწაულებრივ მწყალობელს ხელწერდა, როგორც მხოლოდ მისთვის ინდივიდუალურ თეთრ ჩაღმამში; მისივე თქმით, მას არაერთხელ უხსენია ელენა განსაცდელისაგან. ერთი ასეთი შემთხვევა მოხდა მაშინ, როდესაც თოვლის ცაბეშე წლის იყო. ცხენი, რომელიც ის სასიერიოდ გაუმტავარა, უეცრად დაფრთხა და გალყვზე შედგა. ელენა უნაგებოდად გადმოვარდა და უხანგში შევსაბამული ძირს დაეკეცა. ცხენი ადგოვს მოწყდა... მიუღია ამ ვახლებული ავითითის განსაცდელში, რომელიც ბლავატსკაიას დალუბავს უქადა, ის ვიდაცის უხილავი ხელმეფის შეწყობის გრძობდა, გრძობდა ძალას, რომელიც მას საბედისწერა საფრთხეს არიდებდა. ასე ვერძელდებოდა, სანამ ცხენმა არ უკლი ჭყნებას და ბოლოს გაწერდა კიდევ.

რა გაეწყობა - ბლავატსკაიას სახელი, ისევე, როგორც მისი მოღვაწეობა, დღემდე ბრუნობს არის მოცული. მისი ბიოგრაფიის მხოლოდ ცალკეული შტრინხებია მითოვანტული სხვადასხვა წყაროებში. მოიღით, ცვალით, მათზე დაყრდნობით მოვხაზით ამ საოცარი ქალის პორტრეტს, თვალა მივაღწევით მის უწყველ მოღვაწეობას.

ცნობილია, რომ ელენა პეტროვნა სიმამწვილემო ძალზე მომხიბვლებელი იყო: მუქი, ხეშული თმები, ვნებიანტული და დიდარნი ლურჯი თვალები. უკიდურესად თვითნება, ავტორიტეტების არ დაიდევდათ, არად ავებდა ძალად საზოგადოებას, მხიარული მეკლენის, მას უფრო თავდაუზოგავი ავითითი და ველური ბუნების რომანტიკა იტაცებდა. ამას ნათ-

ბლავატსკაია პეტრეს ასული

ლად დასტურებს ერთი ეპიზოდი მისი ცხოვრებიდან. როდესაც ბლავატსკაიას ექვსი წელი შეუსრულდა, ის კავკასიაში იმპერატორის ნაცლის მიერ გამოთრული მეკლენსზე უნდა წაეყვანათ. ელენა წასვლაზე უარს აცხადებდა, მაგრამ ნათქვამია, მოვიდა სეტყვა, დახვდა ქვაო, - მამამისი მტკიცედ იდგა თავის გადაწყვეტილებაზე. და მამის ქალიშვილმა პროტესტის ნიშნად აღულებულ წყალში ჩაყყო ფეხი... ამის გამო მიიღო ექვსი თვე სახლში ჯდომა მოუხდა, მაგრამ თავისი მაინც გაიტანა.

სიყრმის წლებიდან მოყოლებული ფრიალდ უცნაური იყო. უცნაური იყო აგრეთვე მისი დამოკიდებულება ძვირის სქესისადმი, რომელიც რაღაც ფარული კომპლექსების ეჭვს აჩენდა. არ არის ჩემში არანაირი ქალურობა, ჩემს სიყმაწვილემ ვინმე ახალგაზრდა კაცს ჩემთვის სიყვარულის ახსნა რომ გაებედა, მე მას მოუკლავდი, როგორც ძალს, რომელიც ეკებას დამიპირებდა“ - წერდა იგი.

კარგად ცნობილია მისი საადრევი გათხოვების სკანდალური ისტორია. 17 წლის ასაკში მიუღიოდნულად გათხოვდა ერენის ვიდეგუბერნატორზე, 70 წლის მ. ბლავატსკაიზე. ეს მხოლოდ იმისათვის გააკეთა, რომ თავი დაეხსნა მშობლების მიუერებლისაგან და დამოუკიდებლობა მოეპოვებინა. ამასთან, ელენამ ვერისწერის წინ მკაცრად გააფრთხილა ვაჟისუცი, რომ ის, მისი სილამაზისა და ახალგაზრდობის გამო ცდუნებას აყოლიდა, დიდ შეცდომას სჩადიოდა. კანონიერ მეუღლედ გახდომისთანავე კატეგორიულად განაცხადა, რომ ინტიმურ სიახლოვეზე ლაპარაკიც კი უხედავია. - უფრო მეტიც, დაქორწინებიდან სამი კვირის შემდეგ ის მეუღლეს გაეკარა.

ამის შემდეგ ბლავატსკაიამ მიიღო ათი წელიწადი სხვადასხვა ქვეყნებსა და კონტინენტებზე მოგზაურობას მონაღმბა.

უხასხროდ დაჩრწილმა სამჯერ შემოიარა დედამისი. იმეზაურა ცენტრალურ აზიაში, ინდოეთში, სამხრეთ და ჩრდილოეთ ამერიკაში, აფრიკაში, აღმოსავლეთ ევროპაში; ურიდებლობა ჰქონდა ტიპიურს იოგებთან, „კუდუს“ კულტის მიმდევრებთან, სპირიტებთან... ბინური ჭორები ყველგან თან სდევდა. საზავთო სტატეგიაში გამოთქმული ვარაუდების თანახმად, ახალგაზრდა ქალი მართორი იყო მოგზაურობდა. საზოგადოების ნაწილს, რომელიც ბლავატსკაიას დაუცხრომელ ავანტიურისტად თვლიდა, ძალზე აინტერესებდა, თუ ვის ხარჯზე ცხოვრობდა ეს ქალბატონი, რომელიც ხან ინდიელის ვიგამში ბინადრობდა, ხან კიდევ სასწაულებს აწვევდა საპირტულ და სიანსებზე პეტერბურგში. დიდხანს დადებითი ექებდნენ, მაგრამ საბოლოოდ ვერც მდიდარი საყვარელი აღმოაჩინეს სადმე და არც მისი დამფინანსებელი სხვა რაიმე წყარო.

...არც ფულის ტომბარა არსებობდა და არც მგზნებარე საყვარელი. ბედისწერის მარჯვენას - დიად თეთრ სამშოს, ცნობილს აგრეთვე, როგორც ჰიმალაის სამბო - მსამყავდა ეს ქალი სამყაროს ცხოვრების დიდ ვაზზე, ამზავებდა განკუთვნილი მისისათვის. ამბობენ, რომ ერთხელ ოც წლის ბლავატსკაია მოგზაურობის დროს ლონდონში აღმოჩნდა. სწორედ აქ იხილა მან მდიდრული ინდიელი თეთრ ჩაღმამში - მისი განსხუვლებული მფარველი ანგელოზი. ამ შეხვედრას ძალზე დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ელენას გადმოცემის თანახმად, მოძღვარი

ესაუბრა მას იმ დიდ ამოცანებზე, რომელსაც აკისრებდნენ მას ტიპების მაღალ მთებში მცხოვრებმა თეთრი სამშოს დრობოლნი, რომელნიც უსოვარი და ფილანან მყოფლებული ებრძვიან ბნეულითის ძალებს, არ აღძვევენ მათ კაცობრიობის შთანქმნას და დაღუპვის საშუალებას. მან ამცნო ბლავატსკაისი, რომ მას მოუყვან თეთროფიური საზოგადოების დარსება და მისი მეშვეობით ისეთი იდეების ქადაგება, რომელიც დაეხმარება ხალხს სულიერ სრულყოფასა და განკითხვარებაში. მისი განაწესვა ბრძანების ურდიაზე ბლავატსკაიმ ამი წელი უნდა დაჰყო ტლებუში, რათა მოეწოდებინა მასზე დაკისრებული მისი ის აღსარებლობა.

დღემდე იდუმალებით არის მოცული, თუ რაში მდგომარეობდა ეს მომხადება. ამაზე მხოლოდ მისი მიხედობის არასრული ცნობების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ. ცნობით მხატვრის, ნიკოლა რერინის მეუღლე, ელენე ივანეს ასული რერიხი წერდა: „მაკაძემბი დროდარო იწვევეს თავისთან თანამოძებებს, ერთ-ერთი თავის ამრამაში (სამშოს სახავე) - სადაც გადასცემენ მათ ინსტრუქციებს და ასწავლიან სხეულის ეთერული ენერგიების აღქმას. ეს ბედი ეწვია ბლავატსკაიას - ვიდრე „იდუმალ დოქტრინას“ ეზიარებოდა, მან სამი წელი გაატარა ამრამაში.“

სწავლის მეშვეობით, ბლავატსკაია, როგორც ჩანს, დაეუფლა ტელეპათიური ნათელხილვას, სულბთან ურთიერთობის არჩევნულებრივ უნარს.

და აი, უკვე, 1875 წელს იგი ამერიკაში აღმჩნება. სწორედ აქ დაიწყო მან თავისი სახელგანთქმული თეთროფიური საზოგადოება, რომელიც აღმოსავლურ და დასავლურ მისტიკის სინთეზზე დამყარებულ იდეებს ქადაგებდა. ამ იდეებს ბლავატსკაია გადმოსცემს თავისებური ბიბლიის - „მიხილებული იზიდას“ - მეშვეობით. ეს უჩვეულოდ ერუდირებული ნაშრომი, რომელმაც მრავალ წინასწარმეტყველება სწავლება აწარმოდა, საოცრად სწრაფად გაიყიდა, მან ბლავატსკაიას წარმოება და აღიარება მოუპოვა; და ყოველგვარი ძიობა წიგნიში ძრავლად არსებულ გაუგებარი ადგილებისა და სამეცნიერო თვალსაზრისით წარმოდგენილი კონცეფციების მიუხედავად, ასეთებს, მაგალითისათვის, მისი „ფესვსეული რასების“ დოქტრინა მიუერთებდა. მისი მტიკიების თანახმად, ადამიანთა მოღმა ჩვენი პლანეტის პირველ გინორ რასას როდი წარმოადგენს. პირველი „ფესვსეული“ რასა ჩრდილოეთ პოლუსის ახალის ცხოვრობდა: ის უხილავი, ცეცხლოვანი ნისლისაგან შობილი არსებებისაგან შედგებოდა. მესამეს ლევენიდა დეტალურ, ჩამორული მატერიაკის, ლემურიის მაიმუნისმაგვარი გიგანტები წარმოადგენდნენ; მათ არ ქმონდათ გონი ამ სიტყვის ჩვეულებური გაგებით - ისინი ერთმანეთთან ტელეპათიის საშუალებით ურთიერთობდნენ. მეოთხენი, შავი მაგი-

ისა და ბროტებისაკენ მიდრეკილების გამო, ჩამორული ატლანტიდის მცხოვრებნი იყვნენ. ჩვენ კი, ამჟამინდელი ადამიანები, მეხოურ „ფესვსეული რასას“ წარმოადგენს, და, როგორც ჩანს, მატერიალების უზახ ვიდგავართ. მეექვსე რასა, ბლავატსკაიას განკერძობით, თანამედროვე კაცობრიობას გამოეყოფა და კვლავ ლემურიის მატერიაზე ებრძვება, რომელიც წყნარი ოკეანის ფერიდან ამომართება. მეშვიდე რასის დანიშნულება, განვითარების გზის დასრულებაა: დღემდე არსებული ვიდგავართ ცხოვრება არსებობს შეწყდება და იგი მერკურიზე გავრბილება.

ამ ტიტანური ნაშრომის შესრულებამ უკითხურსად დაიღალა ბლავატსკაია, და ერთხელ (1878 წლის ატლანტიკა) მას მიულოდნენდა ისე შეუღონდა გული, რომ ის უკვე გაიქცევილი იკვირათ. დასაფლავებაც არ უნდოდათ, მაგრამ ამ დროს ადამიანმა, ვისაც ბლავატსკაია მასწავლებლად თვლიდა, ბარათი გამოავაჭნა: „ის არ არის მკვდარი, უბრალოდ, მუშაობს მთიქნაცა, მისმა სხეულმა მოსვენება ითხოვა. გამოავაჭნა მრთელდება“. და აი, სასწაულიც: ხუთი დღის დროა მიღის შემდეგ მან სრულად ჯანმრთელმა გამოიღვიძა.

მეცნიერთა გარკვეული ჯგუფის სკეპტიკური დამოკიდებულების მიუხედავად, ბლავატსკაიას თეთროფორმა საზოგადოებამ არაჩვეულებრივად პოპულარობა მოიპოვა ამერიკაში. ბევრს აოცებდა მისი ნაშრომებისა და დასკვნებში გამოთვლილი მრავალბოლოვი, ყოვლისმომცველი ცოდნა, ისევე როგორც მისი ურთიერთობათა ექსტრავაგანტური მანერა. მწირობის წლებმა გამოაწირეს ბლავატსკაიას ხასიათი: ის ხანდახან უხეში იყო, ხშირად და ნერვოზულად ეწეოდა, გატაცებით ეტანებოდა მაიხუანას.

მთელ ბლავატსკაია ინდიეთში გადასახლდა, სადაც ჰიმალაის სამშოს იდეები დაუღალავ პოპოვანდას ეწეოდა. ამისთვის ის არამატერულ ბეჭდვით სიტყვას, არამედ მის პარანორმალურ ნიჭსაც იყენებდა. ამის შესახებ ლევენეტი დადილი, ამბობენ, რომ ერთხელ, პენიკეჯ ჯადოქრებმა სკეპტიკურად განწყობილი ინგლისელი წყვილისათვის ლამაქზე დადგმული ფინჯის მატერიალიზება მოახდინა ცარიელი სივრცედან. მაგრამ მომდინარე ვერ დაარწმუნებინდნენ სიტყვებით: მათ ჩათვალეს, რომ ჭურჭელი წინასწარ იყო ჩამოვსული იმ ადგილზე, სადაც ის ითვისეს. სკეპტიკების დასარწმუნებლად ბლავატსკაიამ სტუმარს ჰკითხა, ხომ არ აქვს მას რამე განსაკუთრებული სურვილი. სტუმარის რამდენიმე წელი იმ ითვისეს. სკეპტიკების გულსახებრივ გაახსენდა. მაშინ ელენე პეტრეს ასულმა გამოაცხადა, რომ მამაკებმა ის ყვავილნარში მოათავსეს. კომპანიამ ბაღს მიაშურა: სამკრდე ვევივლებს შორის იღო.

ამასობაში გამოვიდა ელენე პეტრეონას ახალი წიგნი - 2000 გვერდის მოცუ-

ლობის ნაშრომი, დღესდღეობით მთელს მსოფლიოსათვის ცნობილი „იდუმალი დოქტრინა“. მასში გადმოცემულია ახალი კოსმონომი ფილოსოფიის საფუძვლები, რომლის შთავაზ დივას, ადამიანის კოსმოსთან, უმაღლეს გონიერებასთან სულიერი ურთიერთობის ისეთ წარმოდგენებს. წიგნი მოიცავს ახლა თხზების უდიდეს წრეს - სამართის, კაცობრიობის შექმნისა და განვითარების ჩათვლით. ის მოგვიხიბობს აგრეთვე ჩვენსა და იქითა სამყაროში მყოფი ძალების ბუნებზე, კანონებზე, რომელნიც მართავს სულის ცხოვრებას, გზებზე, რომლითაც მიდის ის განწყენილი სულის სახავეში სრულყოფილების მწვერვალებისაკენ. წიგნის მიხედვით, ბლავატსკაიას უშთავრეს მიზანს წარმოადგენდა წაბოლქვისაკენ გადაერჩინა ის ძველთაძველი ჭეშმარიტება, საფუძვლად რომ უდგეს ყველა რელიგია, მათი საფუძვლები წარმოიქმნა და ერთ პარანორმალ მოლიანიბაში მოეყვანა.

ბლავატსკაიამ სახელი გაითქვა არა მხოლოდ ლიტერატურული და სამეცნიერო მოღვაწეობით. ის იყო საერთაშორისო მოძრაობის ორგანიზატორი, რომელმაც ელდამიწის ყველა რასის ხალხებისა და რელიგიების ერთ მძურ ოჯახში გაერთიანების, უმჯელესი უპირატესად აღმოსავლური რელიგიების და ადამიანის ფსიქიკის რაციონალ თვისებების შესწავლის განიხილული ამოცანა დასახა.

საინტერესოა ბლავატსკაიას მტიკება, რომ თითქმის ყველა მისი ნაშრომი ვეტომარული წერის მეთოდით იყო მოქმენილი - წიგნები გადმოსცემდნენ იმას, რასაც ტრანსში მყოფ ავტორს კარნახობდა დაიდე „ვიწინე“. ამ „ვიწინე“ თეთრი სამშოს მფლობელი წარმოადგენდნენ. ასე ასრულდა ჯერ კიდევ ახალგაზრდობის წლებში ლონდონში მასწავლებლის პირით თქმული წინასწარმეტყველება: ბლავატსკაიამ შესრულა თავისი მისია - მან ადამიანებს დაიღო მოძველების ნათელი მოკონდა, ელენე პეტრეონა 1891 წელს გამოაიცვალა. თანამედროვეთა შორი, ღვარამო რომ არა, - აღნიშნავდა ელენე რერიხი, - ის „იდუმალი დოქტრინას“ კიდევ ორტომს დაწერდა, მასში შევიდოდა კაცობრიობის დაიდე მასწავლებლის ცხოვრების ამსახველი ეპიზოდები. მაგრამ ადამიანებმა მისი მოკვლა ამჯობინეს - შრომა დაუსრულებელი დარჩა. ისტორია მეორდება, ბოროტები დაიდე კვლავ ბოძობრობენ, რათა მოაშოთონ უწყვეტ ნათლისა, მაგრამ სინათლე ამარცხებს ბნელებს.

დღემდე არ ქრება ბლავატსკაიას მძერ დაბოთებულ ნაწერქ კალი. არ თქმა უნდა, ჯერ კიდევ საჭიროა, გავერკვეთ ზურგის ის იღვასა თუ გამოცხადებაში, განავსახვიოთ მისტიკა ჭეშმარიტებისაგან. მაგრამ, რაც გაეცთობება, იმას ვერ უარყვით.

■ 1963 წელს, როცა საფეხბურთო ბურთების უმეტესობა იყო მძიმე, უხემი და მორტატურად ყვავიფერი, „ადიდასმა“ ხელი მოკიდა ბურთების წარმოებას. ამ საბრტული ფორმის მიერ შექმნილ ბურთის პირველ მოდელს „სანტიაგო“ ერქვა, რომელსაც დიდი მონაწილე ხედა წილად და ხუთი წლის შემდეგ სრული მონოპოლიაც მოიპოვა – 1968 წლიდან თითქმის ყველა მაღალი რანგის ტურნირის თუ ცალკეულმატურებს სწორედ „სანტიაგო“ ემსახურებოდა, ხოლო 1970 წლიდან „ადიდასმა“ საფეხბურთო ჩაყვარა თავის ეპოქას მსოფლიო საფეხბურთო ჩემპიონატზე.

1970 წელს მექსიკოში „ადიდასმა“ პირველად მოაზარადა თავისი ბურთებით მსოფლიო ჩემპიონატის მატჩები. ბურთი „ტელსტარი“ აგრეთვე იმითაც იყო მნიშვნელოვანი და ისტორიული, რომ ის გახლდათ პირველი ბურთი შვიდ სუპერკონტინენტზე, რომელიც მისივე იქცა თანამედროვე თამაშების სიმბოლოდ. „ტელსტარი“ მომდევნო 1974 წლის ჩემპიონატსაც მოემსახურა.

„ტანკო“ საკმაოდ წარმატებული მოდელის ბურთი გახლდათ, რომელიც მხოლოდ ცეცხლთან როდი ასციფერდებოდა არაგუნების 1978 წლის მსოფლიო ჩემპიონატზე. ეს ბურთი ასევე გამოყენებულ იქნა ოლიმპიურ თამაშებსა და ევროპის ჩემპიონატზე. იგი 32 ინდივიდუალური ტყავის ნაჭრებისაგან შედგებოდა და თავსა და ბოლოს ვერ მოუძებნებოდა.

1982 წელს ესპანეთში გამართული მსოფლიო ჩემპიონატის ოფიციალური ბურთი „ტანკო ესპანა“ იმ დროისათვის უნაკლებ ქმნილებას წარმოადგენდა. ის, ისევე როგორც მისი ყველა წინამორბედი, ნამდვილი ტყავისაგან იყო და მშაბელები.

„ავტეტას“ მოდელი მექსიკის 1986 წლის მსოფლიო ჩემპიონატისთვის შეიქმნა. ის ხელით შეკერილი ბურთი გახლდათ და აგრეთვე პირველი სინთეტიკური. „ავტეტას“ პოლიურთის თანხა ქურჭი ემოსა, რომლის ქვეშაც სამი სტრუქტურულიად განსხვავებული ფენა იყო განლაგებული, რათა დეფლუიტი ბურთის ნივალბადა – უნარი ფორმის შენარჩუნებისა და წყადავატარებისა.

„ტრუსტუს“ უნიკალი“ ბურთი მაღალტექნიკური კონსტრუქციის იყო, რომელიც თოლიანად მაღალი ხარისხის სინთეტიკური ბოჭკოებისაგან დამზადდა. წინამორბედისაგან განსხვავებით დამატებული ჰორიზონალური ფენის საბაზის ლურბისათვის და აგრეთვე იმისათვის, რომ ბურთი არ დაზიანებულყოფი, ხოლო ნეოფრინი კი კიდევ უფრო ხელს უწყობდა „ტრუსტუს“ ოუნიკალი“ წყადავატარებისა.

„ჟუსტრას“ მოდელი კი „ადიდასმა“ ბურთების ტექნოლოგიის შემუშავების ცენტრში (საფრანგეთი) შეიქმნა. მან ტესტირება გაიარა გერმანიისა და საფრანგეთის ეროვნული ჩემპიონატების მატჩებში. დიზაინი უხემიწინეთი ითვალისწინებდა „ადიდასმა“ თვის მსოფლიო ჩემპიონატზე; სიახლე და „არსკვლევის ძებნა“ (სიტყვა „ჟუსტრას“ ინგლისურიდან ჩვენს ენაზე ძიების ნიშნავს).

1994 წლის მსოფლიო ჩემპიონატის ოფიციალური ბურთი „ჟუსტრას“ დამზადდა ხუთი სხვადასხვა მასალისაგან, რომლებსაც არახისტით და ამავდროულად მყარი პოლიურთისანი გაერე ფენა ერთობოდა.

მსოფლიო თასის 1998 წლის გათამაშების ოფიციალური ბურთი მარსელის 4 დეკემბრის ნილსერმადე იქნა დამკვიდრებული. „ტრიკოლორი“ – პირველი ფერადი ბურთია მსოფლიო ჩემპიონატების ისტორიაში. მისი გარსიც პოლიურთისანიგან შედგება, მაგრამ მოდერნიზებული და გაუმჯობესებულია სხვადასხვა ნივთიერებებით. „ტრიკოლორის“ პლასტიკუ-

რი თვისებები ყველა წინამორბედზე უკეთესია. ძალიან მაღალია ამ ბურთის უკუქმდებაც. ახალი მასალის დამატებამ იგი უფრო რბილად და სწრაფად გახადა, ვიდრე „ჟუსტრას“. „ადიდასმა“ ეს ახალი მოდელი ვაკაცილებით მკვირვია და ყველა წინამორბედზე უფრო ხუსტი. მისმა შემქმნელმა დიდი მნიშვნელობა მიაჩნტეს ბურთის დიზაინს – წინასწარი 20 გარანტიად გამოცდას, რა თქმა უნდა, მხოლოდ ერთმა გაულა. მე-16 მსოფლიო ჩემპიონატის ოფიციალური ბურთი სიმბოლიზებას უკეთებს თანამედროვე საფრანგეთის იმიჯს. თუმცა „ტრიკოლორი“ მარტო დღევანდელი დღით როდი არსებობს – ამ ბურთის სახელი რეკლამული საფრანგეთის ფერებმა უბოძეს (ლურჯი, თეთრი, ნიელი) – „ტრიკოლორი“ ხშირ სამეფროვანს ნიშნავს. თუ ამ ფერების სიმბოლიზებას გავიზრებთ, მაშინ საფრანგეთის რეკლამების ხანაში დაფერუნდებით, როცა „ჯარისკაცები“ „პიკარდ“ ქუდებს ატარებდნენ, რომლებიც პირიქის ფერებით ლურჯად და ნიელი ფერებით იყო გახევისნებული – თეთრი ფერი კი მონარქიის სიმბოლი გახლავთ. 1974 წელს ეს სამეფროვანება საფრანგეთის სიმბოლი იქცა.

რაც შეეხება წელან ნახსენებ თანამედროვე საფრანგეთის იმიჯს, რომლის განსახიერებისა მამალაყინა, მაღალი სიჩქარის მატარებელი და ტურბინა წარმოადგენდნენ, ეს ყველაფერი არაფორტადაფილად არის „ტრიკოლორის“ დამატებული. მამალაყინა საფრანგეთის ტრადიციული სიმბოლია, აგრეთვე ქვეყნის ეროვნული გუნდის, ფორმისა და თვით XVI მსოფლიო ჩემპიონატის მაღალი სიჩქარე ტურნირის იმიჯის ანარეკლია. ტურბინა კი სიდიდით, მისი წიწილია და შეტებით, საფრანგეთის ენერჯისა და ოპტიკის აბრიტუბტებს წარმოადგენენ.

X X X

ფრანს-პრესის სააგენტო პირობას დებს, რომ მომავალ მსოფლიო პირელობას სრულიად გააშუქებს ინტერნეტის გლობალურ ბაზერ. სააგენტოს 1000 ჟურნალისტი, რეპორტიორი და ფოტორეაფი ინგლისურ, ფრანგულ, ესპანურ და პორტუგალიურ ენებზე გაკავსებენ მასალას „ონ-ლაინ“ რეჟიმით – ე.ი. მიმდროვე მოვლენებით (გალო, მოთამაშეთა შეცვლა და ა.შ.). ყველაფერი უმაღლესიასხვე ბაზერ. ინტერნეტში იქნება აგრეთვე ყველა მომაცემი მონაწილე 32-ჯე გუნდის 704 ფეხბურთელის შესახებ.

X X X

„ადიდასის“ ფორმის წარმომადგენლები იმედოვნებენ გაასაღდ მსოფლიო ჩემპიონატის ოფიციალური ბურთის „ტრიკოლორის“ 3 მილიონი ახლი (ნატურალური სიდიდის) ადრინდელზე 30 პროცენტით მეტ.

ახალი ბურთი შეიქმნა „მანჩესტერ იუნაიტედისა“ და ინგლისის ეროვნული ნაკრების ფერადრმა დევიდ ბეკემმა: „ეს ჩემპიონატი დიდხანს ემასოსრებამო შეკარეებს. ახალი ბურთი არაერთ უსიამოვნო ნუთებს განადრეკნებთ მათ, იგი ჩვეულებრივზე 20 პროცენტით უფრო სწრაფად მიჰქრის, ამიტომ სწრაფისა და სისხარტის გამო მწელი ასალები იქნება“.

X X X

მსოფლიო ჩემპიონატზე საფეხბურთო ნესთა ცვლილება დაინტერება: უკანინან ბურთის წართობის ცდა ნითლი ბართით დაისჯება.

„ზურგინდათავისაგან მატოქე ფეხბურთელის ჯანმრთელობისათვის სახედაოა და ამიტომ ამ რეუსის წინააღმდეგ სისტიკო სანქციები უნდა დღვენერგოთ“ – განაცხადა ფეხბურთის, სპორტმორის ასოციაციის ცენტრბალმა, რომელიც საფეხბურთის ნესთ-კინთია ბატონ-პატრონია.

X X X

ჩემპიონატის მონაწილე გუნდებს ტრანდატავა თავის დაზღვევის მიზნით მუკაბრებამდე და უშუალოდ შეკავბრების დროს ნება ეძლევატ გამოთახონ მუკაბე შეკარე.

მამ ხსენ, 22 ფეხბურთელი და კომპლექტული გუნდი იმ შემთხვევაში, თუ არიდან ერთი გოლკაპიერი დაბამდებთ, ამ ნესთ მიმართვენ.

X X X

ნორვეგიის ნაკრების მწვრთნელი გმიოლსენი, რომელიც ჩემპიონატის დამთავრების შემდეგ თანამდებობად მიდის, აცხადებს: მერ მომ ბრაზილის ნაკრების მწვრთნელი ვიყო, გგუნდი იყო თამაშობა არ ნაშედაო.

– ჩემი ფილოსოფიული ბრაზილია დაუმრეტებელი იქნებოდა. ახლა კი იგი თითქმის დაუმრეტებელია.

ოლსენის ხელში ნორვეგია მეორედ გაიდა მსოფლიოს პირელობის ფინალურ ეტაპზე და ამასაგური თამაშისას თვით ბრაზილიასაც კი მოუყო – 4-2.

ნორვეგია და ბრაზილია კვლავ ხედავინ ერთმანეთს. ისინი მსოფლიო ჩემპიონატზე მოტლანდინასა და მაროკოსთან ერთად ერთ ქვეჯგუფში არიან.

X X X

როგე მილა – კამერუნის ფეხბურთის ლენგენა. 1990 წელს, იტალიაში, სწორედ მილას შესანიშნავი თამაშის წყალობით უნია კამერუნმა მეოთხედიანობ, ეტბას, რომელზეც ენცებთ თუ შეგდლია.

მილა ახლაც კამერუნის ნაკრებით დააბრუნე, ოლონდ არა ფეხბურთელიად, არამედ მწვრთნელის თანამშენედე.

X X X

– სამხრეთ აფრიკას შესწავს უნარი, საფრანგეთის მსოფლიო ჩემპიონატზე სენსაცია მოახდენოს. თუ ჩვენ შევძლებთ ძალიბის მოზიანებას, ტურნირის ჩვენი სახით ერთი „კურაკე კაკალი“ მინც გოშედა – აცხადებს ფრანგი ფილიპ ტრუსეი, რომელიც „აფანა, ბაფანა“ (ჭაბუკები, ჭაბუკები) გუნდის მწვრთნელია.

რამაზ შენგელია

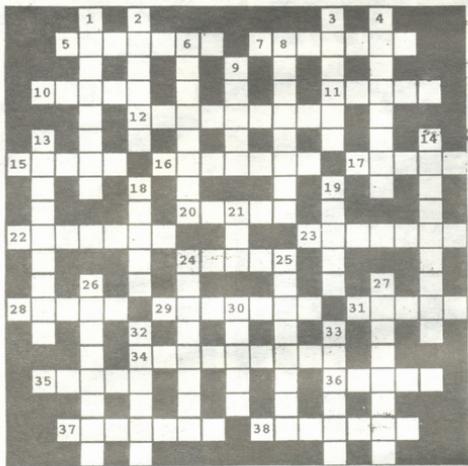
დავით ყიფიანი

თენგიზ სულაქველიძე

მართული ფეხბურთის ვარსკვლავები

„დროის“ არქივიდან

თარაზულად: 5. ციური სხეული, რომელიც ბრუნავს მზის გარშემო და ახავთ არეკლილი მზის შუქით. 7. ელექტრული მანქანის უძრავი ნაწილი, რომლის შიგნითაც ბრუნავს როტორი. 10. ქართული ფილმი ბალეტი, ნიუ-იორკში საცხოვრო ფილმების შეთანხმებით საერთაშორისო ფესტივალის პრიზი. 11. მე-18 საუკუნის ფრანგი მწერელი. 12. რომელიმე ქვეყნის მოქალაქე, რომელიც მუდმივად უცხო ქვეყანაში ცხოვრობს. 15. იტალიელი კინოსახიობი. მთავარი როლის შესრულებული ფილმში „ჟურნალისტი რომიდან“. 16. მეომარი ქვეყნის მიერ თავის ტერიტორიაზე შეპყრობა ნეიტრალური ქვეყნის ტრანსპორტის საშობად გამოყენების მიზნით. 17. მრავალსაბოთლიანი შემობრუნო მოწყობილი ვერტიკალური მოძიავი მანქანა აღმართის ასაყენ-ჩამოსაყვანად ან ტვირთის ასატან-ჩამოსატანად. 20. ფრანგი კომპოზიტორი. 22. უზარმაზარი ქვის ფურცა – ადამიანის თავის მქონე მწილათზე ლომი ძველ ეგვიპტეში. 23. რეისორი გ. პატარაის ფილმი. 24. ქვის წერილი ნამსწრეები. 28. საფანჯო დავალება. 29. ინგლისელი მწერალი საფოსტო უფროსის გამომგონებელი. 31. კარნაქელი საზოგადოებრივი დედაფუძე. 34. პორტის საზღვრებში მოქცეული წყლის დიდი სივრცე. 35. სელის მიმართულება. 36. ამერიკელი კინოსახიობი ქალი. 37. ერთგარი მუშკერანობიანი პრეპარატი, იყენებენ ფოტოტექნიკაში. 38. ერთგარი ხეშიანი სარკავი.

შეულად: 1. ქალაქი ლიტვაში. 2. ისრაელი ზუგდიდის რაიონში. 3. მხატვრის ან მოქანდაკის სახელი. 4. სოფელი ჩაოყალიბებული თაობიდან თაობაზე გადაცემული წესებულებები, ყოფიანების წიგნები, შეხედულებები და სხვა. 6. აფრიკის სახელმწიფო. 8. ტვირთის გადაზიდვა შუალედურ პუნქტებში გადატვირთვის გარეშე. 9. სხვისი ბავშვების გამზადფლი ქალი. 13. მრავალმნიშვნელობა. 14. რისამე საზომი, ნიშნუ, ნორმა, საფუძველი. 18. რკინის ქული, ჩაქანი. 19. ფოლადის ნაჭერი, რომლითაც ტალხე ჩამოვიტოვებ ცეცხლს ანთებენ. 21. ცეცხლის ანადელი. 24. საპლანიანი სკი-დარბი ცხოველები, უპირატესად ელემები. 25. მოქმედების, მოღვაწეობის აზრ, სარბიელი. 26. ფურცლებისგანადგობის გრაფიკული გამოსახულება ჯადრავის დავაზე. 27. ეტრუ-რეპაბლიკის ხალხური ცეცხა. 30. სთხის საზომი ერთეული. 32. ხის ფენილი საზღვაო გემის ტრეშუმი. 33. კომფორტულად მოწყობილი საერთო ადგილი მუზაგერებისათვის.

შეადგინა ცილა აბაშუაძემ

„დროშა“ №8-4-ში გამომქვეყნებული კოსმოკრიზის პასუხები
თარაზულად: 8. შიშო. 9. ეტაბი. 10. აღტი. 11. ფელინი. 12. არტილი. 13. პეტროლი. 18. რატორი. 19. ბაქმი. 21. ალფი. 22. ლომშიადა. 23. დეგეტიტორი. 25. ანბანი. 26. სკაბი. 27. ტვისტი. 29. ტალანტი. 35. არდინი. 36. ნიკაბი. 37. ზინა. 38. სინდინი. 39. პეტრ.

შეულად: 1. სელუმი. 2. მერია. 3. მერიმე. 4. ბაქტრინი. 5. ფიარლი. 6. ტახტი. 7. სტილი. 14. ნაილინი. 15. სიცილია. 16. მომენტო. 17. არარატი. 19. ბაირო. 20. ოტელი. 24. საინაზინა. 28. „ბორუმი“. 30. აფეტი. 31. ტანძია. 32. საპროი. 33. შარია. 34. სეცია.

გამოჩენილი იტალიელი მსახიობი – სოფი ლორენი, „იტალიური ახალის საავენტოს“ პრეზიდენტი გახდა.
 ეს ახალი ორგანიზაცია, რომის შვიკისა და ქალაქის სავაჭრო პალატის საერთო ძალისხმევით ჩამოყალიბდა. საავენტო ახალგაზრდა დიზაინერების მხარდაჭერით და მსოფლიოში იტალიური მოდის გავრცელებითა დაკავებულია.

X X X

შარონ სტოუნს ახლახან 40 წელი შეუსრულდა.
 „ბოლო ორი წლის მანძილზე ვცდილობდი მომეძებნა ის, ვინც ჩემი შვილის მამა გახდებოდა. და, აი, მოეძებნე კიდევ. ის არანვეულერბი ადამიანია და მე მინდა მისგან შვილი გავაჩინო!“
 შარონის რჩეული 46 წლის ფილ ბრონშტეინია (გაზეთ „სანფრანცისკო ივზემინერის“ რედაქტორი).
 ფილი თანახმაა შეუსრულოს შარონს სასუკეარი ოცნება, მხოლოდ ერთი პირობით – ურთიერთბა უნდა გაოციცალიურდეს. „მე ცოტად ვეკლმოდური ვარ. ღრმად მნამა, რომ ბავშვები კანონიერი ქორწინების დროს უნდა გაჩნდნენ. შარონს ულტიმატუმი წავუყენე: გახდა ჩემი მეუღლე და მე, შენი შვილის მამა გახდებოდა“.

წინშობის ბექდები შარონმა და ფილმა, ყოველი შემთხვევისათვის უკვე შეიძინეს საიუველირო სავაჭრო დუქანში როდგოდრაივს ბევერილი ჰილზში. შედუქნის სიტყვებით, როდესაც წყვილი მაღაზიას ტოვებდა, შარონმა თქვა: „ღმერთო ჩემო, ფილ, მე ყველაზე ბედნიერი ქალი ვარ დედამინის ზურგზე“.

სტოუნს ერთხელ უკვე იყო გათხოვილი მაიკლ გრინბერგზე – ტელევიზიის პროდიუსერზე, რომელსაც 1987 წელს გაეყარა. ახალი ქორწინების თარიღი ჯერჯერობით გასაიდუმლოებულია.

X X X

„ბავშვები? რატომაც არა!“ – გამოუცხადა რეპორტიორებს კინოს მეტრმა, 62 წლის უფლი ალენმა – მე და ჩემმა მეუღლემ ეს საკითხი უკვე განვიხილეთ. „შარონმა მან კიდევ ერთხელ განაცვიფრა მსოფლიო. ცოლად მოიყვანა 27 წლის კორეელი – სუნ-ია პრევინი, მია ფეროუს შვილიშობი. „მე თავს ბედნიერად, ინერგულად და ახალგაზრდალად გვრწმობ, ეს ალბათ გენეტიკურია. ჩემი მშობლები დღემდე ცოცხლები არიან. მამას სულ მალე 97 წელი შეუსრულდება, დედას 91. ისინი თავს ძალიან კარგად გრწობენ“.

სუნ-ია, ალენის კანონიერი მეუღლეა. გაზაფხულზე ის კოლუმბიის უნივერსიტეტის მაგისტრის ხარისხს მიიღებს.
 უფლის სურვილია, მეუღლე ახალ ფილმებში გადაიღოს.

X X X

ანტონიო ბანდერას პოლივედი მოებზრდა. როგორც კი გამოიტანა თავისი ანდელი კვირის ის, მეუღლესთან – მელანი გრეფიტთან და ერთი წლის ქალიშვილთან ერთად თავის სამშობლოში – ესპანეთში გაემგზავრა. თანამემამულეებს მან ახალი პარფუმერული სერიალი წარუდგინა სახელწოდებით: „ანტონიო ბანდერასის საცთუნებელი“.

სამშობლოში რეჟისორები ბანდერასს ძვირადღირებულ მსახიობად თვლიან. ამერიკაში დაბრუნებულ ბანდერასს სიურპრიზი დახვდა, ოური კარამ თავის ფილმში მთავარი როლი შესთავაზა.
 პასუხი ჯერჯერობით უცნობია.

ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა „სამშობლო“

მეზღერება და ველერი

ԿՐ 142/3

